

INSTITUUT VOOR PLANTENVEREDINGEN.
VERBONDEN AAN DE
LANDBOUW HOOGESCHOOL TE WAGENINGEN

1937 DERTIENDE 1937
BESCHRIJVENDE RASSENLIJST,

OPGEMAAKT INGEVOLGE DE BESCHIKKING VAN DEN
 MINISTER VAN BINNENLANDSCHE ZAKEN EN LAND-
 BOUW VAN 21 OCTOBER 1924.

INHOUD.

Voorwoord	3	zaad en uien)	77
Erkenning plantenrassen	5	Aardappels	82
Aanneming nieuwe rassen	6	Alphabetische naamlijst	84
Erkenning origineel zaad	7	Vroege aardappels	88
Kweekersvergoedingen		Winterconsumptie	90
N.A.K.	10	Fabrieks	99
Verklaring der teekens..	12	Export	102
Tarwe	20	Suikerbieten	117
Gerst	37	Voederbieten	120
Rogge	45	Koolrapen	131
Haver	49	Wortelen en pastinaken.	133
Mais en gierst	57	Stoppelknollen en turnips	136
Erwten	63	Voederkool	140
Veldboonen	70	Andere niet-vlinderbloe-	
Bruine en witte boonen.	72	mige voedergewassen..	143
Vlas	74	Vlinderbloemige voeder-	
Handelsgewassen (kana-		gewassen	144
riezaad, koolzaad, kar-		Grassen	149
wij, mosterd, maan-		Rassenstatistiek	164

Aan de voor het buitenland bestemde exemplaren wordt een
 toelichting in het Fransch toegevoegd.

Deze rassenlijst is verkrijgbaar bij de N.V. Leiter-Nypels te
 Maastricht (in postzegels of postgiro no. 37754) tegen in-
 zending van f 0.25, 10 ex. à f 0.20, 50 exemplaren en meer
 à f 0.15 per stuk.

**QUELQUES EXPLICATIONS
SUR LE CONTENU DE LA TREIZIÈME LISTE DES RACES
DE L'INSTITUT POUR L'AMÉLIORATION DES PLANTES
A WAGENINGEN. — 1937 —**

Le but de cette liste est de renseigner les cultivateurs des Pays-Bas sur les diverses races qui sont à leur disposition. Elle sert en même temps de base pour l'inspection des semences et des plantes par le N.A.K. (service général néerlandais pour l'inspection des plantes, dont le siège est à Wageningen) qui ne contrôle et n'agrée que les races qui sont nommées dans cette liste. En général ces semences et ces plantes doivent pour cela provenir d'une „semence originale”, fournie par le créateur.

Pour arriver à ce but nous ne décrirons pas seulement dans cette liste l'origine de la race, mais nous nommons également le nom du créateur (K) et l'adresse où l'on peut se procurer de la semence ou du plant d'origine (H). La marque † signifie que le créateur lui-même est placé sous le contrôle du N.A.K., contrôle qui est effectué en collaboration avec l'Association néerlandaise des sélectionneurs. Pour les races indigènes („races du pays” non sélectionnées artificiellement) cultivées sous contrôle, la marque § est employée.

Les différentes races sont rubricées dans cette liste en 6 catégories:

- A. races recommandables;
 - B. races à essayer;
 - C. nouvelles races ou incomplètement connues;
 - D. races indigènes;
 - O. races acceptées pour l'inspection, mais peu importantes;
 - E. races exclusivement contrôlées pour l'exportation;
 - D. races rayées, ne sont plus acceptées pour l'inspection sur pied.
- F D E — = inséré dans les listes des races françaises, allemandes, anglaises.

Dans cette brochure on trouvera les races de chaque plante rangées autant que possible dans leur ordre d'intérêt pour la pratique. On a indiqué en caractères gras sous la rubrique A et B les races et, sous conditions normales, peuvent être cultivées partout. Ont été imprimées en petits caractères les races qui sont seulement recommandables dans certains cas particuliers et celles qui ne sont pas bien connues.

Aux pages 168—174 on trouvera une statistique succincte des races qui sont cultivées dans les différentes contrées agricoles (voyez

la carte page 166). Les districts 1, 2, 4, 16, 17, 18, 19 et 20 sont tous formés par de l'argile d'origine marine, les districts 13, 14 et 21 sont de l'argile fluviatile, tandis que les districts 3, 6 et 8 sont ce qu'on appelle les Veencolonies, c.à.d. des terrains de sable mélangé à de la tourbe. La partie orientale du pays est composé de sable d'origine diluviale.

Un aperçu de la statistique des races dans les Pays-Bas, empruntée aux listes de races 1931—1937 est joint aux pages 174—177.

Il nous a semblé que beaucoup de visiteurs étrangers ont intérêt à savoir de quelle manière cette liste de race a été mise sur pied. Les quelques renseignements ci-dessous seront donc pour eux sans doute les bien venus.

Il faut avant toute se rendre compte que les Pays-Bas sont un petit pays, placé au milieu de grands pays où l'amélioration des plantes est poussée avec tous les moyens dont dispose la science moderne ainsi que par la propagande. C'est ainsi que notre marché est inondé de races provenant d'Angleterre, de Belgique, de France, d'Allemagne et de Scandinavie et de quantités de semences fourragères provenant de toutes les parties du monde.

Sans une recherche sévère sur la valeur des races, l'agriculteur risque en achetant une nouveauté non seulement de perdre son argent mais il court également le risque d'une grave désillusion au moment de la récolte. Il est d'autre part très important également pour la rentabilité de l'agriculture que les agriculteurs connaissent toujours les meilleurs races et les meilleurs sélections dont on dispose dans le pays. Il s'est donc développé aux Pays-Bas un système très étendu d'essais et différents instituts y prennent part. Le principal organisme pour les champs d'essais est constitué par une commission spéciale (Commission de réglementation pour les champs d'essai agricoles (R.C.P.)). La plupart des champs d'essais et des fermes d'essais se trouvent sous le contrôle des directeurs des services agricoles qui trouvent leurs directives dans le R.C.P. En outre l'institut pour l'amélioration des plantes possède également ses terrains propres où l'on fait beaucoup d'observations.

Dans beaucoup de cas le résultat obtenu dans les champs peut être concluant pour la valeur des races, mais il nous semble qu'une race doit également montrer sa valeur dans la pratique. C'est pourquoi nous essayons autant que possible d'avoir des renseignements provenant directement des agriculteurs qui ont cultivé une nouvelle race. Pour cela on demande à chaque sélectionneur et importateur, de suite après la fin de la saison de vente, de nous envoyer une liste de toutes les adresses où ils ont envoyé une nouvelle race de semences ou de plantes. Tous les ans on demande ainsi à 3 ou 4000

agriculteurs ce qu'ils pensent de l'une ou de l'autre des nouvelles races qu'ils ont employées. Ces agriculteurs très souvent nous envoient les caractéristiques des nouvelles races avec une précision merveilleuse.

En plus de cela nous avons créé environ 100 stations d'observation où un agriculteur spécialisé observe les nouvelles races d'une même plante. Autant qu'il est possible on lui envoie les nouveautés avant de les introduire dans le commerce; nous pouvons donc de la sorte et tout de suite recommander certaines nouveautés, tandis que d'autre part nous pouvons éviter que certaines races soient trop vite livrées à la pratique.

En plus de cela nous avons environ 400 correspondants qui autour d'eux observent les races et nous font des rapports. Ces correspondants, ainsi que les directeurs des services agricoles, les directeurs de la Station d'essai pour le contrôle des semences, du Service phytopathologique, de la Station d'essais agricoles et des Fermes d'essais, ainsi que les inspecteurs des Services d'inspection sur pied et tous les agronomes connus reçoivent chaque année un projet de la liste de races sur lequel ils inscrivent leurs observations.

Nous remarquons encore que pour l'étude de certaines plantes p.e. les betteraves à sucre, l'orge de brasserie, le blé boulanger et les fourrages verts il existe des organisations spéciales qui travaillent en collaboration avec l'institut pour l'amélioration des plantes. Sous la direction de l'institut on établit tous les ans des concours de races et de sélections de plantes racines et d'oignons. En ce qui concerne les recherches pour les herbages il n'existe pas encore de station spéciale, les recherches sont effectuées cependant par différentes personnes qui envoient à l'institut pour l'amélioration des plantes leurs observations, qui toutes sont rassemblées sous le chapitre „herbage”.

Beaucoup de ces personnes ont chez elles des champs d'observation et des champs de démonstration pour herbage; il en existe environ une cinquantaine, qui sont ordinairement reliés à une école d'agriculture primaire ou à une association de jeunes cultivateurs. Sur ces champs d'essais on trouve les collections de plantes qui sont décrites dans la brochure „Liste des races” et ceci pour faire des comparaisons.

Les mêmes associations de jeunes agriculteurs s'occupent chaque année d'environ 350 champs d'essais, qui sont sous la direction de l'institut pour l'amélioration des plantes. Ces champs d'essais sont destinés à l'observation des plantes racines et des plantes fourragères vertes.

Nous pouvons conclure que, grâce à l'esprit de collaboration qui

existe dans notre pays, il y a bien peu d'observations faites sur la valeur des races qui échappent à notre attention.

La brochure de la „Liste des races” sous l'impulsion d'une part du N.A.K. et de tous ceux qui sont chargés de renseigner les agriculteurs et d'autre part soutenue par la saine raison de nos agriculteurs et de nos commerçants en grain, permet de mettre en relief dans un temps très court une race de grande valeur et de faire disparaître des champs celles qui ne méritent aucune attention. Elle constitue en même temps une protection pour les sélectionneurs de bonne foi qu'ils soient néerlandais ou étrangers et empêche l'extension peu désirable des nouveautés par une réclame malsaine.

Voici quelles sont les plantes cultivées dont il est question dans la treizième édition:

	page
Blé	20
Orge	37
Seigle	45
Avoine	49
Maïs et millet	57
Pois	63
Haricots	70
Haricots bruns et blancs	72
Lin	74
Plantes commerciales comprenant	
Alpiste	77
Colza	77
Cumin	78
Moutarde	78
Pavot	79
Oignons	79
Pommes de terre	82
Betteraves à sucre	117
Betteraves fourragères	120
Choux-raves	131
Carottes et panais	133
Navets et turnips	136
Choux fourragères	140
Plantes fourragères qui ne sont pas des légumineuses	143
Plantes fourragères légumineuses	144
Herbes (graminées)	149

Les descriptions succinctes ainsi que les caractéristiques des différentes races sont résumées à la fin de chaque chapitre sous

forme d'un tableau de chiffres qui fait ressortir succinctement tous les caractères et facilite la comparaison des différentes races.

Voici la traduction des expressions figurant dans ces tableaux:

Blé (p. 35—36). **Orge** (p. 44). **Seigle** (p. 47). **Avoine** (p. 56).

1. Possibilité de semer tardivement.
2. Possibilité de semer au printemps.
3. Résistance à l'hiver.
4. Précocité en ce qui concerne la couverture du sol par la plante.
5. Précocité du départ de la végétation.
6. Richesse en feuilles.
7. Longueur de la paille.
8. Précocité de la maturité.
9. Nombre des épis.
10. Nombre des grains par épi.
11. Grosseur des grains.
12. Pourcentage des grains marchandable.
13. Valeur marchande et qualité.
14. Rendement en graine.
15. Rendement en paille.
16. Rapport grain: paille (plus le chiffre est haut plus il y a de grain et moins il y a de paille).
17. Résistance à la verse.
18. Résistance à la chute des grains.
19. Résistance à la germination sur pied des grains.
20. Résistance à la rouille jaune.
21. Résistance au charbon.
22. Résistance à l'*helminthosporium*.
23. Résistance à *tylenchus devastatrix*.
24. Adaption aux sols sableux.
25. Résistance au tallage secondaire.
26. Résistance au thrips.
27. Utilisation en culture de couverture.
28. Sol sur lequel cette race a poussé.
29. Proportion de cosse.

K. = sol argileux. Z. = sable.

D. = Veenkolonies (sables et tourbe).

Pois (pag. 69).

1. Petite taille de la paille.
2. Rigidité de la paille.
3. Petite quantité de feuilles.
4. Précocité du début de la floraison.
5. Courte durée de la pleine floraison.
6. Précocité de la maturité.
7. Hauteur de l'attache des gousses.
8. Grosseur des pois.
9. Rondeur des pois (pour les pois à peau ridée et pour les pois chiches: rides de la peau).
10. Couleur.
11. Valeur marchande.
12. Facilités pour la cueillette et aptitudes pour la conserve.
13. Rendement en semence.
14. Rendement en paille.
15. Résistance au mauvais temps.
16. Résistance à ascochyta.
17. Résistance à phytophthora blight.
18. Résistance à moucheté.

Lin (pag. 76).

1. Précocité du développement au printemps.
2. Longueur de la paille.
3. Qualité de la paille.
4. Hauteur des premières branches.
5. Dimensions des branches latérales.
6. Régularité.
7. Précocité.
8. Rapport paille-semence (un chiffre élevé signifie beaucoup de paille et peu de graines).
9. Rendement en paille.
10. Teneur en filasse.
11. Qualité de la filasse.
12. Rendement en grains.
13. Résistance au feu.
14. Résistance à la rouille.
15. Résistance au botrytis.
16. Résistance au phoma herbarum.
17. Résistance à la verse.

Pommes de terre (p. 112—115).

1. Variété du terrain sur lequel elles poussent (voir pour les céréales) T. veut dire culture maraîchère.
2. Développement du feuillage.
3. Force des plantes.
4. Précocité (plus le chiffre est élevé plus la variété est précoce).
5. Nombre de tubercules par plante (plus le chiffre est élevé plus il y a de tubercules).
6. Dispersion des tubercules (plus le chiffre est haut plus les tubercules sont rassemblés près de la tige).
7. Grosseur des tubercules (chiffre élevé signifie gros tubercules).
8. Relation entre tubercules bien développées et celles de dimensions très réduites.
9. Forme des tubercules (10 = rond, 5-6 = ovale, 1 = très long).
10. Couleur de la peau (w. = blanc, g. = jaune, r. = rouge, b. = violet, l. = claire, s. = écailleuse).
11. Couleur jaune de la chaire (un chiffre élevé veut dire que la chaire est très jaune).
12. Profondeur des yeux et de l'attache de la tige (yeux profonds = chiffre bas).
13. Rendement.
14. Teneur en fécule.
15. Conservation.
16. Valeur culinaire.
18. Destination (C. = pomme de terre de consommation, F. pomme de terre industrielle, E. = p. d. t. pour l'exportation, V. = p. d. t. pour l'alimentation du bétail).
19. Aptitudes à l'exportation.
20. Résistance à l'enroulement.
21. Résistance à la mosaïque légère.
22. Résistance à la mosaïque grossière.
Une * est employée dans le cas où la maladie attaque vivement la race).
23. Résistance à la panachure infectieuse.
24. Résistance à la bigarrure.
25. Résistance à la maladie de la jambe noire.

26. Résistance à Rhizoctonia.
27. Résistance de la feuille au mildiou.
28. Résistance du tubercule au mildiou.
29. Résistance au Tylenchus dipsaci.
30. Résistance à la gale verruqueuse.
31. Résistance aux taches en couronne.
32. Résistance au bleuissement.
33. Résistance à la formation de tubercules creux.
34. Résistance à la gale.
35. Résistance à la pseudo-necrose réticulée.
36. Possibilité d'être sélectionnée.

Navets (p. 139).

1. Facilité d'être arraché.
2. Caractères des racines.
3. Adhésion du sol.
4. Durée de la couleur verte du feuillage.
5. Résistance à la gelée.
6. Résistance à l'hernie.

Herbes (p. 149).

1. Herbe de fond ou de surface.
2. Formation du tapis d'herbe.
3. Résistance à l'hiver.
4. Aptitude à être fauchée.
5. Aptitude au pâturage.
6. Résistance à la sécheresse.
7. Résistance à l'humidité.
8. Résistance à l'ombre.
9. Résistance à la rouille.
10. Saveur.
11. Rendement.
12. Précocité.
13. Repousse.

Voorwoord.

Met behulp van alle gegevens, waarover de beschikking kon worden verkregen, is deze Rassenlijst weder herzien.

De rassen zijn opnieuw geschild en gegroepeerd, de beschrijvingen en cijfertabellen waar noodig aangevuld of verbeterd.

Wederom hebben zeer velen — onderzoekers, proefnemers en practici — hierbij hunne medewerking verleend. Gaarne zeg ik allen, die jaar op jaar in zoo uitmuntenden geest samenwerken om den Nederlandschen landbouwer een betrouwbare rassengids te verschaffen, hartelijk dank. Het was mij een voorrecht ditmaal ook gebruik te kunnen maken van de hulp van de Bedrijfsconsulenten en hunne medewerkers.

Eveneens dank ik den uitgever voor de groote zorg, die hij ook dit jaar weer aan het boekje heeft besteed en voor de welwillendheid het zoo goedkoop beschikbaar te stellen, dat het op ruime schaal kan worden verspreid.

Deze editie vertoont geen groote verschillen met de vorige. Het is mij nog niet gelukt de oogstzekerheid en de schadelijkheid van de vele plantenziekten, waarover in de voorrede van de vorige editie sprake was, in cijfers te brengen, en misschien zal dit nog jaren duren. Ik ben er echter volkomen van bewust dat hier nog duistere punten zijn, die mettertijd zullen kunnen worden verhelderd.

Het hoofdstuk grassen heeft een belangrijke wijziging ondergaan; men leze de inleiding ter plaatse.

Van de Rassenstatistiek kan worden geconstateerd dat ze in verschillende districten in betrouwbaarheid heeft gewonnen. Grootendeels is dit te danken aan de activiteit der Bedrijfsconsulenten, anderzijds echter ook hieraan, dat de belangstelling in de rassenstatistiek en de daarmee samenhangende problemen begint te ontwaken.

Voor de eerste maal is aan deze statistiek toegevoegd een overzicht van de verschuiving in het rassensortiment vanaf 1930 en ik hoop dat dit overzicht (zie blz. 174-177) er toe moge bijdragen de belangstelling nog te verhoogen.

30 Januari 1937.

De Directeur van het
Instituut voor Plantenveredeling,
C. BROEKEMA.

Reglement,

betreffende de erkenning van plantenrassen door het Instituut voor Plantenveredeling, verbonden aan de Landbouwhoogeschool te Wageningen. (Vastgesteld bij beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken en Landbouw van 21 October 1924, Directie van den Landbouw, No. 2151, eerste afdeling. Gewijzigd bij beschikking v. d. Min. v. B.-Z. & Landb. van 8 Oct. 1929, Dir. v. d. Landb. No. 3261, Afd. I en bij beschikking van 28 Maart 1933, Directie van den Landbouw No. 3638, Afd. I).

Art. 1. Elk jaar, in de maanden Januari of Februari, wordt door den Directeur van het Instituut voor veredeling van landbouwgewassen te Wageningen een beschrijvende lijst gepubliceerd van plantenrassen, die voor de landbouwpraktijk in Nederland van waarde worden geacht. Deze lijst bevat zoowel rassen van Nederlandsche herkomst als die van buitenlandschen oorsprong.

Deze lijst vermeldt tevens de namen en adressen der kweekers en daarmede op verzoek van den kweeker of diens rechtverkrijgenden door het Instituut gelijkgestelde voortkweekers en importeurs.

Art. 2. Ieder deskundige of belangstellende heeft het recht aan den Directeur van het Instituut voorstellen te doen om bepaalde rassen in deze lijst op te nemen of daarvan af te voeren. Daartoe zal telkenjare vóór 1 Februari een concept lijst worden opgemaakt. Dit concept wordt toegezonden aan Rijkslandbouwconsulenten, aan den Directeur van het Rijksproefstation voor Zaadcontrole, aan het Hoofd van den Plantenziektenkundigen Dienst, aan het Bestuur van den Nederlandschen Algemeenen Keuringsdienst en verder aan hen, wier oordeel wordt op prijs gesteld of die er om vragen.

Art. 3. Beproevenwaardige en nieuwe rassen, waarvan echter de waarde voor de teelt nog nader moet blijken, kunnen voorloopig op de lijst worden geplaatst. Behoudens uitzonderingsgevallen, geschiedt voorloopige inschrijving gedurende ten hoogste 3 achtereenvolgende jaren.

Regeling omtrent aanneming van nieuwe en onbekende rassen.

1. Indien een kweker of importeur in Nederland een ras wil introduceeren wordt het niet voor de keuringen vanwege den N.A.K. aangenomen, alvorens daaraan is voorafgegaan een onderzoek naar de cultuurwaarde en, wat aardappelen betreft, bovendien een onderzoek naar de vatbaarheid voor wratziekte en een onderzoek naar de lichtkiemen.

2. Het voorloopig onderzoek naar de cultuurwaarde van nieuwe aardappelrassen vindt plaats gelijk met het onderzoek naar de vatbaarheid voor wratziekte door Dr. J. Oortwijn Botjes te Oostwold, *) van andere rassen door het Instituut voor Plantenveredeling.

Het onderzoek op de lichtkiemen wordt verricht door den Plantenziektenkundigen Dienst.

3. Indien het voorloopig onderzoek op de cultuurwaarde bevredigende resultaten heeft opgeleverd en, wat aardappelen betreft, deze onvatbaar zijn gebleken voor wratziekte en het lichtkiemonderzoek

*) In verband met art. 2 van bovenstaande regeling zij nog medegedeeld, dat het voor het verkrijgen van de erkenning van **onvatbaarheid** voor wratziekte noodig is dat de kweker van een nieuw aardappelras gedurende twee opeenvolgende jaren in Maart resp. ten minste 40 en 100 knollen franco zendt aan Dr. J. Oortwijn Botjes te Oostwold (Oldambt).

Van de 40 knollen die het eerste jaar worden gezonden, worden er 10 gebruikt voor het orienteerend onderzoek naar de cultuurwaarde.

Naast het hier bedoelde uitgebreide onderzoek bestaat er ook gelegenheid nieuwe aardappelrassen aan een vooronderzoek naar vatbaarheid voor wratziekte te onderwerpen.

Dit onderzoek wijst de vatbare soorten aan, maar geeft geen beslissing omtrent mogelijke onvatbaarheid. Dit vatbaarheidsonderzoek kan zoowel geschieden door Dr. Oortwijn Botjes als door den Plantenziektenkundigen Dienst.

Dr. Oortwijn Botjes heeft hiervoor noodig 10 knollen, in te zenden in Maart; de uitslag kan in nazomer of herfst worden medegedeeld. De P. D. kan dit vooronderzoek verrichten aan een drietal zoo mogelijk groote knollen, in te zenden vóór 25 October. Het resultaat kan vóór den planttijd worden medegedeeld.

heeft uitgewezen, dat het betreft een nieuw ras, dan wel de raschtheid is vastgesteld, wordt het onderzoek naar de cultuurwaarde voortgezet door het Instituut voor Plantenveredeling.

4. Hangende het onderzoek van het I. v. P. is de kweeker of de importeur vrij om reeds materiaal af te geven aan de verbouwers.

De keuringsdiensten zullen dit materiaal, met goedvinden van den kweeker of den importeur, kunnen keuren, echter uitsluitend op die bedrijven, waar het ras rechtstreeks van den kweeker of den importeur is verkregen.

De goedkeuring kan echter alleen voor eigen gebruik geschieden.

5. Wanneer door den directeur van het I.v.P. is beslist dat een ras in de Rassenlijst zal worden opgenomen, zal door den kweeker af te leveren zaaizaad of pootgoed — mits goedgekeurd — als origineel mogen worden aangeboden en van oranje certificaten worden voorzien.

Andere, voor eigen gebruik goedgekeurde partijen, goedgekeurd op de bedrijven bedoeld in artikel 4, kunnen (dan) als oudere nabouw worden aangeboden en van groene certificaten worden voorzien.

6. Door knopvariatie ontstane vormen uit de in de Rassenlijst voorkomende aardappellrassen, zullen slechts dan voor keuring in aanmerking komen, indien ze op bovenstaande wijze zijn beproefd en van bijzondere waarde zijn gebleken.

Een dergelijke knopvariatie moet met een uit die van het moederras afgeleide, doch daarvan ten genoeege van het I. v. P. voldoend duidelijk te onderscheiden naam worden aangeduid.

Onbelangrijke doch opvallende afwijkingen, die niet voor vermelding in de Rassenlijst in aanmerking komen, worden niet gekeurd.

Aan hen die nieuwe rassen kweeken of importeerden wordt in hun eigen belang aanbevolen hiermede steeds den directeur van het I. v. P. zoo spoedig mogelijk in kennis te stellen.

AANTEKENING.

De omstandigheden maken het meermalen wenschelijk vermeerderingsstations te erkennen van betrekkelijk nieuwe rassen. Aangezien uit een dergelijke erkenning wel eens verkeerde conclusies worden getrokken, zij er hier op gewezen, dat de stichting en erkenning van een vermeerderingsstation voor origineel zaaizaad of pootgoed geen verband houdt met de waarde van het ras, en dus niet moet worden opgevat als een indirecte aanbeveling.

Voornaamste bepalingen

inzake

de erkenning van origineel zaad door den N. A. K.

Art. 2. Onder origineel zaad wordt verstaan, het door den kweeker of diens rechthebbende in den handel gebrachte zaad van door hem gekweekte of voortgekweekte rassen, die verbouwd zijn op eigen bedrijf of op de door het dagelijksch bestuur, op voorstel van de commissie (van toezicht op de teelt van origineele zaden en poot-aardappelen) erkende vermeerderingsbedrijven. Onder rechthebbende wordt verstaan de rechtspersoon, aan wien al het materiaal en al de zich hierop baseerende rechten zijn overgedragen of overgegaan.

Art. 3. Door de keuringsdiensten worden slechts die origineele zaden van Nederlandsche rassen en van de in Nederland vermeerderde buitenlandsche rassen voor de keuring aangenomen, welke voorzien zijn van het oranjekeurig certificaat van den N.A.K. Partijen van andere buitenlandsche rassen, welke voorzien zijn van het origineele kweekerscertificaat, worden, voor zoover deze rassen in de laatste beschrijvende rassenlijst van het Instituut voor Plantenveredeling te Wageningen zijn opgenomen of volgens de verklaring van den Directeur van het Instituut in de eerstvolgende rassenlijst zullen worden opgenomen, voor de keuringen aangenomen, zolang niet door het dagelijksch bestuur op voorstel der commissie, bepaalde partijen, met uitsluiting van alle andere, hiervoor worden aangewezen.

Art. 4. Het toezicht op de teelt van origineel zaad wordt alleen toegepast op rassen, welke in de laatste beschrijvende rassenlijst van het Instituut voor Plantenveredeling te Wageningen zijn opgenomen of, volgens verklaring van den Directeur van het instituut, in de eerstvolgende rassenlijst zullen worden opgenomen en op rassen, die door het dagelijksch bestuur op voorstel der commissie voor het toezicht worden aangenomen. *)

*) De aanvragen om goedkeuring van vermeerderingen moeten telken jare voor zomergewassen voor 1 Januari en voor wintergewassen voor 1 Augustus bij den N.A.K. ingekomen zijn.

Zie verder aantekening op blz. 7.

Ook op den invoer van origineel zaad van buitenlandsche rassen, indien daarvan in Nederland geen origineel zaad wordt geteeld, kan door den N.A.K. toezicht worden gehouden. Hierbij zijn o.m. de volgende bepalingen van kracht:

Indien een buitenlandsch kweker een in Nederland gevestigd persoon of firma machtigt als eenig verkooper op te treden van origineel zaad van een door hem gekweekt ras en deze importeur zich onder toezicht van den N.A.K. wenscht te stellen, kan, op voorstel van de C.v.T., de importeur door het D.B. van den N.A.K. als alleen-importeur van dit ras worden erkend. Het D.B. kan daarbij regelen stellen inzake de maximale hoeveelheid in te voeren zaad; het kan tevens bepalen dat onder origineel zaad slechts zal worden volstaan zaad van bepaalde (buitenlandsche) vermeerderingsstations.

De importeur die zich onder toezicht heeft gesteld, is verplicht uitsluitend origineel zaad van het bedoelde ras in te voeren, onder inachtnaam van alle door den N.A.K. te geven voorschriften betreffende deze invoer.

Indien een alleen-importeur voor origineel zaad van een ras is erkend, zal zaad met verklaringen van originaliteit, dat niet door hem is ingeleverd, niet voor de keuringen worden aangenomen.

(Onder dit toezicht geïmporteerd origineel zaad wordt in deze lijst eveneens met een molentje gemerkt).

Voornaamste bepalingen inzake de kweekersvergoedingen en heffingen door den N.A.K.

Kweekersvergoedingen voor:

1. Zelfbestuivende granen, peulvruchten en andere zaden.

a. De Nederlandsche kweeker van een ras der bovenbedoelde gewassen ontvangt, zoolang er nog origineel zaad van dit ras door den N.A.K. wordt gekeurd, jaarlijks een bedrag, berekend naar f 1.50 per ha over de goedgekeurde oppervlakte nabouw;

b. een buitenlandsche kweeker of diens rechthebbende van een dergelijk ras, hetwelk in Nederland wordt vermeerderd, kan eveneens bedoeld bedrag ontvangen, indien de Nederlandsche kweeker in het betrokken land volkomen gelijkstelling ondervindt;

c. voor zoover de inkomsten dit toelaten, zal een Nederlandsche kweeker over de eerste 10 jaar, waarin nabouw van het door hem gekweekte ras wordt gekeurd, jaarlijks nog een bedrag ontvangen van ten hoogste f 1.50 per ha, berekend naar de oppervlakte goedgekeurde nabouw, met dien verstande, dat deze extra bijdrage maximaal f 1000.— zal bedragen.

2. Aardappelen.

De Nederlandsche kweeker van een voor wratziekte onvatbaar aardappelras ontvangt gedurende de eerste 5 jaar, nadat van dit ras de nateelt wordt gekeurd f 6.— per ha, berekend over de oppervlakte, welke van dit ras wordt goedgekeurd en over de volgende 5 jaar f 3.— per ha.

Aangezien thans reeds f 2500.— jaarlijks aan de kweekers in uitzicht is gesteld, zullen, indien de uitkeeringen in de vorige alinea bedoeld, gezamenlijk blijven beneden f 2500.—, de uitkeeringen per ha naar evenredigheid worden verhoogd totdat dit bedrag ad f 2500.— is uitgekeerd.

Heffingen.

Over de goedgekeurde nabouw zal per ha een bedrag van f 1.50 worden geheven. De keuringsdiensten zijn vrij in de wijze, waarop dit bedrag wordt bijeengebracht.

Per ha goedgekeurde aardappelen zal f 0.75 worden geheven. De mogelijkheid wordt opengelaten, dit bedrag te verhoogen tot maximaal f 1.50, teneinde bij het toenemen van het aantal onvatbare rassen en inkrimping der vatbare, de uitkeeringen als in voorgaande bepalingen vastgelegd, te kunnen blijven uitkeeren.

Tevens zal de mogelijkheid dienen te blijven bestaan, dat de uitkeeringen over meer dan 10 jaren kunnen plaats vinden, aangezien sommige aardappelrassen soms ettelijke jaren noodig hebben om zich een plaats te veroveren.

Verklaring bij het gebruik der Rassenlijst.

Voor ieder gewas zijn de rassen ingedeeld in de rubrieken **A, B, N, L, O** of **E**, de vermelding geschiedt in iedere rubriek zoo goed mogelijk in volgorde van aanbevelenswaardigheid resp. beproevenswaardigheid.

A = aanbevelenswaardig (recommandable).

B = beproevenswaardig (essayable).

N = nieuw, of hier te lande nog weinig bekend (nouveau ou peu connu).

L = landras, zonder opzettelijke maatregelen van een kweker ter plaatse ontstaan en onder toezicht zuiver in stand gehouden (race indigène).

O = ras, dat voor de keuringen van den N.A.K. wordt aangenomen, doch wegens te kleine algemeene beteekenis niet wordt beschreven (peu important).

Hieronder vallen in het algemeen rassen, die wel in kleinen kring beteekenis hebben, maar waarvan geen algemeene uitbreiding te verwachten is. Verder zijn bij aardappels in deze rubriek ook gebracht rassen, welke mogelijk beteekenis kunnen krijgen, vooral voor potereport, maar waarvan de teelt door omstandigheden tot een onbelangrijke oppervlakte is ingekrompen. Wat de voederbieten betreft zijn in rubriek **O** tevens opgenomen jonge, nog niet voldoende beproefde selecties, waarin echter voldoende vertrouwen wordt gesteld om keuring door den N.A.K. wenschelijk te maken. Indien van de **O** rassen in een vroegere rassenlijst een beschrijving voorkomt, wordt dit tusschen haakjes vermeld, b.v. (Rl. 1932).

E = uitsluitend voor export gekeurd (certifié exclusivement pour l'exportation de semence).

D = van de rassenlijst afgevoerd (rayé).

Met **vette** letters zijn gedrukt die rassen, die zonder voorbehoud ten verbouw of ter beproeving worden aanbevolen; met **dunne** letters die, welke slechts voor bepaalde omstandigheden in aanmerking komen, alsook de rassen, die nog te weinig bekend zijn.

— FDE— = opgenomen in de Fransche, Duitsche en Engelsche rassenlijsten (inscrit dans les listes Françaises, Allemandes et Anglaises).

— † — = origineel zaai- of pootgoed onder toezicht van den N.A.K. (production ou importation de semence d'origine sous contrôle du N.A.K.).

— § — = landras onder toezicht in stand gehouden (race indigène sous contrôle).

Kr = kruising. Het moederras wordt steeds het eerst genoemd. (Croisement. La race mère est toujours nommée la première).

Sel = selectie (sélection).

K = kweker (sélectionneur).

Vk = voortkweker (successeur en droits du sélectionneur).

Vm = vermeerderaar (reproducteur des graines ou des plants originaux).

H = origineel zaad in den handel gebracht door (semence d'origine mise en commerce par).

De beide jaartallen beteekenen resp. het jaar, waarin de kruising of eerste selectie is verricht of het jaar, waarin de mutatie gevonden werd en het jaar, waarin het ras voor het eerst in Nederland in den handel kwam.

Van ieder ras wordt een beschrijving gegeven, welke gericht is op het practisch gebruik. Aan het einde van het hoofdstuk vindt men enkele tabellen, waarin getracht wordt een **vergelijkend** overzicht van de belangrijkste eigenschappen der behandelde rassen te geven.

In de eerste plaats dienen daartoe de „**oogstwaardetabellen**”, waarin getracht wordt de opbrengst en de handelswaarde (per hl) van de verschillende rassen uit te drukken in procenten van de opbrengst resp. de handelswaarde van een gekozen standaardras. Door deze percentages met elkaar te vermenigvuldigen krijgt men de relatieve oogstwaarde, waarmede de rentabiliteit van de cultuur ten nauwste samenhangt.

Met alle nadruk zij er op gewezen, dat deze tabellen zijn samengesteld uit **gemiddelde schattingscijfers**, zoodat ze noch voor een

bepaald jaar, noch voor een bepaalde streek geldig behoeven te zijn. Het is algemeen bekend, dat wanneer ras X in 1935 meer heeft opgebracht dan ras Y, het in 1938 wel anders kan uitvallen, tengevoege van andere weersomstandigheden. Wanneer echter in de jaren 1925 tot 1937 gepleken is, dat de opbrengst van ras X 95% bedraagt van die van Y, spreekt het vanzelf, dat de kans, dat ook in 1938 een dergelijke verhouding zal ontstaan grooter is dan de kans, dat X in opbrengst boven Y uit zal komen. Evenzoo is het met de prijsverhouding van het product. Deze is in de eerste plaats afhankelijk van klimatologische en verdere groei-omstandigheden (een bepaald ras kan in een bepaald jaar of in een bepaalde streek „voor zijn doen” meer of minder goed voor den dag komen) maar bovendien is de prijsverhouding afhankelijk van vraag en aanbod. Het komt voor, dat de handel zoo willig is, dat ook de minder gevraagde kwaliteiten vlot worden opgenomen, het kan ook zijn, dat in een bepaald jaar naar bepaalde soorten b.v. zwarte haver of rood-schillige aardappelen bijzondere vraag ontstaat en dat zich daardoor prijsverhoudingen ontwikkelen, die door de intrinsieke waarde van het product niet worden gemotiveerd. Met zulke „speculatieve” mogelijkheden kan natuurlijk geen rekening worden gehouden en de gegeven cijfers zijn schattenderwijze opgemaakt naar normale gevallen, waarbij dus de geschiktheid van de producten voor het gebruik, dat er van zal worden gemaakt in de prijsverhouding tot uitdrukking komt.

Er is onmiskenbaar een schakeering in de prijsverhouding van bepaalde producten in verschillende gewesten. Niet alleen maakt de techniek van den handel, dat in de eene streek de kwaliteiten scherper worden geaccentueerd dan in de andere, maar bovendien veroorzaakt de wijze van organisatie van den afzet nog allerlei gewestelijke en plaatselijke afwijkingen op het algemeene schema. Om een voorbeeld te noemen: Voor de bereiding van ongebuild tarwemeel wordt in Holland vanouds de voorkeur gegeven aan blanke tarwes, in Limburg daarentegen aan roode. De locale prijzen staan onder den invloed van deze voorliefdes. Nog veel sterker geldt zulks voor aardappels, waarbij in den loop der jaren bepaalde kringen van consumenten vraag ontwikkelen naar bepaalde soorten van bepaalde herkomsten.

Voor zoover daartoe aanleiding bestond, zijn in de oogstwaardetabellen de streeksgewijze schakeeringen — in opbrengst- en prijsverhouding — aangegeven, waarbij natuurlijk van elke fijnere detaillering is afgezien.

Ondanks alle bezwaren heb ik gemeend, dat de globale oogstwaardeschattingen een nuttige aanvulling van de gegeven rasbeschrijvingen vormen, ze krijgen echter pas haar volle waarde, wanneer de lezer ze voor zichzelf naar plaatselijke omstandigheden corrigeert en de rassenkeuze van eigen oordeel laat afhangen.

Een verdere tabel geeft een vergelijking der belangrijkste ras-eigenschappen vergelijkenderwijze in cijfers. In deze tabellen is het resultaat van zeer veel studie neergelegd, ze zijn niet alleen vollediger dan de beschrijvende tekst, maar geven bovendien een vergelijkend overzicht van de **gemiddelde** ontwikkeling der verschillende eigenschappen, die natuurlijk eveneens onder invloed staan van klimatologische en plaatselijke omstandigheden. Ook deze zeer gcondenseerde tabellen vereischen studie en aanvulling met eigen ervaring om voor den gebruiker der rassenlijst het volle profijt af te werpen. Wie echter deze moeite er voor over heeft, zal in vele gevallen beloond worden door verrijking van inzicht.

Als sluitstuk op de beschrijvingen en aanbevelingen in tekst en tabellen, dient de rassenstatistiek, die een beeld geeft van de uitbreiding, die de teelt van verschillende rassen in onderscheidene landbouwdistricten heeft verkregen. In deze cijfers komt de publieke waardeering van de rassen tot uitdrukking en het spreekt wel vanzelf, dat rassen, die in een bepaalde streek b.v. 50% van de verbouw van het geheele gewas uitmaken, alleen al om die reden meer kunnen worden aanbevolen dan rassen, die slechts 5% van de voor het gewas beschikbare oppervlakte beslaan. Echter, er zijn twee verschijnselen, die hierbij terdege in aanmerking moeten worden genomen. Verschuivingen in het rassensortiment kunnen in den regel slechts langzaam plaats vinden. Niet alleen moet er voldoende zaaizaad of pootgoed beschikbaar zijn om de gewenschte uitbreiding mogelijk te maken, maar bij de overgang van het eene ras op het andere moet het geheele bedrijf en ook de handel zich aanpassen. Daarbij is niet alleen conservatisme maar ook een reeks van technische hindernissen te overwinnen. Het is ook gewenscht, dat

deze overgang met voorzichtigheid plaats vindt, omdat het jaren duurt voordat men een ras voldoende, ook in de speciale risico's, die er aan kleven, heeft leeren kennen. Om al deze redenen verloopt de verschuiving van het rassensortiment geleidelijk en om het volle profijt van de rassenstatistiek te hebben als barometer van de publieke opinie, moet men de cijfers van verschillende jaren naast elkaar leggen. (Zie de tabellen blz. 174-177).

Het maakt groot verschil of een ras in b.v. 5 jaar tijd van 6 tot 10% is opgeklommen dan wel of het in hetzelfde tijdsverloop van 20 tot 10% is gedaald. In beide gevallen vindt men in de statistiek het cijfer 10, maar de waardeering, die er achter steekt, is zeer verschillend.

Een verder verschijnsel, dat door de rassenstatistiek scherp wordt belicht, is de soms sterke schakeering, die streeksgewijze in het sortiment ontstaat. Ten deele vindt deze haar oorzaak in streeksgewijze verschillen van bodem, klimaat, bedrijf en verkoopmogelijkheid, ten deele echter ook hierin, dat het eene gebied a.h.w. „voorloopt” bij het andere, als gevolg van meer intensieve beoefening der cultuur en daarmede gepaardgaande studie en voorlichting. Wanneer in Friesland een nieuw aardappelras, in Groningen een haver, in Zeeland een tarwe, in Holland een gerst snel verbreiding vindt — resp. van het tooneel verdwijnt — geeft dit te denken.

Zoo eischt dus ook de statistiek vergelijkende bestudeering naar tijd en plaats om het inzicht van den enkeling volgens de bedoeling te verdiepen.

Juliana	{	Essex gladkaf	{	Squarehead
Emma				
Imperiaal Ila	{	Wilhelmina	{	Spijk { Squarehead Zeeuwsche
		Premier	{	Challenge—Hallet's Victoria
		Willem I	{	Squarehead
Robusta	{	Millioen I	{	Carsten V {
Iduna	{	Iduna		
Prins Hendrik	{	Millioen III		
		Kruisingsangel	{	Wilhelmina (zie boven) Geldersche Ris
		Wilobo	{	Obotriten—Mains Stand Up
Invicta		Trifolium	{	Wilhelmina (zie boven)
Mendel	{	Standaard	{	Tystofter Smaahvede Iduna

Hâtif Inversable .
 { Gros Bleu—Noé
 { Chiddam d'automne à épi blanc

Bon Fermier

{ Gros Bleu—Noé
 { Blé seigle

Vilmorin 27 ..

Dattel

{ Prince Albert—Oxford red
 { Chiddam d'automne à épi rouge

.....

Japhet—Noé

Hybride des Alliés

Parsel

{ Blé seigle
 { Blanc à paille raide—Roseau

Vilmorin 29 ..

{ Massy

{ Bordeaux—Noé
 { Squarehead

{ Melbor

{ Browick—Prince Albert

{ Grosse Tête

{ Chiddam d'automne à épi blanc

Vilmorin 23

Japhet Parsel (zie boven)

Joncquois

Institut agronomique

{ Riéti
 { Squarehead

Benoist 40

Wilson

Hâtif Inversable (zie boven)

Aangezien deze rassenlijst, wat de wintergewassen betreft, op een minder gunstig tijdstip verschijnt, heb ik in een drietal persmededeelingen (4, 14 en 26 Sept. 1936) uitvoerige vergelijkende beschouwingen omtrent de waarde der wintertarwerassen ten beste gegeven, eindigende met het advies tenminste de helft van het tarweareaal met vanouds beproefde Nederlandsche rassen (Juliana, Imperiaal IIa, Wilhelmina) te bezaaien, het overige met de zeer productieve Fransche en met meer wintervaste rassen, waarbij men uit den aard der zaak in de zuidelijke kleistreken meer naar de Fransche kant zal overhellen en in het noorden des lands de wintervaste groep niet moet vergeten. Leiders van de Fransche groep zijn: Joncquois, Benoist 40 en Vilmorin 27, van de wintervaste zijn het Carsten V, Wilobo, Mendel en Robusta, ieder met eigen deugden, maar helaas ook eigen gebreken. Voor de goede zandstreken blijft naast Juliana de Wilhelmina ten volle aandacht verdienen, op goede windhalmvrije zandgrond beproeve men daarnaast de Fransche rassen, op minder goede liever nog Prins Hendrik, Carsten V, Wilobo, Siegerländer en Trifolium (laatstgenoemd ras blijft bovendien in de Veenkoloniën vooraan staan). In de rivierkleistreken kan men naast de Nederlandsche groep (inclusief Wilobo) ook Siegerländer en Carsten V een kans geven.

LEITER-NYPELS

heeft ook voor de landbouwers gedrukt
het jaarboekje over brouwgerst.

Iedere gerstverbouwer zal zijn eigen belang dienen
door van den inhoud kennis te nemen.

A — 46. JULIANA TARWE. — † — E — Kr. Wilhelmina × Essex gladkaf. 1903 en 1921. **K:** Prof. dr. L. Broekema †, hoogleeraar aan de Landbouwhoogeschool. **Vk:** het I. v. P., Wageningen. **Vm** en **H:** Mij. de Wilhelminapolder bij Goes; N.V. de Bathpolders, Rilland; Ir. C. Koopman, Zierikzee; Zaaizaadver. „Z.A.P.", Anna Paulowna; Zaaizaadtelersver. „Waard en Groet", Kolhorn.

Op kleigronden zeer productieve tarwe, van gewilde, hoewel ietwat variabele kwaliteit en vrij goede bakwaarde. Ze heeft een vooraanstaande plaats in het tarwesortiment. Op zand en op dalgrond (hoewel Juliana daar toeneemt) zijn andere rassen, wegens grootere wintervastheid of meer bodembedekking, veelal beter op hun plaats.

Stroo stevig, tamelijk kort, met goed oprichtingsvermogen; vaak iets ongelijk van lengte. Blad in de jeugd steil opgericht, waardoor minder onkruidverstikkend maar langen tijd te schoffelen. Wel eens doodpuntig. Dichtgeschakelde aar; breede, geelachtige middelmatig groote korrel; weinig uitschot, hoog hl-gewicht. Zaad-opbrengst hoog, stroo-opbrengst middelmatig. Tijdig rijp, kan lijden van warmte. Niet zeer vatbaar voor roest, doch erg voor stuifbrand. Aankoop van op stam goedgekeurd zaad, alsmede warmwaterontsmetting, sterk aan te bevelen. De wintervastheid laat iets te wenschen over; ze kan laat gezaaid worden, doch is bij late zaai iets vatbaarder voor roest. Vroege en diepe zaai en weelderige ontwikkeling voor den winter, werken echter, evenals bij andere rassen, het optreden van voetziekte in de hand.*)

† Prof. dr. L. Broekema overleed 17 November 1936.

*) Alle wintertarwes zijn vatbaar voor voetziekten. Hiervan worden vooral onderscheiden de tarwehalm-dooder (*Ophiobolus*) en de oogvlekkenziekte (*Cercosporella*). Eerstgenoemde kan de planten reeds in het jeugd stadium doen afsterven, meer voorkomend en meer opvallend is echter het sneuvelen van halmen, die reeds in aar staan; de gestorven halmen verbleeken en vertoonen zich hier en daar tusschen de gezonde. De tarwehalm-dooder komt op alle gronden voor, ook in zomertarwe en gerst. De oogvlekkenziekte is meer tot de wintertarwe op klei en zavel beperkt. Ze kan tot afsterven

A — 1. WILHELMINA TARWE. — † — FE — Kr. Spyktarwe (= Roode dikkop × Zeeuwsche) × Roode dikkop. 1889 en 1901. **K:** Prof. dr. L. Broekema, hoogleeraar aan de Landbouwhoogeschool. **Vk:** het I. v. P., Wageningen. **Vm** en **H:** P. Scheele de Putter, Biezeling; Maatschappij de Wilhelminapolder bij Goes; Zaaizaadver. „Z.A.P.“, Anna-Paulowna; Zaaizaadtelersver. „Waard en Groet“, Kolhorn.

Was 30 jaar lang het meest verbouwde tarweras in Nederland maar verloor in de laatste jaren snel terrein, zoowel tegenover Juliana en Imperiaal IIa, als tegenover verschillende nieuwere rassen. Toch laat het zich aanzien, dat dit soepele ras voorloopig nog een belangrijke plaats in het midden en zuiden des lands zal blijven bezetten, vooral daar waar de culturomstandigheden niet uitermate gunstig zijn.

Aanvankelijk fijn ontwikkelend. Voldoende uitstoeling. Middelmatic lang, tamelijk stevig stroo; matige bladontwikkeling. Bladeren eenigszins opgericht; aar vrij dicht geschakeld, goed gevuld. Korrel middelmatic groot, halfglazig en geelachtig, vaak iets smal; bak- en handelskwaliteit middelmatic. Productievermogen en oogstzekerheid goed. Wintervastheid voor het noorden des lands niet voldoende in strenge winters. Weerstandsvermogen tegen roestbeschadiging vrij goed. Verdraagt laat zaaien goed; is zeer laat gezaaid meestal zelfs wintervaster, ze lijdt dan echter vaak meer van roest. In het algemeen geeft vroeggezaaide Wilhelmina hogere opbrengst en betere kwaliteit.

leiden, maar meer opvallend is een sterke legering, die zich soms over geheele perceelen uitstrekt.

Hoewel meermalen verschillend sterke beschadiging bij vergelijking van rassen is waargenomen, kan niet worden gezegd, dat het verschil in vatbaarheid voldoende vaststaat. Vooral in vroeg en diep gezaaide, voor den winter dicht en weelderig ontwikkelde tarwe kan de oogvlekkenziekte sterk optreden, en mogelijk doen zich deze omstandigheden het veelvuldigst voor bij kleinkorrelige, sterk uitstoelende rassen, die daardoor den indruk maken sterker door voetziekten te worden aangetast. Ook het onverwacht legeren van deze rassen hangt vermoedelijk met de oogvlekkenziekte samen.

A — 2. IMPERIAAL IIa TARWE. — † — Kr. Premier × Wilhelmina, 1903 en 1917. K: het I. v. P., Wageningen. Vm: G. C. v. Balén Blanken, Anna Paulowna. H: de Zaaizaadver. „Z.A.P.”, Anna Paulowna.

Dit ras heeft vooral succes op zwaardere tarwegronden, waar de verbouw evenals op zavelgrond toeneemt; minder geschikt voor zand- en dalgrond.

Bloei- en rijpingstijd overeenkomend met die van Julianatarwe. Stroo vrij kort en stevig, iets minder elastisch dan Juliana; met rijke bladontwikkeling. Aar dicht geschakeld, recht, regelmatig van bouw. Korrel groot, stomp, melig, bakwaarde vrij goed; bij verschillende tarweorganisaties goed gewaardeerd. Bij slecht oogstweer treedt nogal eens schot en blauwpuntigheid op. Wintervastheid niet voldoende in strenge winters. Weerstandsvermogen tegen roest vrij goed. Verdraagt laat zaaien. Zaad-opbrengst zeer goed, stroo-opbrengst goed.

B — 689. JONCQUOIS TARWE (Hybride du Joncquois = Desprez 80). — † — F — Kr. Vilmorin 23 × Institut agronomique. 1924 en 1934. K: Florimond Desprez, Capelle par Templeuve, N., Frankrijk. Vm en H: de Z.P.C., Leeuwarden.

In korten tijd heeft dit ras velerwegen waardeering gevonden, wegens hoge opbrengst, zeer stijf stroo en geringe vatbaarheid voor stuifbrand. Het verdringt de andere Fransche rassen. Zijn zwakke punt is het vroegtijdig rijpen der korrels ten opzichte van het stroo. Daardoor kan aanzienlijk korrelverlies optreden of wel tot te vroeg zichten en binnenhalen worden besloten, zoodat de kwaliteit te lijden heeft. Het zaad is minder goed bewaarbaar en heeft na het zaaien te lijden van natten grond. De wintervastheid moet nog worden afgewacht, blijkens de bevezingsproeven is deze slecht.

Het gewas ontwikkelt aanvankelijk wat traag en fijn, het moet nader blijken of het laat zaaien in den herfst verdraagt. Volgens enkele waarnemers is dit wel het geval. Het vereischt en verdraagt flinke stikstofbemesting, vormt een flink halmgetal en heeft een mooie bladontwikkeling. Sommigen raden aan de rijen-

afstand iets smaller te nemen dan bij Juliana, anderen dichter in de rij te zaaien.

Het blad is lang en smal, de aar recht en hol geschakeld, het stroo ten deele met merg gevuld en zwaar, waardoor de stroo-productie eer aan de hooge dan aan de lage kant uitvalt. Van de oogvlekkenziekte heeft Joncquois schijnbaar minder te lijden dan andere rassen, het is tamelijk resistent tegen roest.

De korrel is groot, lichtrood en wat rauw, in den handel minder gewild dan die van Juliana, de bakwaarde is vrij goed.

Ook op vruchtbare windhalmvrije zandgronden heeft dit ras voorloopig een gunstigen indruk gemaakt.

B — 528. CARSTEN'S DIKKOP TARWE V. — † — FD — Kr. Dikkop × Crieuener 104. 1909 en 1930. K: R. Carsten, Schwartau bij Lübeck. Vm en H: Zaaizaadtelersver. „Waard en Groet”, Kolhorn. H: G. Geertsema, Groningen.

Sterk uitstoelende, wintervaste, goed productieve, vroeg rijpende tarwe met vrij kort, fijn stroo, rechte, compact gebouwde, witkaf aar en kleine gevulde, harde korrel, waarvan de bakwaarde middelmatig is. Weinig schot, wel korrelverlies, goed bewaarbaar, zeer goed hl-gewicht.

Vereischt tijdig zaaien, doch aanmerkelijk minder kilo's zaai-zaad per ha dan Juliana. Daar nogal eens te dichte stand en aantasting door oogvlekkenziekte voorkomt, kan het gewas soms sterk legeren, waardoor opbrengst en kwaliteit sterk lijden. Op geile grond en bij overvloedige stikstofbemesting, valt het tegen. In 1936 werd veel roest geconstateerd.

Wordt het meest gewaardeerd in de provincie Groningen. Be-proeving op zandgrond en op natten grond kan worden aanbe-volen.

B — 653. BENOIST 40. — † — F — Sel. uit Wilson. 1925 en 1933. K: Camille Benoist, Orgerus, S. et O., Frankrijk. Vm en H: Fa D. J. van der Have, Kapelle-Biezeling.

Beproeving van dit ras op vruchtbare gronden wordt aanbevolen op ongeveer dezelfde motieven en met hetzelfde voorbehoud als beproeving van Joncquois tarwe, waarvan Benoist 40 zich onderscheidt door Forscher en vlugger ontwikkeling, iets langer stroo

met breed, met was bedekt blad, grootere en minder talrijke aren, die eveneens recht en ruim geschakeld zijn en een iets minder groot productievermogen.

Ook Benoist 40 rijpt vroeg; ze kan, hoewel tijdig zaaien voorkeur verdient, mits niet te dun, nog laat in den herfst en desnoods in het vroege voorjaar worden gezaaid. Ze heeft lichtrood, grof, diepgleuwig zaad van vrij goede bakkwaliteit. De koude resistentie is twijfelachtig. Bij Benoist 40 komt minder korreluitval voor; het korte, dikke stevige stroo rijpt iets later dan het zaad. In tegenstelling met Joncquois is Benoist 40 gevoelig voor stuifbrand, ook werd ze in 1936 sterk door roest aangetast.

B — 567. VILMORIN 27. — † — F — Kr. [Dattel × (Japhet × Parsel)] × (Hâtif inversable × Bon fermier). 1910 en 1932. K: Vilmorin-Andrieux, Parijs-Verrières. Vm en H: N.V. Verkoopbureau van het Selectiebedrijf v.h. M. D. Dijt, den Burg, Texel, Zaaizaadver. „Z.A.P.“, Anna Paulowna, Zaaizaadtelersver. „Waard en Groet“, Kolhorn en J. C. Onderdijk, Colijnsplaat.

Dit ras houdt in verschillende opzichten ongeveer het midden tusschen Joncquois en Benoist 40. Het heeft daarmede het korte stroo, de vroege rijping — vooral van het zaad — en de neiging tot korrelverlies gemeen en is zeer vatbaar voor stuifbrand. Het is minder stevig dan Joncquois, vatbaarder voor roest en minder productief, echter iets beter van kwaliteit en mogelijk beter bestand tegen de vorst.

Het blad is breed, blauw berijpt en opgericht, nogal eens doodpuntig, het halmgetal middelmatig, de aar vrij fonsch en ruim geschakeld, de korrel rood en vrij groot. De bakwaarde is goed. Op goede, windhalmvrije zandgrond — waar men overigens ook Joncquois beproeven kan — zijn de resultaten niet ongunstig.

Het laat zich niet aanzien dat Vilmorin 27 de bovengenoemde Fransche rassen zal overtreffen, en met de mogelijkheid dat ze het volgend jaar zal worden afgevoerd moet rekening worden gehouden.

B — 527. WILOBO TARWE. — † — Kr. Wilhelmina × Obotriten. 1924 en 1932. K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Wintervaste witte tarwe, stroo blauwachtig, matig lang, doch niet zeer stevig; met rechte, groene, iets eivormige aar. In den herfst fijn en kruipend, in het voorjaar goed dekkend. Komt op goede zeeklei weinig boven Wilhelmina, maar heeft op zand- en

dalgrond goed voldaan. Kan overigens lijden van droogte en ook van roest. De kwaliteit wordt gunstig beoordeeld, de bakwaarde is goed. De korrel is iets klein van stuk doch goed gevuld; iets vatbaar voor schot. Dit ras heeft nog niet veel verbreiding gevonden.

B — 312. TRIFOLIUM TARWE. — † — Selectie uit Wilhelmina. 1912 en 1921. **K:** Deensche Zaadteeltmij. (Dansk Frøavls Kompagni) „Trifolium”, Kopenhagen. **H:** Vinkers-zaden, Scheemda.

Witte tarwe met kleine, gladde korrels, soms vrij veel uit-schot. Stroo fijn, vrij kort en stevig, iets lange, wat holle en soms gekromde, fijne aar. Iets meer wintervast dan Juliana, wat later ontwikkelend en later rijp, niet veel roest. Dit ras wordt in de Veenkoloniën veel verbouwd en komt voor beproeving op lichtere, vochtige gronden in aanmerking. De uniformiteit, ook van de korrels, laat helaas veel te wenschen over. Kwaliteit kan sterk lijden door legeren. Handelsgradeering middelmatig, bakwaarde vrij goed.

B — 113. KRAFFT'S SIEGERLÄNDER TARWE. — † — FD — Stam uit Siegerländer landras. 1900 en 1920. **K:** C. Krafft, Buer, Deutschland. **Vm en H:** Limburgsche Land- en Tuinbouwbond (Afd. Landbouwbelang), Roermond.

Roode tarwe met rood kaf. Voldoende wintervast. Ontwikkelt zich vlug, stoelt matig uit en is zeer vroeg rijp. Lang, elastisch, gemakkelijk, doch niet plat legerend stroo. Aar lang, vrij los geschakeld en recht. Tamelijk goed weerstandsvermogen tegen roest, stuif- en steenbrand, vatbaar voor meeldauw. Verliest vrij gemakkelijk zaad en wordt sterk door musschen aangevallen. Is in Limburg vooral op lichtere gronden algemeen verbreid. De kwaliteit wordt daar gunstig beoordeeld; weinig afval en weinig schot; zeer goede bakaard. Blijft op betere gronden in zaadopbrengst en stevigheid van stroo achter. Stroo-opbrengst vrij hoog.

B — 655. PRINS HENDRIK TARWE. — † — Kr. Iduna × Millioen III. 1915 en 1933. **K:** het I.v.P., Wageningen. **Vm en H:** J. W. van Tiggelen Czn., Langendijk, Rucphen (N.-Brab.).

Hoog bebladerd, vroeg dekkend gewas met vrij lang stroo. Voor rijke gronden te weinig stevig, doch heeft, door zeer goede grondbedekking en zeer goede handelskwaliteit, op zandgrond in West-

Brabant goed voldaan. Het stroo blijkt daar voldoende stevig. Beproeving op goeden, niet zuren zandgrond elders, vooral waar windhalm voorkomt, kan worden aanbevolen. Men zaai niet te dun.

Iets wintervaster dan Juliana, weinig stuifbrand. De korrel zit iets los in de aar. Musschenbeschadiging komt veelvuldig voor. De korrel-opbrengst staat niet achter bij die van Wilhelmina; hooge stroo-opbrengst, de bakwaarde is vrij goed.

B — 49. KRUISINGSANGEL TARWE. — † — Kr. Geldersche ris × Wilhelmina. 1909 en 1926. K: Prof. ir. H. K. H. A. Mayer Gmelin, hoogleeraar aan de Landbouwhoogeschool, Wageningen. Vm en H: Fa D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezeling.

Gebaarde wintertarwe met wit kaf en witte, eenigszins langwerpige korrel, matige bakwaarde. Middelmattige zaadopbrengst, veel, vrij slap stroo. Wintervastheid ongeveer als Juliana. Bij het in aar schieten blijven verscheidene aren met de kafnaalden in de scheede haken, hetgeen zich gewoonlijk herstelt, doch soms tot knikken en afbreken leidt. Komt enkel voor beproeving in aanmerking op plaatsen waar veel musschenschade voorkomt, maar wordt bij gebrek aan andere tarwe toch wel door de musschen aangetast. Zit bij het dorschen vast in het kaf, zoodat goed uitrijpen gewenscht is. De toekomst van dit ras is onzeker.

B — 425. ROBUSTA TARWE. — † — Kr. Millioen I × Iduna. 1914 en 1928 K: Prof. ir. H. K. H. A. Mayer Gmelin, hoogleeraar aan de Landbouwhoogeschool, Wageningen. H: Fa D. J. van der Have, Kapelle-Biezeling.

Zeer wintervast. Stroo bladrijk, kort, dik, stijf, hard en bros. Weinig uitstoeling, zoodat dicht zaaien gewenscht is. Breed donker blad, regelmatig gedrongen aar. Korrel wit, vrij groot, diepgleuwig, vaak niet voldoende gevuld. Gemakkelijk te dorschen. Korrelverlies en schot niet uitgesloten. Lijdt soms van roest en rijpt bij hitte te snel af, waardoor opbrengst en kwaliteit zeer lijden. Resistent tegen meeldauw. Eenigszins laat rijp en gewoonlijk minder productief dan Wilhelmina en van minder gewilde kwaliteit, de bakwaarde is middelmatig. Het is waarschijnlijk dat dit ras zich niet zal handhaven. De verbouw is sterk ingekrompen.

B — 45. EMMA TARWE. — † — Kr. Wilhelmina × Essex gladkaf. 1903 en 1924. K: Prof. dr. L. Broekema, hoogleeraar aan de Land-

bouwhoogeschool. **Vk:** het I. v. P., Wageningen. **Vm en H:** J. P. Bos, Wehe (Gr.) en Zaaizaadtelersver. „Waard en Groet”, Kolhorn.

In vergelijking met Juliana is dit ras iets vroeger rijp, terwijl de korrel zich onderscheidt door mooie blanke kleur, korthed en gevuldheid, de bakwaarde is vrij goed. Het stroo is kort en iets fijner dan dat van Juliana en minder stevig, terwijl de zaadopbrengst niet met die van Juliana op een lijn komt. Ook is ze iets minder wintervast en even vatbaar voor stuifbrand. Hoewel het ras door handelskwaliteit uitmunt en door sommigen zeer hoog wordt gehouden, heeft het slechts een beperkte verbreiding gekregen, wes-halve overwogen wordt het in 1937 terug te trekken.

B — 592. INVICTA TARWE. — † — Selectie uit Trifolium. 1922 en 1931. **K:** Pajbjergfondens Forsøgsgaard, Børkop, Denemarken. **Vm en H:** N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Onderscheidt zich door sterke uitstoeling, waardoor goede bodembedekking wordt verkregen. Gaat echter bij dichte zaai nogal eens legeren, wat soms bevorderd wordt door oogvlekkenziekte. Het stroo is overigens niet zoo stevig als dat van Juliana en iets langer. De aar is gekromd en middelmatig dicht. Het ras is tamelijk vroeg rijp, zeer vatbaar voor schot en vatbaar voor steenbrand en roest. Stuifbrand werd weinig waargenomen, wel echter een eigenaardige verkleuring van de aar, die zich voortzet op den stengel (black chaff?). Wintervastheid behoorlijk.

De korrel is blank, wat smal en van tamelijke kwaliteit; vooral bij dichte stand en te snel afrijpen krijgt men veelal een te groot percentage tweede kwaliteit, de bakwaarde is vrij goed. In opbrengst kan het ras op kleigrond niet tegen Juliana concurreeren, op zand- en daleronden zijn de ervaringen iets gunstiger. Het is niet waarschijnlijk, dat het een plaats van beteekenis zal veroveren.

N — 568. Vilmorin 29. — † — F — Kr. Vilmorin 23 × Blé des Alliés. 1916 en 1931. **K:** Vilmorin-Andrieux, Parijs-Verrières. **H:** N.V. Verkoopbureau van het selectiebedrijf v.h. M. D. Dijt, den Burg, Texel.

Voor al op lichte kleigronden is dit ras productief en van vrij goede kwaliteit gebleken, het onderscheidt zich door geringe vatbaarheid voor stuifbrand, kort stroo en groote roode korrels, de bakwaarde is goed. Over roestaantasting valt niet te klagen. Of het den strijd tegen de overige Fransche rassen kan overleven is

twijfelachtig, het kan b.v. zijn dat de bruikbaarheid als Februari-tarwe meevalt, doch de kans dat dit op zichzelf zeer goede ras zal standhouden is overigens niet groot te achten.

N — 654. **MENDEL TARWE.** — + — Kr. Standaard tarwe × Trifolium 14. 1926 en 1935. K: Zweedsche Zaaizaadver., Svalöf. Vm en H: N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Vrij wintervaste, traag ontwikkelende en wat laat rijpende wintertarwe met rechte, vrij lange, iets ruim geschakelde aar, wat klein, blank zaad en kort stevig stroo. In opbrengst noch in kwaliteit kon dit ras op kleigrond de Juliana overtreffen. Ook levert het nogal wat tweede kwaliteit korrel, de bakwaarde is middelmatig. Het is mogelijk dat dit ras het volgend jaar wordt teruggetrokken.

Weet U dat het NaCoVo-JAARBOEKJE
bij collectieve aankoop beneden kostprijs
ter Uwer beschikking staat?

Adres : N.V. Zuid-Nederlandsche Drukkerij
's Hertogenbosch.

Van Hoek	{	Gironde	{	Mansholt's Japhet — Blé Japhet	—————	{	Noé	
Mansh. Witte	{		{	Blé de la Paix	{	Chambord	{	Bordeaux
	{		{	Hâtif Inversable (zie wintertarwes)	{	Champlan	{	Victoria Blanc Chiddam d'automne à épi roux
Blanka	{		{	Hybride des Alliés (zie wintertarwes)	{	Sv. Extra Kolben II	{	Saumur Sv. Kolben—Heine's Kolben—de Mars lijn 0201 uit Zweedsche Emma zomertarwe
	{		{	Wilhelmina (zie wintertarwes)	{		{	

ZOMERTARWE.

A — 82. VAN HOEK ZOMERTARWE. — † — Kr. Japhet × Gironde. 1918 en 1925. K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Productieve zomertarwe met vrij lang en stevig stroo, dat, evenals bij de thans algemeen bekende rassen van Franschen oorsprong, iets later rijpt dan de korrel. De aar is recht en eenigszins gerekt. De roode korrel is onder gunstige omstandigheden groot en gevuld. Het ras stoelt matig uit en moet daarom vrij dik gezaaid worden, vooral op zandgrond, waar het goed en soms zeer goed voldoet, o.a. omdat het eenigszins lage kalktoestanden kan verdragen. Van Hoek schiet iets langzaam op, waardoor men last van onkruid kan krijgen.

Het ras is eenigszins vatbaar voor roest en ook voor meeldauw. Wordt minder beschadigd door voetziekten dan de winter-tarwes. Ontsmetting van het zaaizaad, ook tegen stuifbrand, is zeer gewenscht. Hoewel vroeg of zelfs zeer vroeg zaaien de voorkeur verdient, verdraagt het ras op klei desnoods iets laat zaaien, maar rijpt dan minder goed uit en lijdt meer musschenschade. Rijpings-tijd, vooral bij sterke stikstofbemesting, aan de late kant; dankbaar voor kali. Korrelverlies komt voor. Bakwaarde goed.

In 1935 werd het ras veelvuldig door de tarwegalmug aangetast, het is niet waarschijnlijk dat van Hoek meer vatbaar is voor deze parasiet dan andere tarwes. *)

B — 468. MANSHOLT'S WITTE ZOMERTARWE. — † — Kr. Blé de la Paix × Hybride des alliés. 1921 en 1931. K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

*) De tarwegalmug (*Cecidomyia* sp.) legt in den zomer eitjes in de bloem, die door de larven wordt uitgevreten. De aar vertoont daarbij uitwendige verkleuring. Het is onbekend of het eene ras sterker wordt aangetast dan het andere, vermoedelijk is dit niet het geval doch hangt de mate van aantasting af van klimatologische toevalligheden. In 1936 werd de aantasting nogal eens waargenomen bij Joncquois.

Op Van Hoek tarwe gelijkende, iets minder robuuste, doch op kleigronden vrijwel even productieve zomertarwe, iets later ontwikkeld. Minder geschikt voor zandgrond. Korter en minder stevig stroo. Wint veld op Van Hoek in streken, waar men sterke voorkeur heeft voor witte tarwe. Eenigszins vatbaar voor stuifbrand. De korrel is wit, groot, iets hoekig, wat dor en vaak grijs van kleur; vatbaar voor schot. Meerdere verbouwers gebruikten het ras met succes voor doorzaai in witte wintertarwe. De bakwaarde is goed.

B — 611. BLANKA ZOMERTARWE. — † — Kr. Svalöf's Extra Kolben II × Wilhelmina. 1916 en 1933. K: Zweedsche Zaaizaadver., Svalöf. Vm en H: N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Witadige betrekkelijk vroeg rijpende zomertarwe met kleine, langwerpige korrel, fijn, veerkrachtig stroo en opgericht blad. Goede dekvrucht. Het gewas is over het geheel wat tenger, moet niet te dun gezaaid worden. Tot dusverre weinig roest en stuifbrand. In opbrengst staat het ras op de kleiproefvelden boven van Hoek, op zandgronden daar beneden. Verschillende verbouwers hebben een gunstigen totaal-indruk verkregen van dit ras, dat zich nog beter dan Mansholt's witte leent voor doorzaai in hol staande wintertarwe. De bakwaarde is vrij goed.

O — 471. SVALÖF'S EXTRA KOLBEN II-ZOMERTARWE. — † — FD — Kr. Kolben zomertarwe × lijn 0201 uit (Zweedsche) Emma tarwe. 1910 en 1932. K: Zweedsche Zaaizaadvereen., Svalöf. Vm: Zweedsche Zaaizaadmij., Svalöf. H: N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen. (Rl. 1936).

D. AFGEVOERDE TARWERASSEN.

	Opge- nomen	Afgevoerd	Rubriek
4. Mansholt's Witte Dikkop I	1924	1925	A
29. Svalöf's Pantser II	1924	1925	A
107. Strube's Schlanstedter zomer	1925	1926	N
76. Strube's Dikkop	1925	1927	N
3. I.v.P.'s Millioen III	1924	1928	A
43. I.v.P.'s Matador	1924	1928	B
77. Strube's General von Stocken	1925	1928	N
47. Svalöf's Pantser III	1924	1928	B
48. Svalöf's Ridder	1924	1928	N
80. Weibull's Standaard	1925	1928	N
6. Mansholt's Japhet zomer	1924	1929	A
78. Hylkema's Victoria	1925	1930	B
158. Svalöf's Kroon	1926	1930	N
159. Mayer Gmelin's Wageninger	1926	1934	N
301. Smeding's Waard en Groet	1927	1934	N
308. Svalöf's Staal	1927	1934	N
118. I.v.P.'s Batauwe	1930	1934	N
5. Mansholt's Witte Dikkop III	1924	1935	A
81. Broekema's Jacob Cats	1925	1935	B
44. Broekema's Algebra	1924	1935	B
119. I.v.P.'s Concurrent	1930	1935	N
495. Heine's Kolben zomer	1931	1937	B
545. Vilmorin's 23	1932	1937	N
593. Pajbjerg's Ideal	1934	1937	N

Oogstwaardetabel. (Zie toelichting bladz. 13).

	Noordelijk kleigebied		Zuidelijke kleistreken		Zand- en dalgrond	
	opbr.	prijs	opbr.	prijs	opbr.	prijs
Juliana (standaard)	100	100	100	100	100	100
Benoist 40	—	—	105	95	—	—
Carsten V	99	96	100	94	100	97
Emma	96	101	95	102	—	—
Imperiaal IIa	101	100	100	100	—	—
Invicta	96	97	—	—	100	98
Joncquois	114	95	110	95	106	95
Kruisingsangel	—	—	92	96	93	95
Mendel	95	97	94	97	98	97
Prins Hendrik	—	—	—	—	100	102
Robusta	92	95	90	94	—	—
Siegerländer	—	—	—	—	93	102
Trifolium	—	—	—	—	101	98
Vilmorin 27	101	97	104	96	—	—
Wilhelmina	95	98	95	98	99	99
Wilobo	96	99	94	98	100	100
Van Hoek zomer	92	97	92	96	95	98
Mansh. witte zomer	93	97	92	97	90	98
Blanka zomer	95	98	94	97	90	98

Natuurlijk wordt de gebruikswaarde van een ras niet enkel door de oogstwaarde van het zaad bepaald, maar bovendien door die van het stroo en door verschillende andere eigenschappen, als oogstzekerheid, vroegrijpheid enz.

Hooge cijfers beteekenen, dat de eigenschap in gunstige mate ontwikkeld is. In regel 7 duidt een hoog cijfer op lang stroo; in regel 8 op vroegrijpheld; in regel 16 op een gunstige verhouding.

	Benoist 40	Garsten V	Emma	Imperiaal Ila	Invicta	Jouqueois	Juliana	Kruisingsangel	Mendel	Prins Hendrik	Robusta	Siegerländer	Trifolium	Vilmorin 27	Vilmorin 29	Wilhelmina	Willobo
1. Mogelijkheid v. laat zaaien ...	7	6	8	7	7	8	7	8	6	9	7	9	6 ⁵	9	9	8	7
2. " V. voorjaarszaai ..	7	2	3	3	2	7	3	3	2	3	2	4	3	5	7	3	2
3. Wintervastheid	4	8 ⁵	6	6	7	4	6 ⁵	6	7 ⁵	6 ⁵	9	7	6 ⁵	5	4	6	8 ⁵
4. Vroegheid v. bedekk. v. d. grond	8	7	7	7	7	6 ⁵	6	7	5	7 ⁵	8	9	7	6 ⁵	7	6 ⁵	7 ⁵
5. " " in aar schieten ..	6	7 ⁵	7 ⁵	7	7 ⁵	8	7	7	6	7	6	8	7	8 ⁵	8	7	6 ⁵
6. Bladrijkhed	8	7	7	8	7 ⁵	6 ⁵	7 ⁵	8	7	8	8	8	7	6 ⁵	7	7	7
7. Lengte stroo	6	7	7	7 ⁵	7 ⁵	5	7	8	7	8 ⁵	6 ⁵	8 ⁵	7 ⁵	6	6 ⁵	7 ⁵	7 ⁵
8. Vroegrijphed	8 ⁵	8	8	7	7 ⁵	8	7 ⁵	6 ⁵	6	7	6 ⁵	9	7	8	7 ⁵	7 ⁵	7
9. Halmgetal	7	8	7	7	7 ⁵	8	7 ⁵	6	7	7	6	7	7	7	7 ⁵	7	7
10. Aantal korrels per aar	6 ⁵	8	7	7	7	6	7 ⁵	7	6 ⁵	7	6 ⁵	6	7	6	6	7	7
11. Grootte v. d. korrel	9	6	7 ⁵	8	6 ⁵	9	7 ⁵	8	7	8	8 ⁵	7 ⁵	6 ⁵	8 ⁵	8 ⁵	7 ⁵	6 ⁵
12. Markthaar gedeelte	9	6	8	8	6	8 ⁵	7 ⁵	6	8	8	8	8	6	9	8	7	6 ⁵
13. Handelswaarde en kwaliteit ..	6 ⁵	6 ⁵	8 ⁵	8	7	6 ⁵	8	6 ⁵	7	8 ⁵	6 ⁵	8 ⁵	7	7	7	7 ⁵	7 ⁵
14. Opbrengst aan zaad	8 ⁵	8	7	8	7 ⁵	9	8	7	7	7	7	6 ⁵	7 ⁵	8 ⁵	8 ⁵	7 ⁵	7 ⁵
15. " " stroo	7	7	7	7 ⁵	7 ⁵	8	7	8 ⁵	7	8	7 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	6 ⁵	7	8	7
16. Verhouding korrel : stroo	8 ⁵	8	7 ⁵	7 ⁵	7	8	8	6	7	6 ⁵	7	6 ⁵	7	8	8	7	7
17. legeren	8	7 ⁵	7	7 ⁵	7 ⁵	9 ⁵	8	6 ⁵	7 ⁵	7	8	6	8	8	7 ⁵	7 ⁵	6 ⁵
18. Resis- uitval v. d. korrel..	7	6 ⁵	8	7	7	5	8	9	8	6 ⁵	7	5 ⁵	7 ⁵	6	6 ⁵	8	8
19. tentie schot	6	8	6	6	5	7 ⁵	7	8	7 ⁵	7	6 ⁵	8	6 ⁵	7	7 ⁵	7	6 ⁵
20. tegen gele roest	5	6	7	7	6 ⁵	7	7	6	6 ⁵	7	6	7 ⁵	7	6	7	7	6
21. stofbrand	5	8	5	8	8	9	5	7 ⁵	8	7 ⁵	8	9	8	5	9	8	7
24. Geschiktheid voor zandgrond ..	7	8	6 ⁵	6	8	7	6 ⁵	7	6	8	6	8	8	6 ⁵	7	7 ⁵	8

36 VERGELIJKEND OVERZICHT DER RASEIGENSCHAPPEN VAN ZOMERTARWE.

Hooge cijfers beteekenen, dat de eigenschap in gunstige mate ontwikkeld is. In regel 7 duidt een hoog cijfer op lang stroo; in regel 8 op vroegrijpheid; in regel 16 op een gunstige verhouding.

	Blanka	Mansh. witte	Van Hoek
1. Mogelijkheid v. laat zaaien ...	5	5	5
4. Vroegheid v. bedekk. v. d. grond	5 ⁵	6	6 ⁵
5. „ „ in aar schieten ..	6 ⁵	5 ⁵	6
6. Bladrijckheid	6	6 ⁵	7
7. Lengte stroo	7	7	7 ⁵
8. Vroegrijpheid	6	5 ⁵	5
9. Halmgetal	7 ⁵	7	7
10. Aantal korrels per aar	6 ⁵	7	7
11. Grootte v. d. korrel	6	8	9
12. Marktbaar gedeelte	6	7	8
13. Handelswaarde en kwaliteit ..	7 ⁵	7	7
14. Opbrengst aan zaad	7 ⁵	7 ⁵	7 ⁵
15. „ „ stroo	6 ⁵	7	7
16. Verhouding korrel : stroo	7 ⁵	7	7
17. legeren	7	7	7 ⁵
18. Resis- uitval v. d. korrel..	8	6 ⁵	6 ⁵
19. tentie schot	5	6	6 ⁵
20. tegen gele roest	7 ⁵	7	7
21. stuifbrand	8	6 ⁵	7
24. Geschiktheid voor zandgrond ..	6	6	8

De vierrijige wintergerstrassen, waarover wij thans beschikken, staan ongeveer op één lijn. De volgende tabel geeft globaalweg de verhouding in opbrengst en kwaliteit weer:

	Opbr. zaad	Handelsprijs zaad
Vindicat (standaard)	100	100
Mansholt II	101	99
Fletumer	97	99
Vogel's Agaer	104	97
Groninger	96	99

Het is mogelijk dat in de eerstkomende jaren belangrijke nieuwe wintergerstrassen hun intrede zullen doen.

Bij de tweerijige zomergerst is er nogal verschil, vooral ook wat hun waarde voor de brouwerij betreft. Over de brouwergerstrassen worden thans uitgebreide onderzoekingen verricht door het Nationaal Comité voor Brouwergerst, dat zijne bevindingen neerlegt in een jaarboekje, dat bij Leiter-Nypels te Maastricht verkrijgbaar is en dat aan belangstellenden gaarne ter kennisname wordt aanbevolen. Overigens: men trede toe als lid van dit Comité!

In 1936 is reeds vrijwat gerst door mouters en brouwers aangekocht, ook was er vraag voor het buitenland. Er zij op gewezen, dat in het gunstigste geval niet meer dan 25% van de hier te lande verbouwde zomergerst door de Nederlandsche brouwerijen kan worden opgenomen.

WINTERGERST.

A — 53. VINDICAT WINTERGERST. — † — Selectie uit Groninger landras. 1919 en 1924. K: het I.v.P., Wageningen. Vm en H: M. J. Zandt, Roodeschool en J. P. Bos, Wehe (Gr.).

Vierrijige, vroegrijpe wintergerst. Goed gevulde, regelmatige aar; stevig,forsch gewas, dat vroeg het land bedekt. Moet niet te dicht worden gezaaid. Weinig vatbaar voor ziekten, hoewel stuifbrand voorkomt. Opbrengstvermogen zeer goed, groote, gevulde korrel,

in den handel gewild. Goed hl-gewicht. Zeer geschikt voor pelgerst.

- A — 8. MANSHOLT'S WINTERGERST II.** — † — D — Stam uit Groninger landras. 1891 en 1902. K: J. H. Mansholt. † Vk en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Vierrijig, wintervast. Middelmatic lang, stevig stroo. Iets later rijpend dan Vindicat en goed bestand tegen roest. Geschikt voor maartergerst; zaadopbrengst iets boven die van Vindicat, korrel groot, soms wat grauww. Dit ras, dat zich jarenlang in de Duitse Rijnstreek heeft onderscheiden, verdient ook hier te lande de volle aandacht.

- A — 7. FLETUMER WINTERGERST.** — † — Stam uit Groninger landras. 1915 en 1920. K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Vierrijig. Vrij kort, vrij stevig, fijn stroo; aren tegen de rijping neerbuigend en rood aangelopen. Soms vatbaar voor roest, doch weinig voor strepenziekte. Zaaizaadontsmetting desniettemin gewenscht. In den herfst kruipend; wintervastheid goed. In 't voorjaar iets minder forsch dan Vindicat, vroegrijp. Opbrengst zaad goed, stroo middelmatic. Korrel iets klein, daardoor niet zoo gewild voor pelgerst, goed hl-gewicht. Wordt door sommigen in 't bijzonder aanbevolen als dekvrucht voor klaver. Moet in den herfst tijdig gezaaid worden.

- B — 595. VOGEL'S AGAER.** — † — D — Selectie uit Thüringer landras. 1918 en 1933. K: M. Vogel, Aga, Thüringen. Vm en H: N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Deze vierrijige wintergerst staat in opbrengst gemiddeld boven Vindicat, doch in kwaliteit beneden de Nederlandsche rassen: ze levert meer tweede soort en heeft een iets smallere korrel, mogelijk iets minder wintervast.

Het gewas is in den winter kruipend en bedekt iets later het veld, het stroo is iets korter dan dat van Vindicat en misschien iets steviger. Stuifbrand komt voor, doch niet in erge mate. Het ras is nog niet geheel zuiver. De teelt breidt zich uit.

† J. H. Mansholt overleed in 1914.

L — 596. GRONINGER WINTERGERST. — § — Landras. Wordt thans, onder toezicht van de Gron. Mij. van Landbouw, in stand gehouden door P. Meyer, Bocom, Kloosterburen. H: N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

Vierrijig. Krachtig uitstoelend. Over 't geheel slap stroo en zware korrel. Stuifbrand komt voor, overigens weinig ziekten. Kan onder omstandigheden de gekweekte rassen in opbrengst voorbijstreven en geniet hier en daar de voorkeur.

ZOMERGERST.

A — 531. MANSHOLT'S TWEERIJIGE ZOMERGERST. — † — Kr. Goudgerst × Friedrichswerther wintergerst. 1922 en 1932. K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Hoewel dit ras zich niet door de hoogste opbrengst onderscheidt, bezit het meerdere voortreffelijke hoedanigheden, waardoor het in de praktijk geschikt is. Het stroo is vrij lang doch voldoende stevig, goed te zichten. Niet zeer vatbaar voor roest, ook weinig stuifbrand. Schiet iets langzaam en onregelmatig op en rijpt iets laat.

Groote, blauwachtig blanke korrel met iets grove bast; weinig uitschot. Voor de brouwerij is de blauwachtige kleur een (wellicht op den duur niet overwegend) bezwaar, tevens is het eiwitgehalte van dit ras voor de brouwerij wat te hoog. Geschikt voor pelgerst en in den handel goed gewild. Goede stroo-opbrengst. De stand van dit ras moet niet te dun zijn. Wellicht is het dankbaar voor vroeg zaaien. Het kan ook op vochthoudende zandgrond worden beproefd.

A — 569. KENIA ZOMERGERST. — † — F — Kr. Bindergerst × Goudgerst. In 1931 in Nederland ingevoerd. K: Station voor Plantenveredeling, Abed, Laaland, Denemarken. H: Vinkers-zaden, Scheemda en Centraal Bureau, Rotterdam, tijdelijk tevens H: Hollandsch Zweedsche Zaadmij., Amsterdam (Zweedsch vermeerderingsstation Weibullsholm).

Tweerijig. Flink uitstoelend, vroeg opschietend, vroeg rijpend, iets op Goudgerst gelijkend, maar korter, steviger en iets productiever. Korte, dicht geschakelde aar, die geregeld haar kafnaalden verliest. In sommige gevallen is het stroo zoo kort dat het lastig in de band gaat. Vatbaar voor stuifbrand en voor roest. Bij volkomen

uitrijpen, zooals voor de brouwerij gewenscht is, krijgt men last van het knikken van halmen en van korreluitval.

De kleine, korte, gewoonlijk gevulde korrel is bruingeel van kleur. Het oordeel over de brouwkwaliteit is tot dusverre gunstig. De handelskwaliteit wordt, behalve in Groningen, goed beoordeeld; men zorgt voor niet te dichte stand, o.a. omdat het percentage te kleine korrels daardoor sterk toeneemt. Voor zandgrond is dit ras minder geschikt.

A — 10. GOUDGERST. — † — Stam uit Zweedsch landras. 1897 en 1913. K: Zweedsche Zaaizaadver., Svalöf. Vm en H: N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Tweerijg. Bedekt den grond vroeg; stroo kort, fijn, doch tamelijk stevig; opbrengst en kwaliteit lijden betrekkelijk weinig door leggen, tengevolge van zware ontwikkeling. In sommige jaren sterk door roest aangetast, ook strepenziekte komt voor, evenals stuifbrand; zaaizaadontsmetting dus zeer aan te bevelen.

De aren zijn betrekkelijk dicht geschakeld. Het gewas maakt even voor en bij het rijpen een goudbruinen indruk. De kafnaalden (niet zoozeer de korrels) vallen gemakkelijk af. Productievermogen en hl-gewicht goed. Rijpt vroeg. De korrel is vrij klein, goed gevormd, echter niet gewild voor de brouwerij. Dit ras is bezig terrein te verliezen.

B — 656. SAXONIA ZOMERGERST. — † — D — Kr. Niederbayerischer Landgerste × Heil's Franken. 1921 en 1933. In Duitschland genaamd Peragis Sommergerste Neuzucht. K: Rabbethge en Giesecke, Klein Wanzleben (Duitschland). Vm en H: Fa F. Goyarts en Zonen, Roosendaal.

Vroeg rijpende, zeer goed opbrengende, tweerijige zomergerst met vrij lang, wat slap stroo, ietwat gerekte aar en iets smalle, bruinachtig gele korrel, waarvan de brouwkwaliteit, niettegenstaande eenigszins hoog eiwitgehalte, voorloopig goed beoordeeld wordt. Hoewel de gewone handelskwaliteit niet uitmunt heeft dit ras, vooral op lichte grond, een gunstigen indruk gemaakt; het vertoont weinig roest en stuifbrand.

- B — 167. SPRATT ARCHER ZOMERGERST.** — † — E — Kr. Engelsche rassen Spratt × Archer. 1908 en 1929. K: H. Hunter, School of Agriculture, Cambridge. Vm en H: Zaaizaadtelersver. „Waard en Groet”, Kolhorn.

Laat opschietende, laatrijpe tweerijige zomergerst met aanvanke-lijk slap en bladrijk, doch later voldoende stevig stroo. Matig groote, wat smalle, blanke korrel met fijne bast, welke, mits volkomen uitgerijpt, uitmuntend bruikbaar bleek voor de brouwerij. Over het geheel weinig roest en strepenziekte, wel echter meeldauw. De zaadopbrengst, die eenigszins afhankelijk is van de weersgesteldheid, blijft in 't algemeen iets beneden die van Kenia, de stroo-opbrengst is hooger. In enkele streken, waar men zich toelegt op het winnen van brouwergerst, speciaal in Hollands Noorderkwartier, heeft dit ras post gevat, doch het is weinig verbreid.

- B — 138. ZEGEGERST.** — † — D — Kr. Goudgerst × Hannchen. 1908 en 1926. K: Zweedsche Zaaizaadver., Svalöf. Vm en H: N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Tweerijig. Het ras is forscher en iets later rijpend dan Goudgerst; het heeft iets grootere, smallere, lichtgele korrels en wil wel eens legeren. Het is vatbaar voor roest. Voor de brouwerij is dit ras evenmin als Goudgerst gewild en in streken, waar de Goudgerst zelf terrein verliest, is het onwaarschijnlijk dat de Zegegerst dit herwinnen zal. Ze zal mogelijk het volgend jaar worden teruggetrokken.

- B — 160. BIGO ZOMERGERST.** — † — Stam uit Zeeuwsch land-ras. 1920 en 1924. K: Het Rijkslandbouwconsulentschap te Goes. Vm en H: A. Dommissie, Biggekerke.

Vierrijig. Groote, lange, voor een deel te smalle korrels, laag hl-gewicht. Bladrijk, vrij lang en slap stroo, vraagt weinig stikstofbemesting. Stoelt sterk uit, zoodat de hoeveelheid zaaizaad betrekkelijk klein moet worden genomen; volgens den kweeker is onder gunstige omstandigheden 65 à 75 kg per ha voldoende. Opbrengstvermogen in Zeeland en in Groningen, waar het terrein wint, zeer goed. De kwaliteit is in natte jaren slecht. Op zandgrond wordt ze te slap. Rijpt iets later dan Goudgerst, minder vatbaar voor roest, wel voor strepenziekte en eenigszins voor stuifbrand. De halmen hebben neiging tot knikken, daarom wordt aangeraden wat vroeg te zichten. Niet geschikt voor de brouwerij.

N — 678. MAJA ZOMERGERST. — † — F — Kr. Binder × Goudgerst. 1914 en 1934. **K:** Station voor Plantenveredeling, Abed, Denemarken. **H:** Vinkers-zaden, Scheemda. Tijdelijk ook **Hollandsch-Zweedsche Zaadmij., Amsterdam.**

Dit ras lijkt veel op Kenia. Hier en daar overtrof het Kenia in opbrengst; de brouwkwaliteit wordt minder gunstig beoordeeld. Maja is iets bladrijker, ontwikkelt iets langzamer, heeft smallere aar, even kort, maar iets minder stevig stroo. Ze is vatbaar voor roest en stuifbrand. De korrel is iets fijner en blanker en valt ook vrij gemakkelijk af, terwijl knikken van halmen ook bij Maja voorkomt. Het is onzeker of dit ras naast Kenia gehandhaafd zal blijven.

D. AFGEVOERDE GERSTRASSEN.

	Opge- nomen	Afge- voerd	Rubr.
50. Heil's Frankenzomergerst . . .	1924	1927	N
52. Lv.P.'s H × C wintergerst . . .	1924	1927	B
11. Svalöf's Zwanenhalsgerst . . .	1924	1927	A
51. Lv.P.'s Germania zomergerst . . .	1924	1928	B
9. Meyer's Bocumer wintergerst . . .	1924	1929	A
450. Svalöf's Princesse zomergerst II . . .	1929	1932	B
73. Lv.P.'s Minister Ruys zomergerst . . .	1925	1935	N
12. Svalöf's Princesse zomergerst . . .	1929	1937	A

Tabel der geschatte gemiddelde oogstwaarde:

	Zaad- opbr.	Handels- prijs zaad	Oogst- waarde zaad	Oogst- waarde stroo	Oogst- waarde Totaal
Kenia (Standaard) .	100	100	100	7	107
Bigo	100	95	95	9	104
Goudgerst	97	100	97	7	104
Maja	101	97	98	7	105
Mansholt's 2-rijige .	96	103	99	8	107
Saxonia	101	98	99	8	107
Spratt Archer .	97	100	97	9	106
Zege	98	100	98	8	106

In deze tabel is een hoog cijfer geplaatst, wanneer de betrokken eigenschap gunstig ontwikkeld is. Verder worden lang stroo, groote bladrijckdom en groot halmgetal door een hoog cijfer aangeduid.

	Mietumer	Mansholt's II	Vindicat	Vogel's Agaer	Bigo	Goudgerst	Kenia	Maja	Mansh. 2-rijlige	Saxonia	Spratt Archer	Zege
1. Mogelijkheid v. laat zaaien	4	5	5	5	7 ¹	7	7	6	5	6	6	5
2. " " voorjaarszaal *)	6	7	6	6	5	4	4	4	5	4	5	4*
3. Wintervastheid	8 ⁵	8 ⁵	8	7 ³	4	4	4	4	6	4	4	5
4. Vroegheid van grondbedekking	7	8	8	7	9	8	7	7	7	8	8	9
5. Vroegheid van in aar schieten	8	8	8	7 ³	7	7 ¹	8	7 ⁵	7	8 ¹	6	8
6. Bladrijckheid	7	8	8	8	9	6 ⁵	6	6 ⁵	7	7 ¹	8	8
7. Lengte stroo	7	8	8	7 ⁵	8	6 ¹	6	6	7 ⁵	7	7 ¹	7
8. Vroegrijpheid	9	8 ⁵	9	8 ⁵	7	8	8 ⁵	8	6 ¹	8 ⁵	5	7 ⁵
9. Halmgetal	8	7	7	8	6 ¹	8	8 ⁵	8 ⁵	6	7	7	8
10. Aantal korrels per halm	8	8 ⁵	8 ⁵	8	8	6	6	6	6 ⁵	6 ¹	7	7
11. Grootte van den korrel	7 ⁵	8 ⁵	9	7 ⁵	7 ⁵	6 ¹	6	6	8	7	6 ⁵	7
12. Marktbaar gedeelte	7 ⁵	8	8	7	5 ⁵	7 ¹	6 ¹	6	9	7	6 ¹	6 ⁵
13. Handelswaarde en kwaliteit ..	7 ⁵	7 ⁵	8	6 ⁵	6	7	7	6 ⁵	8	6 ⁵	7	7
14. Opbrengst zaad	8	8 ⁵	8 ⁵	9	8	8	8 ⁵	8 ⁵	7 ⁵	8 ⁵	7 ⁵	8
15. " stroo	7	8	8	7 ⁵	9	7	7	7	8	7 ⁵	9	7 ⁵
16. Verhouding korrel : stroo	8 ⁵	7 ⁵	8	8 ¹	9	8	8 ¹	8 ⁵	7	8	6	7 ⁵
17. legeren	6 ¹	7	7	7	5	6 ⁵	7 ⁵	7	7	6	6	6 ⁵
18. Resis-uitval korrel	8	8	8	8	7 ⁵	7	6 ⁵	7	8	7 ⁵	8	8
19. schot	9	9	9	9	8	8 ⁵	7 ⁵	8 ⁵	7 ⁵	8	7 ⁵	8
20. roest	6	7 ⁵	7	7	7	5 ⁵	5	5 ⁵	7	7	7	5
21. tegen stofbrand	8	7 ⁵	7	7	7	7	5	5 ⁵	7	7	8	7
22. strepenziekte	9	8	8	7	5	6 ⁵	7	7	7	7	8	6

*) Bij zomergerst: mogelijkheid van herfstzaai.

A — 13. PETKUSER WINTERROGGE. — † — D — Selectie uit Pirnaer en Probsteier, 1881 en ± 1895. K: Dr. F. von Lochow †, Petkus (Duitschland). Vk: F. von Lochow, G. m. b. H., Petkus, (Duitschland). Vm en H: Centraal Bureau, Rotterdam.

Het algemeen verbouwde roggeras in ons land. Wintervastheid zeer goed. Uitstoeling goed, kan laat gezaaid worden. Het stroo is tamelijk lang doch vrij stevig. Vatbaar voor aaltjesziekte, ook voor voetziekte en eenigszins voor roest. Aar vierkant, dicht geschakeld, bij rijping iets neergebogen. Korrel- en stroo-opbrengst zeer goed. Korrels gevuld, groengrijs.

L — 300. OTTERSUMSCHE ROGGE (landras). — § — Door den Limb. Land- en Tuinbouwbond wordt zorg gedragen voor de instandhouding van dit ras. H: L.L.T.B. (Afd. Landbouwbelang), Roermond.

Deze rogge wordt ter beproeving aanbevolen op gronden, die besmet zijn met het stengelaaltje.*) Snel ontwikkelend; daardoor ook geschikt voor snijrogge, echter te vroeg in aar voor combinatie met zandwikken. Vroegrijp; slap, weinig bladrijk stroo; lange, soms wat schaardige aren, veel bruine korrels; goede kwaliteit. Aanbevolen wordt niet te vroeg en niet te dicht te zaaien of te sterk met stikstof te bemesten, wegens gevaar voor legeren. Dankbaar voor kali. Wintervastheid weinig minder dan die van Petkuser; productievermogen kleiner.

L — 493. ZEEUWSCHE ROGGE. — § — Dit landras is in Zeeland vrijwel verdwenen doch in noordelijk Groningen heeft het zich gehandhaafd. Onder toezicht van de Gron. Mij. van Landbouw wordt het thans in stand gehouden door C. Reinders, Warfum (tevens H). Het kan op de zavelgronden in N.-W. Groningen ondanks fijner en slapper stroo tegen de Petkuser concurreeren en onder-

† Dr. F. von Lochow overleed in 1924.

*) De Ottersumsche rogge wordt wel door het aaltje aangetast, maar verdraagt de beschadiging beter dan andere tot dusverre bekende rassen. Overigens kan de schade door aaltjes bestreden worden door structuurverbetering van den grond.

scheidt zich door goede bakeigenschappen. De korrel is bruinachtig en iets los zittend, waardoor soms veel opslag. Voldoende wintervast, doch minder dan Petkuser en ook minder productief.

N — 810. VON LOCHOW'S KORTSTROO WINTERROGGE. — † — D — Selectie uit Petkuser winterrogge. 1920 en 1936. **K:** F. von Lochow, G.m.b.H., Petkus (Duitschland). **Vm en H:** Centraal Bureau, Rotterdam.

Het stroo van deze selectie is gedurende den groei iets korter dan dat van Petkuser, het bereikt ten slotte echter vrijwel dezelfde lengte. Opbrengst en kwaliteit zijn ongeveer met die van Petkuser gelijk te stellen, doch staan daar niet boven.

A — 14. PETKUSER ZOMERROGGE. — † — D — Selectie uit Petkuser winterrogge. 1898 en 1908. **K:** Dr. F. von Lochow, Petkus (Duitschland). **Vk:** F. von Lochow, G. m. b. H., Petkus (Duitschland). **Vm en H:** Centraal Bureau, Rotterdam.

Uitstoeling vrij goed. Stroo vrij lang, slapper en brozer dan Petkuser winterrogge en fijner van korrel. De opbrengst kan in zeer gunstige omstandigheden die van de winterrogge nabijkomen, maar gemiddeld blijft ze 10 à 15 % daar beneden. Kleur korrels grijsgroen. Rijpt ongeveer 7-10 dagen na Petkuser winterrogge.

De verbouw van zomerrogge is in het midden des lands iets toegenomen. Ook als snijgraan op zeer vroege stoppels kan dit gewas eveneens worden beproefd.

D. AFGEVOERDE ROGGERASSEN.

		Opge- nomen	Afge- voerd	Rubriek
55.	Sperling's Buhlendorfer rogge	1924	1928	B
54.	Svalöf's Pantserrogge	1924	1928	B
88.	Kirsche's Staalrogge	1926	1931	B
89.	Heemstra's Kroonrogge	1925	1935	B
612.	Sint Jans rogge	1934	1935	N

VERGELIJKEND OVERZICHT DER RASEIGENSCHAPPEN 47
VAN ROGGE.

In deze tabel is een hoog cijfer geplaatst wanneer de betrokken eigenschap in gunstige richting ontwikkeld is. Verder worden lang stroo, groote bladrijksdom en groot halmgetal door een hoog cijfer aangeduid.

	v. Lochow's kort	Ottersumsche	Petkuser winter	Zeeuwsche	Petkuser zomer
1. Mogelijkheid v. laat zaaien ..	8	8	9	8	5
2. „ v. voorjaarszaai .	3	3	3	3	10
3. Wintervastheid	—	8	9	7	6
4. Vroegheid v. bedekk. v. d. grond	7	8	8	8	7
5. „ van doorschieten ..	7	9	8	8	6
6. Bladrijksheid	8	7	8	7	7
7. Lengte stroo	8	8 ⁵	8 ⁵	8	7 ⁵
8. Vroegrijpheid	8	9	8	8	6
9. Halmgetal	7	8	7	7 ⁵	7
10. Aantal korrels per halm	8	6	8	7	7
11. Korrelgrootte	8	7	8	7	7
12. Marktbaar gedeelte	8	7	8	7	7
13. Handelswaarde en kwaliteit ..	8	8	8	8	7
14. Korrelopbrengst	8 ⁵	7 ⁵	9	8	7
15. Stroo-opbrengst	8	7 ⁵	8 ⁵	8	6 ⁵
16. Korrel-stroo-verhouding	8	7	7 ⁵	7	7 ⁵
17. legeren	7 ⁵	6	7 ⁵	6	6 ⁵
18. Resis-uitval korrel	8	8	8	6	7
19. schot	7	8	7	8	7
20. tegen roest	6	7	6	6 ⁵	6
23. roggeaaltje	4	8	4	4	5

Ster	{	Kroon	Probsteier
	{	Zege	Milton
Extra Klok ...	{		
	{	Klok III {	Groot Mogol
		{	Klok I — Zwarte Tartaarsche
		{	Klok II.....
Goudenregen II.....	{	Goudenregen.....	Milton
	{	Zege	Milton
Orion II.....	{	0668 Merö	
	{	Ligowo II — Vilmorins Ligowo	
Binder — Carsten III {	{	Carsten II....	{
	{		{
	{	von Lochow's gele	Märkische Landhafer
Adelaar	{		
	{	Zege	Milton
Mansholt III	{		
	{	Mansholt II	Heraletzer mittelspäter Hafer
Fläminggold	{	von Lochow's gele	Märkische Landhafer
	{	Silezische witte	
Early Miller	{	Potato	
	{	Record {	Storm King
		{	Abundance. {
			White August
			Witte Zweedsche haver

WITTE HAVERS.

- A — 464. ADELAAR HAVER. — † — DE — Kr. v. Lochow's Gele × Zege. 1914 en 1929. K: Zweedsche Zaaizaadver., Svalöf. Vm en H: N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Productieve geelwitte haver met in de jeugd opgericht blad en vrij kort, stevig stroo; verdraagt vrij wat stikstof, mits de stand niet te dicht is. Indien ze gaat legeren, lijdt ze zeer. Iets laat rijp; vertoont dan een goudbruine tint. Een bezwaar is dat het stroo iets later rijpt dan de korrel, wat bij machinaal zichten zaadverlies tengevolge heeft. Bij zwaar gewas wordt de rijpingstijd aanmerkelijk verlaat en krijgt men last van onvoldoende droging in hok. De korrel is wat smal en klein, heeft echter een fijne bast. De kwaliteit wordt iets gunstiger beoordeeld dan aanvankelijk het geval was. Geschikt als dekvrucht. De verbouw neemt op alle grondsoorten toe.

- A — 469. BINDER HAVER. — † — Sel. uit Carsten's haver III. 1925 en 1931. K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Zeer stevige en productieve witte haver die vooral kan worden aanbevolen voor vruchtbare kleigrond, waar ze beter uitstoelt dan op lichtere gronden. Ook geschikt voor gescheurd grasland.

Stroo kort, pluim eigenaardig gedrongen, blad in de jeugd opgericht. Weinig vatbaar voor Thrips. Rijpt iets laat. De stroo-opbrengst is betrekkelijk laag, de verhouding korrel/stroo is dus zeer gunstig. Geschikt als dekvrucht voor machinaal oogsten. Kor-

De larve van de Thrips (onweersbeestje) vreet de bloem geheel uit, zoodat slechts witte, vliezige kafjes overblijven. De haverrassen worden in verschillende mate aangetast.

Looze pakjes kunnen ook voorkomen als verschijnsel van ontginingsziekte of andere physiologische ziekten en tengevolge van aantasting door de tweede generatie der fritvlieg, doch de kafjes worden in het laatste geval niet vliezig, maar meer geelachtig verkleurd.

rel wit, tamelijk kort, wat onegaal van stuk; laag bastgehalte, hoog hl-gewicht.

- A — 15. ZEGEHAVER.** — † — FDE — Stam uit Milton haver. 1892 en 1900. K: Zweedsche Zaaizaadver., Svalöf. Vm en H: N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Dit ras verliest meer en meer terrein aan rassen, die minder gemakkelijk legeren.

Pluim tamelijk klein, doch dicht bezet; pakjes dragen sporadisch kafnaalden. Forsche, tot legeren geneigde, vrij lange, bladrijke halm, tijdig rijp. Gevoelig voor Thrips aantasting. Korrel roomwit, dik, kort, stomppuntig, goed gevuld. Hoog hl-gewicht. Goed productievermogen. Geschikt voor klei- en zavelgronden en ook voor zand- en dalgronden met goeden bodemtoestand (incl. kopervoorraad).

- A — 16. MANSHOLT'S HAVER III.** — † — F — Kr. Svalöf's Zege × Mansholt's haver II (sel. uit Heraletzer mittelspäter Hafer). 1909 en 1920. K: J. H. Mansholt. Vk en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Evenals Binder aan te bevelen voor zware gronden in uitstekende conditie, waar andere haverrassen gevaar voor legering loopen, alsmede voor dekvruucht. Op minder vruchtbare gronden wat te weinig bodembedekking. Stroo vrij kort en stijf; geen groote bladontwikkeling. Blad in de jeugd opgericht. Korte, goed gevulde, witte korrels, iets kleiner dan die van Zegehaver. Hoog hl-gewicht. Korrelopbrengst onder geschikte omstandigheden zeer goed. Rijpt iets later dan Zegehaver. Het ras heeft hier en daar post gevat, maar het is de vraag of het zich naast Binder zal handhaven.

- B — 79. STERHAVER.** — † — FE — Kr. Zege × Kroon haver. 1908 en 1927. K: Zweedsche Zaaizaadver., Svalöf. Vm en H: N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Vertoont in meerdere opzichten gelijkenis met Zege, is iets korter en steviger maar weinig vroeger rijp; wordt hier en daar in de praktijk boven Zegehaver gesteld, maar het verschil is te klein om snelle verbreiding van Ster te verwachten. In België maakt het

ras blijkbaar meer opgang dan hier te lande, weshalve het nog in deze lijst gehandhaafd wordt. Ster is vatbaar voor stuifbrand * en gevoelig voor Thrips.

N — 812. EARLY MILLER HAVER. — † — E — Kr. Potato × Record. 1919 en 1936: K: Scottish Society for Research in Plant-breeding, Corstorphine, Edinburgh. Vk: William Dods & Son, Haddington, Schotland. H: Fa. W. C. Postma, Harlingen.

Een vroeg rijpende witte haver die op zeer vruchtbaren grond beproefd kan worden. Zeer stevig, kort, bladrijk, met goed gevormde korrel. Het ras maakt in Engeland opgang, het blijkt daar zeer productief. De ervaringen hier te lande zijn nog tegenstrijdig wat het productievermogen betreft, overigens gunstig. Het ras moet waarschijnlijk dicht gezaaid worden.

GELE HAVERS.

A — 465. GOUDENREGENHAVER II. — † — DFE — Kr. Zege × Goudenregen. 1916 en 1928. K: Zweedsche Zaaizaadver., Svalöf. Vm en H: N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Korrel hooggeel, soms wat los zittend; iets kleiner dan die van

*) In het buitenland komt haverstuifbrand meer en meer voor en het is zaak in ons land de verspreiding van deze ziekte krachtig tegen te gaan, voordat ze ook hier postvat. Waar vroeger haverstuifbrand zoo goed als niet voorkwam is de vatbaarheid van onze rassen niet bestudeerd. Het is van belang op te merken, dat ze thans ook in Zegehaver is waargenomen. Of dit op een grotere gevoeligheid wijst van dit ras dan bijv. van Adelaar of Binder, waarin voor zoover mij bekend, deze ziekte nog niet is waargenomen, zal nader moeten blijken, men wete althans dat Zege, Ster, Orion en Extra Klok vatbaar zijn. Haverstuifbrand wordt veroorzaakt door de zwam *Ustilago Avenae*, de sporen van de aangetaste pluimen verstuiven naar omringende planten, waar ze buiten op en tusschen de kafjes blijven kleven (dus zich niet ontwikkelen binnen in het zaad zooals bij tarwestuifbrand). Wanneer de besmette zaaihaver niet ontsmet wordt, kiemen de sporen tegelijk met de korrel en zullen dan de haverkiemplanten kunnen aantasten.

Het is raadzaam alle partijen zaaizaad van buitenlandschen oorsprong met Germisan of Ceresan nat te ontsmetten en geen zaad te zaaien van afgekeurde perceelen.

Zege. Hoog hl-gewicht. Vrij lang, wat slap, fijn en elastisch stroo, geschikt voor fourage. Rijpt iets vóór Zege. Kan op kleigrond niet tegen de witte havers concurreeren, geschikt voor lichte zandgronden, mede wegens vroege grondbedekking en eenige resistentie tegen droogte. Wordt in het zuidelijk zandgebied meer gewaardeerd dan in het noorden doch verliest op de goede zandgronden terrein aan Adelaar. Ook gevoelig voor Thrips.

N — 811. FLAMINGSGOLD (vroeger v. Lochow 23). — † — D — Kr. v. Lochow's Gele Haver × Silezische witte haver. 1921 en 1936. **K:** Dr. F. von Lochow, Petkus (Duitschland). **Vk:** F. von Lochow, G.m.b.H., Petkus (Duitschland). **Vm en H:** Centraal Bureau, Rotterdam.

Dit ras wordt in Duitschland hoog aangeslagen en maakte bij eerste beproeving in ons land wel een gunstigen indruk, ofschoon het stroo vrij lang en niet zoo stevig is als dat van verschillende witte havers, die thans beschikbaar zijn. Het ras kan beproefd worden daar waar in dit opzicht niet de hoogste eischen worden gesteld.

ZWARTE HAVERS.

L — 20. ZWARTE PRESIDENTHAVER * (landras). — D — Door den Veenkolonialen Boerenbond, Veendam (H) worden de noodige maatregelen genomen om dit landras zuiver in stand te houden. De vroegst rijpende haver, die hier te lande verbouwd wordt; ongeveer tegelijk met rogge rijp en dus een geschikte voorvrucht voor een stoppelgewas. Zeer geschikt voor ontginningen (ev. zand- en veengronden), omdat deze haver door vroege ontwikkeling spoedig den grond bedekt, niet sterk van droogte en van Thrips lijdt en veel minder gevoelig is voor ontginningsziekte en lagen kalktoestand dan de bekende witte haverrassen, waarbij ze op betere gronden in productievermogen belangrijk ten achter staat. Ook is ze gevoeliger voor vorstschade. Matig korrel- en hl-gewicht. Middelmatig lang, vrij slap stroo. Gevoelig voor doorwas. De korrels zitten los in de pluim. Het stroo is geschikt voor fourage. Aan de beurs wordt zwarte haver gewoonlijk lager genoteerd dan witte, doch ingeval van export voor zaaihaver, die soms op groote schaal voorkomt, kan het ook omgekeerd zijn.

* Fransch synoniem: Mesdag haver.

B — 105. ORION HAVER II. — † — Kr. Ligowo × 0668 (sel. uit Merö haver uit noord Noorwegen). 1903 en 1927. K: Zweedsche Zaaizaadver., Svalöf. Vm en H: N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

In vergelijking met Zwarte Presidenthaver, die ze slechts gedeeltelijk heeft kunnen verdringen, iets later grondbedekkend en in pluim, doch bijna tegelijk rijp. Minder slap, langer en grover stroo, dat echter niet meer opbrengt, doch moeilijker droogt. Korrels even zwart, grover en beter vastzittend. Vertoont minder schot. Bezit geen bijzonder weerstandsvermogen tegen ontginningsziekte en Thripsbeschadiging. In het voorjaar gevoelig voor koud weer, doch niet erger dan President. Op betere gronden hogere zaad-opbrengst en hooger hl-gewicht. Ze is in Groningen op zavelgrond verbreid wegens vroege rijping en geschiktheid als dekvrucht. Wordt ook door sommigen als snijhaver aanbevolen (groenvoer). Ook zaaizaad van deze haver vindt aftrek naar noordelijke landen.

N — 657. EXTRA KLOK HAVER. — † — F — Kr. Zegehaver × Klok III. 1918 en 1935. K: Zweedsche Zaaizaadver., Svalöf. Vm: Zweedsche Zaaizaad-mij., Svalöf. H: N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Staat in rijpingstijd en in opbrengst tusschen de vroege zwarte en de witte havers in. Vergeleken met President is Extra Klok eenforsch, bladrijk gewas met hogere stroo- en zaadopbrengst, doch lichtere zaadkleur. De opbrengst kan in gunstige gevallen zeer hoog zijn, doch een bezwaar is dat het stroo niet altijd tegelijk met de korrel afrijpt. Van weerstandsvermogen tegen ontginningsziekte is nog niet gebleken. Gevoelig voor Thrips en voor stuifbrand. Weinig korrelverlies, bij het dorschen laten de kelk-kafjes niet gemakkelijk los.

Het is niet zeker dat dit ras gehandhaafd zal worden. Volgens sommigen voorziet het in een behoefte op bedrijven waar men zoowel vroege als late haver wenschte te verbouwen, doch liever geen zwarte en witte haver naast elkaar, met het oog op vermenging. Echter dient men te bedenken dat wat men in het klein wenschte te vermijden ook op groote schaal in den handel mogelijk is. Mocht de Extra Klok haver verbreiding vinden, dan zal het noodig zijn speciale maatregelen te nemen opdat de niet op stam gekeurde vroegrijpe zwarte exporthaver niet door vermenging met late wordt bedorven.

D. AFGEVOERDE HAVERRASSEN.

	Opge- noemen	Afge- voerd	Rubr.
57. Svalöf's Kroonhaver	1924	1925	B
58. Svalöf's Grootmogol haver	1924	1926	B
56. Svalöf's Koningshaver	1924	1926	B
86. von Lochow's gele haver	1924	1927	N
59. von Lochow's gele haver 9a	1925	1927	N
75. Hijlkema's Triumfhaver	1925	1928	N
83. L.v.P.'s van Cittershaver	1925	1929	N
112. Weibull's Echo haver	1926	1930	N
85. Hijlkema's Recordhaver	1924	1932	N
17. Mansholt's haver IIb	1924	1932	A
87. Kirsche's gele haver	1925	1932	N
19. Svalöf's Gouden Regenhaver	1924	1932	A
84. Strube's Schlanstedter	1925	1934	B
454. Dippe's Overwinnaar	1930	1934	N
18. Mansholt's haver I	1924	1936	A
488. de Vroome's Trenctria haver	1933	1936	N
658. Svalöf's Siriushaver	1935	1937	N

Geschatte gemiddelde oogstwaarde van het zaad der haverrassen.

	Kleistreken		Zand- en dalgrond	
	Zaad-opbr.	Handels-prijs	Zaad-opbr.	Handels-prijs
Zege (standaard)	100	100	100	100
Adelaar	108	97	106	97
Binder	105	100	—	—
Mansholt III	101	100	—	—
Ster	101	100	—	—
Gouden Regen II	98	99	99	98
President	—	—	90	96
Orion II	95	98	92	97
Extra Klok	—	—	100	94

N.B. Men leze hierbij de aantekeningen op bladzijde 13!

N.V. LEITER-NYPELS

MAASTRICHT

DE DRUKKERIJ

VOOR ALLE DRUKWERKEN.

VRAAGT OFFERTE.

In deze tabel zijn hooge cijfers geplaatst naarmate de betrokken eigenschap gunstiger is ontwikkeld. Verder zijn groote bladrijkdome, stroolengte, groot halmgetal en groot aantal korrels per pluim met hooge cijfers aangeduid.

	Adelaar	Binder	Early Miller	Mansholt III	Ster	Zeege	Flamingsgold	Gouden Regen II	Extra Klok	Otton II	President
1. Mogelijkheid van laat zaaien .	6	5	—	5	5 ⁵	6	—	6	5	5	6
4. Vroegheid van grondbedekking	7	7	6	6 ⁵	7 ⁵	8	7 ⁵	8	8	8 ⁵	9
5. Vroegheid v. in pluim schieten	7	6 ⁵	7	6 ⁵	7	7	7 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	9	9
6. Bladrijkdome	7	7	7 ⁵	7	7	8	7 ⁵	8	8	8	7 ⁵
7. Lengte stroo	7	6	6	7	7 ⁵	8	7 ⁵	8	8 ⁵	8	7 ⁵
8. Vroegrijpheid	6 ⁵	6 ⁵	7 ⁵	6 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	8	7 ⁵	9 ⁵	10
9. Halmgetal	7 ⁵	7 ⁵	7	6 ⁵	7	7	7	7 ⁵	7	6 ⁵	7
10. Aantal korrels per pluim	8	8	—	7 ⁵	7 ⁵	8	—	7 ⁵	7	7	6 ⁵
11. Grootte van den korrel	7	8	8	8	8	8	7	7 ⁵	7	8	6 ⁵
29. Bastgehalte	7	9	—	8 ⁵	5 ⁵	6	6 ⁵	6 ⁵	6 ⁵	5 ⁵	6
12. Marktbaar gedeelte	6 ⁵	8	7	7 ⁵	8	8	7	8	7 ⁵	7	6
13. Handelswaarde en kwaliteit	7 ⁵	8	8	8	8	8	7	7	6	7 ⁵	7
14. Opbrengst zaad	9	8 ⁵	8	8	8	8	8	7 ⁵	8	7	6 ⁵
15. " stroo	7 ⁵	7	7	7	7 ⁵	8	8	8	8	6 ⁵	7
16. Verhouding korrel : stroo	8	8 ⁵	8	8	7 ⁵	7	7	7	7	7 ⁵	7
25. doorwas	8	8 ⁵	—	8 ⁵	8	7	—	7	7	7	5
17. legeren	7 ⁵	8 ⁵	9	8	7	6 ⁵	6 ⁵	6 ⁵	6 ⁵	6	4
18. tentie uitval korrels	7	8	7 ⁵	8	7 ⁵	8	8	7	7	6 ⁵	5 ⁵
19. tegen schot	6	7	—	7	7	7	—	7	6	7	6
26. Thripsbeschadiging	6	9	—	8	6	5	—	5	4	7 ⁵	9
27. Geschiktheid als dekvrucht	7 ⁵	8	8	8	7	7	7	7 ⁵	7	8 ⁵	7
28. Bodem (Klei, Zand, Dalgrond)	KZDK	k	K	K	kz	KZD	z	Zk	dkz	dkz	Dz

KORRELMAÏS.

Nog bestaat belangstelling voor dit gewas, al zijn de overdreven verwachtingen, die hier en daar werden gewekt, tot bescheiden proporties teruggebracht. Intusschen is de ervaring omtrent de rassen en hunne behandeling toegenomen en kan men in verschillende geschriften *) aanwijzingen vinden over den verbouw van dit gewas.

Uit de enorme verscheidenheid van soorten zijn thans de hieronder beschrevene het meest op den voorgrond gekomen. Met uitzondering van North Western Dent kunnen deze allen tot eenzelfde type worden gerekend. Ze zijn n.l. betrekkelijk kort van stengel, vroegrijp, met groote of vrij groote gevulde zaden, weinig plat en aan den buitenkant niet ingedeukt (zgn. „flint“-maïs).

De kolven zijn meest smal en lang, d.w.z. de kolven hebben meestal 8, soms 10 of 12 rijen, met vele (b.v. 25 à 35) korrels in iedere rij. Deze lange dunne kolven hebben boven de kortere veelrijge het voordeel een minder dikke en minder sponzige aarspil te bezitten, wat aan het drogen (een der moeilijkste punten bij de maïscultuur) ten goede komt.

In onderdeelen verschillen de bedoelde rassen. Er zijn gradueele verschillen in rijpen en in productiviteit. Kleur en vorm der zaden loopt iets uiteen. Ze kunnen meer of minder geneigd zijn uit te stoelen. Sterke uitstoeling schijnt mij toe niet voordelig te zijn. Het aantal kolven per plant kan verschillen. Gemiddeld draagt een plant in een gesloten gewas niet meer dan één kolf. Er komen in een dergelijk gewas soms planten voor die geen enkele kolf ontwikkelen. Ook de tijd van kolfzetting is zeer verschillend. De hier genoemde rassen hebben allen een vroege of vrij vroege kolfzetting. Er zijn, wanneer men een groter materiaal beschouwt, rassen die vroeg kolf zetten en toch slecht rijpen. Ook komt het voor dat ze goed rijpen, terwijl toch de kolfzetting betrekkelijk laat begint.

*) o.a. Eenige wenken bij de cultuur van korrelmaïs door Ir. P. G. Meijers, Rijkslandbouwproefstation, Groningen. — De verbouw van korrelmaïs, uitgave van de Nederlandsche Heidemaatschappij, Arnhem.

In de groep der hier genoemde rassen komt het veelvuldig voor dat in de mannelijke pluimen meer of minder zaden worden gevormd. Slechts bij de selectie van de Ned. Heidemij. hebben we deze eigenschap niet waargenomen. Deze zaden hebben voor den oogst geen waarde.

Bij een zoo weinig bestudeerd gewas als korrelmaïs is het nog niet mogelijk de waarde der gevonden verschillen afdoend te beoordeelen. De waarnemingen, op verschillende proefvelden verricht, zijn nog verre van eensluidend.

Getracht is de rassen zoo goed mogelijk te plaatsen in volgorde van beproevenswaardigheid. Er wordt niet voor ingestaan dat deze op den duur precies de juiste zal blijken, doch eenige beteeckenis mag er wel reeds aan worden toegekend. Het kan ook zijn dat in de naaste toekomst nog betere rassen voor den dag komen, misschien zelfs van ander type. Voorloopig zal men echter verstandig doen voor verbouw in het groot de hieronder genoemde rassen te nemen en andere slechts op kleine schaal te beproeven.

B — 694. MECKLENBURGER KORRELMAÏS. Kr. Niclotmaïs × Galicische. K: Dr. H. Möller, Dobbin (Duitschland). 1925 en 1935. H: N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

Kort, stevig, vroegrijpend gewas. Geneigd tot uitstoelen. Stufbrand komt voor. Flink aantal kolven, laag aan den stengel geplaatst. Kolven vrij lang, hoofdzakelijk 8-rijig, hoewel 10- en 12-rijige vrij veel voorkomen; fijne aarspil. Zaad geel en van goede kwaliteit. Opbrengst zeer goed.

B — 847. PFARRKIRCHNER KORRELMAÏS. — D — K: J. Alzheimer, Pfarrkirchen, Beieren (Duitschland). H: Centraal Bureau, Rotterdam.

Iets langer, forscher en bladrijker dan Mecklenburger. Ongeveer gelijktijdig rijpend. Vrij sterke uitstoeling. De kolven zijn steeds 8-rijig, vrij lang, iets hooger geplaatst en tegen het rijpen sterk neerbuigend. De kolfbladeren vertoonen dan een mooie gele kleur. Groot, geel zaad, glazig, voldoende gevuld. Zeer goed opbrengend.

N — 848. CHIEMGAUER KORRELMAÏS. — D — K: G. Perreiter, Wörglham-Bergen, Oberbayern (Duitschland). H: N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Ongeveer hetzelfde type als Mecklenburger, echter iets langer en wat later rijp. Lange kolven, 8- tot 12-rijig; aarspil vrij groot. Het zaad is iets bruinachtig geel, melig, soms iets schrompelig. Opbrengst goed.

- N — 849. MAHNDORFER KORRELMAÏS.** — **D — K:** Mahndorfer Originalzuchten G.m.b.H., Hamersleben, Saksen (Duitschland). **H:** N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

Het gewas komt vrijwel met Chiemgauer overeen, mogelijk iets korter en iets later rijp. Ook de opbrengst is daarmede vrijwel gelijk, evenals de vorm der kolven, kleur en kwaliteit van het zaad.

- N — 693. SELECTIE HEIDEMAATSCHAPPIJ** (voorloopige naam). Gewonnen uit een kruising van verschillende rassen. 1919 en 1937. **K en H:** Ned. Heidemaatschappij, Arnhem.

Vergeleken met de vorige rassen is deze selectie wat langer en aan de late kant rijp. Stoelt sterk uit, is bladrijk en kan daardoor ook als silomaïs worden beproefd. Aantal kolven niet groot, vrij lang, 8-rijig, met vrij groote aarspil. Het zaad is geel, eenigszins plat en soms iets rood getint. De opbrengst kan zeer goed zijn, doch viel in het natte jaar 1936 tegen.

- N — 850. DELILLES VROEGE KORRELMAÏS.** **K:** Dr. K. Delille, Meinersen, Hannover (Duitschland). **H:** N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

Nog korter dan Mecklenburger en vroeger rijp. Het gewas is fijn, weinig uitstoelend. De kolven zijn matig lang, 8- tot 10-rijig, met dunne aarspil. Het gele zaad is klein, doch van goede kwaliteit. Opbrengst aan de lage kant. Moet waarschijnlijk wat dichter worden gezaaid.

- N — 851. NORTH WESTERN DENT.** (Landras uit Noord Dakota). **H:** Centraal Bureau, Rotterdam.

Laatrijpend, lang, fors, bladrijk, uitstoelend gewas. In ongunstige jaren voor zaadmaïs te laat rijp. De zaadopbrengst viel het afgelopen jaar tegen. De kolven zijn vrij lang, dik, 12- à 14-rijig met dikke aarspil. Het zaad is rood, veelal niet gevuld door onvoldoende uitrijping, en moeilijk te dorschen.

SILOMAÏS.

Is de keuze in rassen voor zaadproductie reeds ruim, nog veel grooter is ze voor de groenvoederbouw. Hier toch wordt niet de eisch gesteld van vroegrijpheid en op het eerste gezicht is men zelfs geneigd voorkeur te geven aan hoog opschietende, bladrijke rassen met forsche stengels, die in ons klimaat geen zaad leveren. Hierbij is echter eenig gezichtsbedrog in het spel; de maïsrassen, die meer het type korrelmaïs naderen, hebben een aanzienlijk hooger gehalte aan drogestof en in totale drogestofproductie staan ze bij de laatrijpe typen niet zeer ver ten achter.

Vermoedelijk zijn alle korrelmaïsrassen wel bruikbaar voor ensilage, mits wat dichter gezaaid dan voor zaadproductie. Ik acht het zelfs denkbaar dat wij tenslotte rassen vinden, die zoowel voor het eene als voor het andere doel bruikbaar zijn.

Hieronder worden de meest beproevenswaardige silomaïsrassen genoemd.

- B — 451. VIVO PAARDETANDMAÏS.** Sel. uit Virginia Paardetand.
H: Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinge.

Speciaal als silage-gewas gekweekt. Laatrijp; geeft onder normale omstandigheden nauwelijks pluim- en kolfvorming. Bladrijke, forsche stengels van meer dan 2½ m; laag drogestofgehalte. Hooge opbrengst aan drogestof en aan eiwit, vooral wanneer door tijdig zaaien en laat oogsten de productieperiode lang is.

- B — 497. BLANC DES LANDES MAÏS.** K: Vilmorin-Andrieux, Parijs-Verrières. H: Handelsraad v. d. A.B.T.B., Arnhem en Verkoopbureau v.h. M. D. Dijt, den Burg, Texel. Tevens wordt het landras geïmporteerd door het Centraal Bureau, Rotterdam.

Dit sedert 1829 uit het landras geselecteerde type is vroegrijp. Stengels dun en wat hard, niet langer dan 2 m., leert niet spoedig. De groene massa-opbrengst is lager dan die der later rijpende rassen, maar door het hoogere drogestofgehalte valt de drogestofopbrengst per ha mee. Vooral wanneer door late zaai en(of) vroege oogst de groeiperiode betrekkelijk kort is, kan dit ras uitstekend concurreeren met de anderen. De sterke kolfaanzet-

ting en het hooge drogestofgehalte werken het ontstaan van zoet persvoer in de hand.

(Kan, mits begin Mei gezaaid in niet te natte zomers nog voldoende rijp zaad leveren. Vormt korte, meest 12-rijige kolven met groote, lichtgele, glazige, hoekige korrels. Heeft als zaadmais geen slecht figuur gemaakt, maar kan toch niet speciaal voor dat doel worden aanbevolen. Het landras was in 1936 aanmerkelijk korter en vroeger rijp dan de selectie van Vilmorin-Andrieux. De zaad-opbrengst van beide was aan de lage kant).

- B — 675. **FLEISCHMANN'S GOUDTAND MAÏS**. Sel. uit Rumaeër Goudtand. 1909 en 1935. Vk: Staatsdomein, Kompolt, Hongarije. H: Centraal Bureau, Rotterdam.

Middelvroeg, vrij lang,forsch gewas. Drogestofgehalte en opbrengst goed. Heeft een gunstige indruk gemaakt.

- B — 496. **PETTENDER GOLDFLUT MAÏS**. — D — Kr. Hongaarsche Putyi × Am. Golden Glow. 1920 en 1928. K: Andreas vitez Messér, Pettend (Hong.). H: Handelsraad v. d. A.B.T.B., Arnhem.

Middellate maïs, die, wat grootte e.a. eigenschappen betreft, het midden houdt tusschen Vivo en Blanc des Landes. Forsch en bladrijk, goede opbrengst. De stevigheid laat te wenschen over, wshalve overwogen wordt dit ras het volgende jaar af te voeren.

GIERST.

- N — 572. **SUIKERGIERST** (Sorgho sucré hâtif du Minnesota). — K: Vilmorin-Andrieux, Parijs. H: Verkoopbureau v.h. M. D. Dijt, Den Burg, Texel.

Silagegewas. De plant lijkt een kleine maïs, ze kan vrij hard worden. Daar de drogestofopbrengst, ondanks zeer hoog gehalte, beneden die van maïs bleef en geen bijzondere voordeelen van dit gewas aan het licht gekomen zijn, kunnen alleen beproevingen in het klein op droge gronden worden aanbevolen.

- N — 635. **SOEDANGRAS**. K: Vilmorin-Andrieux, Parijs. H: Verkoopbureau v.h. M. D. Dijt, den Burg, Texel.

Ook van dit grove rietachtige gewas is een selectie beproefd.

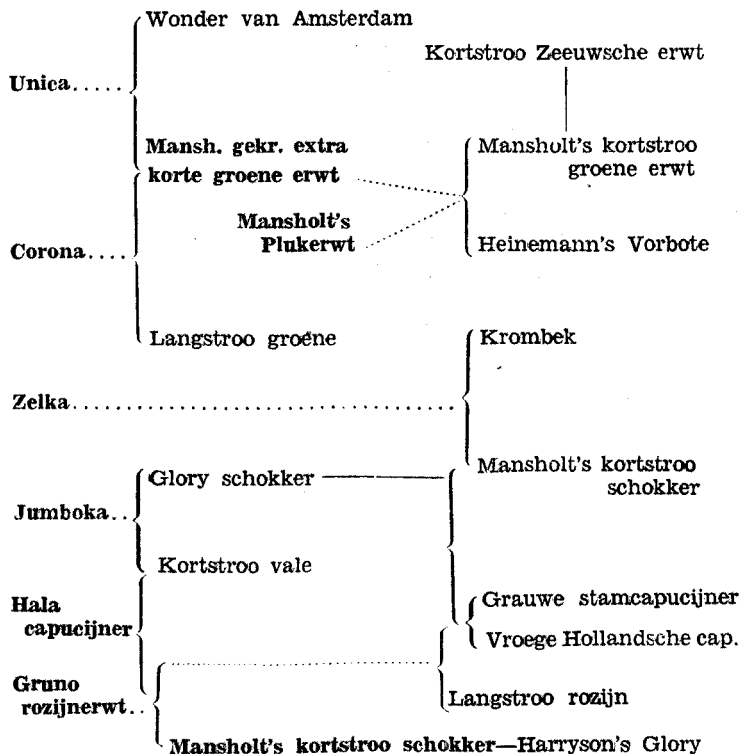
De dunne stengels worden spoedig hard; daarom is het noodig vroeg te maaien, waarna het gewas nog een tweede en eventueel een derde snede leveren kan. De opbrengst is niet zeer hoog.

N — 636. JAPANSCH GIERST. (Millet du Japon). — **K:** Vil-morin-Andrieux, Parijs. **H:** Verkoopbureau v.h. M. D. Dijt, den Burg, Texel.

Vormt een zeer bladrijk gewas, dat door de ruwe bladeren wel uitsluitend voor ensilage zal moeten worden bestemd. Het winnen van twee sneden is mogelijk. De opbrengst stond op eenige proefvelden met die van maïs op één lijn. Daarom verdienen bescheiden verdere proeven met dit gewas aanbeveling, vooral op onkruidvrije droge gronden. Jammer genoeg is zaad van dit ras niet altijd verkrijgbaar.

D. AFGEVOERD (als silo-maïs).

	Opge-nomen	Afge-voerd	Rubr.
452. Gelber Badischer Landmaïs . . .	1929	1931	N
453. Vilmorin's Maïs Jaune des Landes .	1929	1931	N
498. Jaune Gros du Domaine (Landras)	1932	1937	N

RONDE GROENE.

A — 156. UNICA ERWT. — † — Kr. Mansh. gekr. extra korte × Wonder van Amsterdam. 1918 en 1927. K: P. J. Hijlkema, Mensingeweer. Vm: N.V. Mensingeweer-Maarslag. H: N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Groene, vroeg, snel en gelijkmatig bloeiende, fijnbladige erwt, met zeer kort, vertakkend, stevig, niet altijd regelmatig bezakkend stroo en hooge opbrengst. Vereischt schoon land. Sterk gewas, dat een vruchtbaren bodem verdraagt, hoog dragend. Tijdig zichten wordt aanbevolen. Vatbaar voor ascochyta, ook voor valsche meeldauw.*) Zaad klein, voldoende rond, soms iets deukig, goed kokend en geneigd tot verbleeken. Geschikt voor groene pluk. Mede met het oog op veelvuldig voorkomen van ascochyta op het zaad, wordt aanbevolen dit ras dicht te zaaien of kleine rijenafstand te geven.

A — 22. MANSHOLT'S GEKRUISTE EXTRA KORTE GROENE ERWT. — † — D — Kr. Mansh. kortstroo groene × Heinemann's Vorbote. 1906 en 1918. K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Kort, veerkrachtig, in den top gerantk stroo. Bloeit vroeg, is vlug afgebloeid en rijpt gelijkmatig af. De peulen zitten meest in den top. Erwt stukkig, iets ovaal, hetgeen een bezwaar is voor machinaal lezen. Bruikbaar voor groene pluk voor conserve. Moet voldoende dicht gezaaid, vertoont weinig ascochyta, doch is iets gevoelig voor slecht oogstweer, doordat de peulen soms openspringen. Opbrengstvermogen zeer goed.

In de laatste jaren is de waardeering van dit ras, wegens betere

*) *Ascochyta Pisi* of vlekkenziekte komt op stengels, bladeren en peulen voor als kleine, scherp begrensde, soms ineenvloeiende vlekken, in het midden licht gekleurd en bezet met zwarte pykniden. Ook het zaad wordt door deze schimmel aangetast. Het vertoont dan kleine bruine vlekjes, die niet altijd gemakkelijk zichtbaar zijn.

Valsche meeldauw (*Peronospora viciae*) treedt op bij vochtig warm weer in den vorm van witte vlekken op de bladeren, die zich snel vergrooten en ook de jonge scheuten kunnen aantasten en doen afsterven. Op de onderkant van het blad vertoont de schimmel een grijs of violetachtig vilt.

grondbedekking, oogstzekerheid en betere zaadkleur, tegenover Unica weer toegenomen, vooral in de zuidelijke kleistreken en hier en daar op zandgrond.

A — 430. MANSHOLT'S PLUKERWT. — † — Kr. Mansh. kortstroo groene × Heinemann's Vorbote. 1906 en 1929. **K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).**

Lijkt in vele opzichten op Unica. Het zaad is iets gelijkmatiger dan dat van Unica en minder geneigd tot verbleeken. Het ras begint veld te winnen.

Vergeleken met Mansholt's gekruiste extra korte heeft ze iets korter stroo, dat tegen het rijpen soms onregelmatigheden vertoont en kleiner, doch ronder zaad. Geschikt voor conserve. Vatbaar voor ascochyta en valsche meeldauw. Aanbevolen wordt het ras dicht te zaaien.

B — 155. CORONA ERWT. — † — Kr. Mansh. gekr. extra korte × een langstroo groene. 1915 en 1927. **K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).**

Dit ras was bestemd om in de plaats te treden van de in 1932 afgeschafte Mansholt's kortstroo groene erwt, waarvan ze zich onderscheidt door mooi rond en stukkig zaad met goede kleur. De opbrengst laat te wenschen over. Het heeft niet veel terrein veroverd en het is twijfelachtig of het gehandhaafd zal blijven.

Met de andere rassen vergeleken is de Corona wat langer en slapper van stroo, waardoor betere bodembedekking, iets later van bloei en rijping. Ze vereischt grond in een goeden kalktoestand en vertoont weinig ascochyta en valsche meeldauw. Door latere bloei iets meer kans op aantasting door knopmade* en bladroller** (Grapholitha).

* De knopmaden leven in de bloemknoppen met het gevolg, dat deze niet open gaan en verrotten. Het zijn de larven van kleine vliegen of galmuggen.

** De erwtenbladrollers (Grapholitha) zijn kleine vlindertjes, die de eitjes leggen aan de jonge peulen of aan het vruchtbeginsel der bloemen. Na ongeveer 14 dagen komen de rupsjes te voorschijn, boren zich in de peul en vreten zich in de erwten in.

SCHOKKERS.

- A — 565. ZELKA SCHOKKER.** — † — Kr. Mansholt's schokker
 × Krombek. 1921 en 1932. K en H: Ir. C. Koopman, Zierikzee. H: Centraal Bureau, Rotterdam.

Zeer productieve, iets kleinzadige schokker. Donkergroen, sterk gewas, met vrij hooge peulaanzetting en talrijke zaden per peul. Rondachtige zaden komen volgens den kweeker in de nieuwe selecties niet meer voor. Rijpt tijdig, heeft weinig last van kwade harten; weinig piksel. Valsche meeldauw en ascochyta komen voor. Dit ras veroverf snel terrein.

- A — 23. MANSHOLT'S KORTSTROO SCHOKKER ERWT.** — † — Sel. uit Harrison's Glory. 1901 en 1905. K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Stroo minder stevig dan dat van Zelka, even lang. Zaden mooi, groot en kantig, sporadisch komen rondachtige zaden voor; deze geven echter weer planten met normale schokkererwten. Opbrengst goed, doch kleiner dan die van Zelka, iets vroeger rijp. Zeer vatbaar voor ascochyta, bij verbouw in jonge polders en op humusrijke gronden komen wel kwade harten* voor.

- N — 659. JUMBOKA SCHOKKER.** — † — Kr. Koopman's Glory
 × Mansholt's vale capucijner. 1927 en 1935. K en H: Ir. C. Koopman, Zierikzee. H: Centraal Bureau, Rotterdam.

Zeer grootzadige schokker, niet geheel vrij van neiging tot rondheid. Levert nogal wat piksel. Vroeg en later forsch ontwikkelend; moet een vrij dichte stand hebben om een vol gewas te leveren. De opbrengst is dan ongeveer gelijk met Mansholt's schokker. Ze bloeit wat langer door en rijpt iets later; het stroo is bladrijk. Gevoelig voor kwade harten.

* **Kwade harten** worden veroorzaakt door een voedings-(mangaan?)-gebrek, dat zich uit door een bruine verkleuring van de binnenkant der zaadlobben en van het pluimpje, wat slechts bij doorsnijden der zaden kan worden geconstateerd. Het gebrek treedt op bepaalde gronden en vooral bij schokkers op. Het wordt niet met zaaizaad overgebracht, doch zaden, die het gebrek vertoonen, leveren zwakke kiemplanten.

CAPUCIJNERS.

L — 814. GRONINGER BLAUWPEUL. — § — Dit landras wordt onder toezicht van de Gron. Mij. van Landbouw in stand gehouden door **D. Huizinga, Kantens** (tevens **H**).

Het is lang van stroom, bladrijk, productief en wordt alleen of in mengsel met Waalsche boonen verbouwd. Rijpt na groene erwten. Moet bij voorkeur vroeg, doch kan zeer laat ook gezaaid worden. De peulen zijn met een enkele uitzondering niet blauw maar groen, het zaad vaal en licht gedeukt. In de laatste jaren wordt deze capucijner in groenvoedermengsels gebruikt.

N — 519. HALA CAPUCIJNER. — † — Kr. Mansh. kortstroo vale capucijner × Langstroo rozijn × [(vroege Hollandsche cap. × grauwe stamcap.) × Mansh. kortstroo schokker]. 1925 en 1933. **K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.)**.

Het gewas is fors, waardoor goede grondbedekking verkregen wordt. Stroom half lang en behoorlijk stevig. Moet vroeg gezaaid worden. Bloeit vroeg, doch iets lang door en rijpt ongeveer tegelijk met schokkers. Weinig last van valsche meeldauw, wel echter van knopmade. Kwaliteit en opbrengst worden gunstig beoordeeld. Kan vooral op zware gronden worden aanbevolen ter beproeving in vergelijking met landrassen van capucijners.

N — 690. GRUNO ROZIJNERWT. — † — Kr. Langstroo Noord-Hollandsche grauwe × [(Kortstroo grauwe Cap. × Vroege Hollandsche Cap.) × Kortstroo Schokker]. 1922 en 1936. **K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.)**.

Komt in eigenschappen vrijwel overeen met Hala Capucijner, heeft iets minder stroom en bruin gemarmerd zaad, moet met zorg geoogst worden daar het zaad, evenals dat van andere rozijn-erwten, gemakkelijk verkleurt. Ook bij bewaring in het licht wordt het donker. Is gevoelig voor kwade harten.

D. AFGEVOERDE ERWTENRASSEN.

	Opge- nomen	Afge- voerd	Rubr.
60. Wiersma's Elsma schokker . . .	1927	1931	N
61. Mansholt's Fletumer rozijn . . .	1924	1931	B
21. Mansholt's kortstroo groene . . .	1924	1934	A
90. Mansholt's kortstroo vale capucijner	1925	1934	B
509. Koopman's Dekra Kroonerwt . . .	1931	1935	N
106. Koopman's Glory schokker . . .	1925	1936	A

Geschatte gemiddelde oogstwaarde der erwtenrassen.

	Zaad- opbr.	Handelsprijs gelezen zaad	Oogst- waarde zaad	Oogst- waarde stroo	Oogst- waarde totaal
Unica (standaard)	100	100	100	10	110
Gekr. extra korte	99	102	101	10	111
Plukerwt	99	101	100	10	110
Corona	93	105	97	11	108
Mansh. schokker	88	112	98	8	106
Zelka	98	106	103	8	112
Jumboka	87	115	100	8	108
Hala capucijner	75	135	101	8	109

De schokkers kunnen niet overal met succes worden verbouwd. Ook bewegen de prijzen van schokkers, groene erwten en capucijners zich vaak m.o.m. onafhankelijk van elkaar, zoodat de hier gemaakte vergelijkingen met veel reserve moeten worden beschouwd.

N.B. Men hechte aan dit staatje geen overdreven waarde, doch vergelijkte het met eigen ervaringen! Behalve van de oogstwaarde, als boven becijferd, hangt de waarde der rassen van tal van andere eigenschappen af, als grondbedekking, rijpingstijd, gevoeligheid voor ziekten en weersinvloeden.

VERGELIJKEND OVERZICHT VAN DE RASEIGENSCHAPPEN VAN ERWTEN.

Hooge cijfers duiden op gunstige ontwikkeling der betrokken eigenschap. In regel 1 en 3 is een hooger cijfer geplaatst naarmate het stroo korter resp. armer aan blad is. In regel 14 wordt groote stroo-opbrengst door een hoog cijfer weergegeven.

	Groene erwten				Schokkers			Capucijners		
	Corona	Maansh. gekr. extra korte	Plukerwt	Unica	Jumboka	Mansholt's	Zelka	Groninger Blauwpeul	Hala	Grimo Rozijn
1. Kortheld van stroo	7	8	9	9	5	6	6	3	5	6
2. Stevigheid van stroo	7	8	8 ⁵	9	7	7 ⁵	8	4	6	7
3. Bladarmoede	7	8	8 ⁵	9	6	7	7	5	6	6
4. Vroegheid van begin bloei	7 ⁵	8	8	8	8	8	8	8	8 ⁵	9
5. Kortheld van den bloei	7	7 ⁵	8	8	9	7	6 ⁵	5	5	5
6 Vroegheid van rijping	7	7 ⁵	8	8	6 ⁵	7	7	7	7	7
7. Hoogte peulaanzetting	8	8 ⁵	9	9	8	8	8	7	7 ⁵	7
8. Grootte der erwten	8	7	6 ⁵	6	9	8 ⁵	7 ⁵	8	9	9
9. Rondh. (Sch. en cap.: gedeukth.)	8	6	7	7	8	9	7	8	8	8
10. Kleur	8	7 ⁵	7	6	7	7	7 ⁵	7	7	8
11. Marktwaaarde	8	7	6 ⁵	6	9	8 ⁵	8	8 ⁵	9 ⁵	9
12. Geschiktheid v. pluk en conserve	5 ⁵	6	7	7	—	—	—	—	—	—
13. Zaadopbrengst	7 ⁵	9	9	9	6 ⁵	7	8 ⁵	7	6	6
14. Stroo-opbrengst	7	6 ⁵	6	6	8	7 ⁵	8	9	8	7
15. Resistentie tegen slecht weer .	6	6	6	6	5	5	6	6	5	4
16. Resistentie tegen Ascochyta ..	8	8	6	6	4	4	5	9	9	9
17. Resistentie tegen knopmade ..	7	7 ⁵	8	8	6	6 ⁵	7	6	6	6
18. Resistentie tegen kwade harten	8	8	8	8	4	5 ⁵	8	—	—	—

VELDBOONEN.

De vier veldboonensoorten (Waalsche-, wier-, paarde- en duiveboonen) vertoonen in meerdere eigenschappen in de genoemde volgorde een stijgende of dalende reeks. De Waalsche boon heeft de grootste en de platste zaden, het geringste aantal peulen, de laagste peulaanzetting, de kleinste stroolengte, de lichtste bloemkleur, de vroegste bloei- en rijpingstijd. Waalsche en wierboonen worden uitsluitend op kleigrond verbouwd, duiveboonen, hoewel niet zeer smakelijk, beginnen de aandacht te trekken als groenvoedergewas.

A — 323. ADRIE WAALSCHER BOON. — † — Selectie uit Friesch landras. 1919 en 1929. **K:** Dr. J. C. Dorst, consulent voor de plantenveredeling bij de F. M. v. L., Leeuwarden. **H:** Z.P.C., Leeuwarden.

Meer opbrengend dan het landras, boonen mooi en groot.

N — 691. MANSHOLT'S WAALSCHER BOON. — † — Sel. uit Landras. 1926 en 1936. **K en H:** Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Productief, stevig gewas met blank zaad van voldoende grootte.

A — 25. MANSHOLT'S WIERBOON. — † — Sel. uit landras. 1886 en 1892. **K:** J. H. Mansholt. **Vk en H:** Dr. R. J. Mansholt, Westpolder.

Grootte der boon tusschen die van Waalsche boon en paardeboon; vrij plat. Stroo vrij kort en stevig; lage peulaanzetting. Staat op geschikte gronden in opbrengst boven de paardeboon. Het blad valt tijdig af.

L — 813. OLDAMSTER PAARDEBOON. — § — Dit vanouds bekende landras wordt thans onder toezicht van de Gron. Mij. van Landbouw in stand gehouden door het **Eigen landbouwbedrijf der Gem. Groningen bij den Dollard, Drieborg** (tevens H).

L — 815. LIMBURGSCHER PAARDEBOON. — § — Dit landras wordt thans onder toezicht van den Limburgsche Land- en Tuin-

bouwbond in stand gehouden door E. à Campo, Merkelbeek. H: Limburgsche Land- en Tuinbouwbond (Afd. Landbouwbelang), Roermond.

Volgens plaatselijke ervaringen zou dit ras zich onderscheiden door productiviteit en eenige resistentie tegen bladluizen, beproefing elders is gewenscht.

N — 695. **BUNICA PAARDEBOON.** — † — Selectie uit landras. 1930 en 1936. K: het I.v.P., Wageningen. Vm en H: C. de Bonte, Nieuw-Beijerland.

Forsch. iets laatrijp gewas met mooie, ronde, gevulde boon. De productiviteit in vergelijking met andere rassen schijnt van de groeiplaats af te hangen, vooral op middelmatige kleigronden bleek ze zeer goed, op zeer vruchtbare gronden minder.

A — 433. **NIKI DUIVEBOON.** — † — Selectie uit landras. 1922 en 1927. K: N. Koppes †, Wieringerwaard. Vk en H: Zaaizaadver. Z.A.P., Anna Paulowna.

Stevig, vrij kort stroo, iets laat bloeiend. Zaad tamelijk klein, mooi, blank, vrij rond, goede opbrengst. Ook op zand- en dalgrond met succes verbouwd. Als steunplant in voedermengsels te beproeven.

D. AFGEVOERD.

	Opge- nomen	Afge- voerd	Rubr.
62. I.v.P.'s Lugduna tuinboon . . .	1924	1925	B
424. I.v.P.'s Mimi duiveboon . . .	1929	1934	B
447. Wiersma's Bierumer waalsche boon .	1929	1935	N
613. Füllberg's paardeboon . . .	1934	1937	N

† De heer Koppes overleed Januari 1934.

- A — 304. CEKA BRUINE BOON.** — † — Stam uit Zeeuwsch landras. 1922 en 1928. K en H: Ir. C. Koopman, Zierikzee. H: Centraal Bureau, Rotterdam.

Groote, lange, lichtbruine boon. Hooge opbrengst. lang stroo, bloeit wit, vrij vroeg en in den top. Rijpt middellaat. Wordt weinig of niet aangetast door vlekkenziekte, wel door de vetvlekkenziekte * en soms door roest. Heeft algemeen verbreiding gevonden. Voor de grootcultuur geschikt.

- A — 302. AKA BRUINE BOON.** — † — Stam uit Zeeuwsch landras. 1922 en 1927. K en H: Ir. C. Koopman, Zierikzee. H: Centraal Bureau, Rotterdam.

Kleine, ronde boon, iets donkerder bruin dan Ceka, Walchersch type, paars bloeiend. Kalibehoefstig. Vroegrijp, vrij goede opbrengst, van in den regel gezochte kwaliteit.

- L — 597. WALCHERSCHE WITTE BOON** (Landras).

Witte boonen worden tot dusverre hoofdzakelijk op het noordelijk deel van Walcheren geteeld. Ze zijn teerder op het gewas dan bruine boonen en geven een lagere opbrengst, doch de handelswaarde is aanmerkelijk hooger. Het is de vraag of het gewas elders dan op Walcheren voldoen zal, blijkbaar wordt het op andere plaatsen, vooral op zware gronden, te rankerig en te laat rijp.

Uit het landras, dat nogal variatie vertoont, zijn de volgende zuivere stammen gekweekt die zich onderscheiden door een kleiner percentage mozaïekziekte (die door het zaad wordt overgebracht) door gelijkmatigheid, ook van het zaad, en door groter productiviteit.

*) De vlekkenziekte der boonen wordt veroorzaakt door *Colletotrichum Lindemuthianum* (*Gloeosporium*) die ingezonken, donkergrijze vlekken op verschillende organen veroorzaakt. De stengel kan doorrotten, ook de peul kan sterk worden aangetast.

De vetvlekkenziekte (*Phytonomonas medicaginia*) veroorzaakt op het blad kleine, doorzichtige vlekjes met gele zoom, later verdorrend. Bladnerven roestbruin.

B — 599. BLANCA WITTE BOON. — † — 1930 en 1934. **K:** J. Mesu, leeraar aan de Rijkslandbouwwinterschool, Goes. **Vm** en **H:** P. Brasser, Kleverskerke.

Productief, betrekkelijk vroeg rijpend, bij gunstig weer weinig rankend. Zaad iets klein, doch uniform en van een mooie witte kleur, glanzend. Weinig mozaïek.

N — 692. WALCHERIA WITTE BOON. — † — 1931 en 1935. **K** en **H:** A. L. Louws, Oostkapelle (Post Grijskerke, Z.).

Gelijkmatig en tijdig rijpend, grootbladig, bij gunstig weer weinig rankend. De stand moet niet te dun zijn. Glanzend zaad. Volgens sommige waarnemingen is deze stam nogal bestand tegen koud weer na de opkomst, iets gevoelig voor mozaïek.

D. AFGEVOERDE STAMBOONEN.

	Opge- nomen	Afge- voerd	Rubr.
303. Koopman's Beka bruine boon . . .	1927	1934	B
63. Mayer Gmelin's Major bruine boon .	1925	1935	N
467. Ampt's bruine boon	1932	1936	N
598. Mesu's Vera witte boon	1934	1937	B

WITBLOEIEND.

A — 330. CONCURRENT VLAS. — † — Stam uit Friesch witbloeï vlas. 1921 en 1929. **K:** Dr. J. C. Dorst, consulent voor de plantenveredeling bij de F.M.v.L., Leeuwarden. **H:** de Z.P.C., Leeuwarden.

Dit witbloeïende vlas wordt zoowel in ons land als in het buitenland over het geheel zeer gunstig beoordeeld wegens de goede stroo- en zaadopbrengst, hooge vertakking, uitstekend vezelgehalte en goede kwaliteit. Het neemt thans in ons land de voornaamste plaats in. Voldoende resistent tegen roest en doode harrel* en eenigermate tegen brand. Worteleinde soms gekromd. Is weelderiger en later rijp dan de blauwbloeïers.

L — 614. FRIESCH WITBLOEI VLAS. — § — Landras, dat in den loop der jaren door verschillende verbouwers geselecteerd werd en daardoor geen groote variatie vertoont. Wordt onder toezicht van de Friesche Maatschappij van Landbouw in stand gehouden. Lang sterk vlas, wat later en grover dan blauwbloeïende vlassen.

BLAUWBLOEIEND.

A — 311. BLEND AVLAS. — † — Sel. uit Zweedsch landras. 1918 en 1926. **K:** Zweedsche Zaaizaadver., Svalöf. **Vm en H:** N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Iets kort en niet zeer egaal met niet zeer hooge stroo- en kleine zaadopbrengst. Hoog vezelgehalte en zeer goede vezelkwaliteit. Het gewas is teer, vatbaar voor brand en iets vatbaar voor doode harrel.

* *Botrytis* tast de jonge vlasplanten aan en kan ook in een later stadium schadelijk zijn. **Dooide harrel (Phoma)** treedt daarentegen eerst na den bloei op; soms zeer onverwacht; de aangetaste planten worden bruin.

B — 310. HERCULES VLAS. — † — Sel. uit Russisch landras. 1918 en 1926. **K:** Zweedsche Zaaizaadvereen., Svalöf. **Vm** en **H:** N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

In de laatste jaren is gebleken dat Hercules meer resistentie tegen vlasbrand bezit dan alle andere rassen. Het is een lang en sterk, voldoende opbrengend, iets laat rijp vlas. Beproeving kan wel worden aanbevolen. Op gronden die in lichte mate vlasbrand vertoonen verdient dit ras de voorkeur. Op sterk besmette velden verbouwe men geen vlas.

D. AFGEVOERDE VLASRASSEN.

	Opge- nomen	Afge- voerd	Rubr
92. v. Lochow's blauwbloeivlas stam 7 .	1925	1927	N
108. I.v.P.'s Gruno vlas	1925	1929	N
109. Postma's Almenum vlas	1925	1931	B
328. Dorst's Concordia vlas	1929	1932	N
325. Dorst's Bella vlas	1928	1932	N
153. Hijlkema's Excello vlas	1926	1935	A
93. Dorst's Alba vlas	1925	1936	B
532. Fleischmann's F 496	1932	1936	N
309. I.v.P.'s Texala vlas	1927	1937	A
573. Hijlkema's Giganta vlas	1934	1937	B

76 VERGELIJKEND OVERZICHT DER RASEIGENSCHAPPEN
VAN VLAS.

Hooge cijfers beteekenen, dat de Witbloei eigenschap in gunstige mate ont- wikkeld is. In regel 7 beteekent een hoog cijfer: vroeg. In regel 8: hoog cijfer = veel stroo (weinig zaad).				Blauwbloei	
		Concurrent		Blenda	Hercules
1. Vroegheid v. ontwikk. i. h. voorjaar		8		7	8
2. Lengte stroo		8		7	8
3. Kwaliteit stroo		8 ⁵		9	8
4. Hoogte van vertakking		8 ³		7 ⁵	8
5. Mate van vertakking		8		8	8
6. Gelijkmaticheid		8		7	8
7. Vroegrijpheid		6 ⁵		8	7
8. Verhouding stroo: zaad		7 ⁵		8	8
9. Opbrengst aan stroo		9		7	8
10. Vezelgehalte		8 ⁵		8	7 ⁵
11. Kwaliteit van den vezel		8		9	8
12. Opbrengst aan zaad		8		6	7
13.		brand	6 ⁵	5	8 ⁶
14.	Resis-	roest	7	7	7
15.	tentie	Botrytis	7	7	7
16.	tegen	doode harrel	7	6	6
17.		legeren	8	7	8

KANARIEZAAD.

L — 470. SPAANSCH KANARIEZAAD. — § — Wordt als landras in stand gehouden door Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Ontwikkelt en rijpt vroeger dan het Friesche landras, aanvankelijk meer, in een later stadium minder blad; goede dekvrucht. Opbrengst goed. Korrel grooter dan die van het Friesche, zoodat iets meer zaaizaad noodig is. Soms iets hooger geprijsd. Meer uitstoelend en minder legerend dan Friesch, harder en iets korter stroo. Doordat het Spaansch kanariezaad niet gemakkelijk legerd en uitvalt, kan het in doodrijpen toestand gezicht worden; het behoeft dan niet lang in hok te staan en loopt daardoor minder kans op vogelbeschadiging. Ook is het dan gemakkelijk te dorschen, terwijl minder rijp gezicht kanariezaad niet gemakkelijk dorscht en dan licht gepelde korrels krijgt.

B — 476. HISPANO KANARIEZAAD. — † — Stam uit Spaansch kanariezaad, 1917 en 1931 K: E. Diekhuis, Oldehove. H: Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinge.

Heeft bij vergelijking met het Spaansche landras een goeden indruk gewekt.

L — 463. FRIESCH KANARIEZAAD. — § — Landras, dat onder toezicht van de Friesche Mij. v. L. wordt in stand gehouden. H: de Z.P.C., Leeuwarden.

Bladrijker en langer van stroo dan Spaansch; iets later rijp. Opbrengst lager. Gemakkelijk te dorschen. Kan, op gronden, waar kanariezaad wil groeien (goede kalitoestand), als groenvoeder-gewas worden beproefd.

KOOLZAAD.

A — 38. MANSHOLT'S HAMBURGER KOOLZAAD. — † — Sel. uit handelszaad eener Hamburger firma, 1895 en 1899. K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Egaal kort stroo, vroegrijp; bloem lichtgeel. Korrel vrij klein.

Geeft gedurende meerdere jaren opslag, vooral in droge jaren. Op lichte grond kan dit kwaad worden beperkt door den stoppel niet direct te ploegen maar te eggen. Opbrengstvermogen zeer goed. Moet vroeg, liefst vóór half Augustus, gezaaid worden. Dit ras wordt thans algemeen verbouwd. Kan op roggestoppel (zandgrond) beproefd worden als groenvoedergewas.

KARWIJ.

A — 30. MANSHOLT'S KARWIJ. — † — Sel. uit N. Holl. landras. 1902 en 1908. K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Iets later rijpend dan het landras. Aanvankelijk laagblijvend gewas, later wordt het stroo middelmatig lang. Opbrengstvermogen goed, ook het olie- en carvongehalte.

A — 456. VOLHOUDEN KARWIJ. — † — Sel. uit N. Holl. landras. 1924 en 1930. K: P. Kistemaker, Kolhorn. H: Zaaizaadtelersver. „Waard en Groet”, Kolhorn.

Forsch en vroeg ontwikkelend, zaad groot, stroo stijf; de opbrengst ruim zoo groot als die van Mansholt's karwij, het oliegehalte is soms iets lager, doch ook in dit opzicht is het verschil onbelangrijk. Volgens sommigen sterk tegen nachtvorsten.

L — 679. NOORD-HOLLANDSCHE KARWIJ. — § — Landras. Wordt onder toezicht van de Holl. Mij. van Landbouw in stand gehouden door J. Breebaart Kz., Winkel (H) en door de Z.A.P., Anna Paulowna (H).

Goed opbrengend.

MOSTERD.

A — 161. MANSHOLT'S GELE MOSTERD. — † — D — Sel. uit landras. 1919 en 1925. K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Egaal gewas, goede opbrengst, goede kwaliteit; stroo korter dan van gewone gele mosterd en zeer stevig. Begint ook als groenvoedergewas aandacht te trekken.

MAANZAAD.

- A — 477. NOBEL BLAUWMAANZAAD.** — † — Sel. uit landras. 1925 en 1931. K: E. Diekhuis, Oldehove. H: Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinge.

Onderscheidt zich door forsche groei, licht blad met scherp geteekende bladmerken en iets late bloei en rijping. Vangt door vrij lang stroo en rijke bebladering nogal wind. Platronde koppen, tegen het rijpen blauw berijpt. Mooie diep blauwe zaadkleur; zeer goede opbrengst.

- A — 162. MANSHOLT'S BLAUWMAANZAAD.** — † — Sel. uit landras. 1920 en 1925. K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Gelijkmatig en zuiver, licht-bloeiend, met stevig stroo. Vrij vroeg. In 't algemeen worden opbrengst en kwaliteit gunstig beoordeeld. Vroeg zaaien wordt aanbevolen, mits de grond geschikt is.

- B — 647. EMMABLOEM BLAUWMAANZAAD.** — † — Afgezonderd uit Mansholt's blauwmaanzaad. 1926 en 1931. K en H: P. J. Timmers, Klundert.

Meer blad dan Mansholt's en meer peervormige koppen. Wat later bloeiend en iets later rijp; productief. Mooi lichtblauw zaad.

~~Handelsnaam~~

UIEN.

Hiervan worden hoofdzakelijk landrassen geteeld, waarvan op den voorgrond treden:

De op de Z.-Holl. eilanden inheemsche **RIJNSBURGER UI** (L — 615). Groote, plat-bolvormige, blanke, productieve, doch iets zachte, niet zeer duurzame ui.

Hiervan worden door diverse telers selecties in den handel gebracht, die geregeld op Instituutspoevelden worden vergeleken. Van deze selecties kunnen worden vermeld:

A — 423. PERIJKA UI. — † — Gekweekt uit Rijnsburger ui. 1922 en 1928. K en H: Ir. C. Koopman, Zierikzee. H: Centraal Bureau, Rotterdam.

Vroegrijpend, vrij uniform, peer- tot bolvormig, geel naar bruin verloopend. Opbrengst niet hoog; middelmatig groote uien, vrij wat picklers. Vastheid en duurzaamheid goed; pijpers komen voor, vrij veel inwendig rood.

B — 664. SELECTIE (RIJNSBURGER) P. Voogd, Goedereede.

Zeer productief, geelbruin, eenigszins grof, vrij uniform. Vrijwat picklers. Duurzaamheid en vastheid goed. Enkele pijpers.

B — 663. SELECTIE (RIJNSBURGER) J. A. van Nieuwenhuizen, Ooltgensplaat.

Geelbruin, vrij uniform, peervormig tot bolrond, fijnhalzig, niet zeer vast en voldoende duurzaam, vrij veel pijpers.

B — 670. PRODUKA. — † — Sel. Ir. C. Koopman, Zierikzee. 1927 en 1935.

Vroegrijp, bolrond tot peervormig, wat grof en bruinkleurig, matig vast en niet zeer duurzaam. Weinig pijpers, weinig inwendig rood.

B — 672. FAVORIET UI. N.V. Wed. P. de Jongh, Goes.

Productief, geelbruin, peervormig tot bolrond, vrij vast, matig duurzaam, wat grof en halzig. Vrij veel inwendig rood.

N — 671. SELECTIE (RIJNSBURGER) J. Mastenbroek, Sommeldijk.

Tamelijk productief, geelbruin, grof, plat tot bolrond, vrij uniform, matig vast en weinig duurzaam. Weinig pijpers.

De ZEEUWSCHE BRUINE UI (L—616). Deze is kleiner, meer bolvormig en minder productief dan de Rynsburger en heet duurzamer. Dit wordt door de waarnemingen niet geregeld bevestigd. Vleesch veelal paars aangelooopen.

De **STROOGELE UI** (L — 617), komt vooral in Noord-Holland voor. Hiervan bestaat een selectie onder den naam **Langendijker gele**, van **J. Jong, Noordscharwoude** (N — 700). Deze was in 1936 zeer productief, grof, laatrijp, onegaal bolvormig tot omgekeerd peer-vormig, met veel pijpers; vrij vast en duurzaam.

D. AFGEVOERDE HANDELSGEWASSEN.

	Opge- nomen	Afge- voerd	Rubr.
64. I.v.P.'s Vada koolzaad	1924	1928	B
65. Zijlstra's zaadhoudende karwij . .	1924	1927	B
66. I.v.P.'s Albion gele mosterd . . .	1924	1929	B
67. I.v.P.'s Zaza blauwmaanzaad . .	1924	1930	B
74. Broekema's Premier kanariezaad .	1925	1934	A
318. Boonman's Boma blauwmaanzaad .	1931	1936	N
668. Gebr. van Namen's sel. Rijnsburger ui	1935	1936	N
669. Hobbel's Rijnsburger ui	1935	1936	N
673. Rijk Zwaan's Rijnsburger ui . . .	1935	1936	N
665. Kersten's Rijnsburger ui	1935	1937	B
666. Wed. Fondse's Rijnsburger ui . .	1936	1937	N
667. v. d. Have's Gistelles ui	1935	1937	N
701. Geluk's Rijnsburger ui	1936	1937	N

Evenals het vorige jaar zijn de aardappellrassen in de volgende groepen ondergebracht:

Vroege aardappels	blz. 88
Winter-consumptie	„ 90
Fabrieksaardappels	„ 99
Export aardappels	„ 102

Met uitzondering van knopvarianten, die in den regel in aansluiting met hare moederrassen zijn beschreven, zijn in iedere groep de rassen zoo goed mogelijk geplaatst in de volgorde van aanbevelensresp. beproevingswaardigheid.

Wanneer een ras uit zijn aard tot verschillende groepen behoort, is het in elke groep op de daarvoor aangewezen plaats vermeld, maar de beschrijving is dan gegeven in die groep, waarin het ras het meest thuis behoort.

De beschrijvingen zijn met vette letter gedrukt wanneer het ras, in de groep, waarin het beschreven wordt, zonder voorbehoud ten verbouw of ter beproeving kan worden aanbevolen. Geldt de aanbeveling slechts voor bepaalde omstandigheden, dan is een dunne letter gebezigd. Ook nieuwe en nog weinig bekende rassen (rubriek N) zijn met een dunne letter gedrukt.

Naast de bekende rubrieken A, B en N is de nieuwe rubriek O gehandhaafd, waarin de rassen zijn opgenomen die wel voor de keuringen van den N.A.K. worden aangenomen, maar die van te weinig beteekenis zijn om een uitvoerige beschrijving te wettigen. Het is mogelijk dat enkele dezer rassen mettertijd nog weer naar groep N, B of A worden overgebracht, meer waarschijnlijk is, dat ze op den duur naar D zullen verhuizen.

Op de volgende bladzijde vindt men een

ALPHABETISCHE NAAMLIJST DER AARDAPPELRASSEN.

In deze tabel zijn de voor wratziekte onvatbare rassen met vette letters gedrukt, de vatbare met dunne, terwijl rassen, die eenigszins resistent zijn, onderstreept werden. Dit geeft gelegenheid te overzien hoe ver wij met het kweken van onvatbare rassen gevorderd zijn.

Enkele uitwendige kenmerken van de rassen zijn uit de beschrijvingen gelicht en naar deze tabel overgebracht. Met behulp van deze kenmerken zal men, bij twijfel omtrent de identiteit van een ras, zich in enkele gevallen kunnen redden, maar in den regel zal het noodig zijn daartoe Mededeeling 77 van den Plantenziektenkundigen Dienst te raadplegen, waarin Ir. W. B. L. Verhoeven de botanische kenmerken — speciaal de lichtkiemen — der aardappelknollen uitvoerig heeft beschreven. In moeilijke gevallen blijft het noodig de hulp van Ir. Verhoeven in te roepen.

In de naamlijst zijn de kenmerken als volgt aangeduid:

vleeschkleur (1 = zeer wit, 9 = zeer geel; de praktische grens tusschen geel en wit ligt bij 5);

schilverkleuring in het licht (gr = groen, b = blauw, bv = blauw-violet, rv = roodviolet, rb = roodbont) en kleur van de lichtkiem (zelfde letterteekens);

looftype, naar 4 hoofdtypes (Eersteling = El, Eigenheimer = Eig, Thorbecke = Th, Roode Star = RS);

bloei (hoog cijfer = veel bloemen), bloemkleur (w = wit, cr = creme, rv = roodviolet, bv = blauwviolet, l = licht, wp = witpunt), () = knoppen vallen ongeopend af, (bv) ♂ = alleen de mannetjes bloeien en in dit geval blauw violet), en het dragen van de bessen (hoog cijfer = veelvuldig bessen, S = sporadisch).

Met **vette letters** zijn gedrukt de namen der rassen die onvatbaar zijn voor wratziekte. De rassen Roode Star en Triumf zijn weinig vatbaar.

NAAM (zie de toelich- ting op blz. 83)	Blz.	Vleesch- kleur	Schil in het licht	Lichtkiem	Looftype	Bloei	Bloem- kleur	Bessen
Alberta	106	7	bv	bv	Eig.forsch, iets slap	1	wit	0
Albion	100	3	gr	rv	Th. grof	7	wit	1
Alpha	103	6	gr	rv	Th. grof	7	rv	3
Arran Crest	103	1	rv	rv	El. klein	—	—	0
Arran Pilot	108	2	gr-bv	bv	Eig. bolbladig	5	bv	0
Bato	102	6	gr	rv	Th. grootbladig	7	rv	8
Belle de Fontenay	107	7	bv	bv	Eig. zwak	5	lvb	1
Bevelander	94	6	gr	rv	Eig. krachtig	6	cr	0
Bintje	102	6	bv	bv	El.forsch	4	wit	0
Bonus	100	5	gr	rv	Eig.forsch laatbl.	7	wit	6
Curba	108	7	gr	rv	El. plat	—	(—)	0
Dunbar Yeoman	104	5	gr	rv	Eig. grof	2	wit	0
Eersteling	88	7	gr-rv	rv	Eersteling = El.	(3)	(w)	0
Roode Eersteling	88	7	r	rv	El. rood getint	(3)	lrw	0
Volgeling	107	7	gr-rv	rv	El. mannetjes	6	wit	0
Eigenheimer	90	8	bv	bv	Eigenheimer = Eig.	4	wit	S
Blauwe Eigenh.	91	8	b	bv	Eig.	4	wit	0
Erdgold	107	6	rv	rv	Eig.forsch breedbl.	6	wit	5
Evergood	106	3	gr	rv	El. opgaand	3	wit	0
Frühmölle	89	5	gr	rv	El. plat grootbl.	3	wit	0
Furere	97	7	r	rv	RS eerst ijl, dan forsch	8	rv/wp	7
Gruno	98	8	bv	bv	Eig., kroesbl.	5	lbv	1
Hellena	100	4	gr	rv	Th.forsch	6	wit	3
Ideaal	105	7	gr	rv	El. grofstengelig	2	wit	5
Industrie	102	6	bv	bv	Eig. opgaand	5	bv	2
Instit. de Beauvais	107	4	gr	rv	Th. smalbladig	5	wit	0
Iris	90	7	gr	rv	El. Eig. achtig	4	wit	S
Juli	90	7	bv	bv	El.	5	bv	1
King Edward VII	107	3	r-gr	rv	Eig. langstengelig	(2)	v(rv)	0
Komeet	98	8	—	bv	RS. steil	6	bv	2

NAAM (zie de toelich- ting op blz. 83)	Blz.	Vleesch- kleur	Schil in het licht	Lichtkiem	Looftype	Bloei	Bloem- kleur	Bessen
Limosa	89	8	gr	bv	El. iets zittend	(1)	wit	0
Majestic	107	3	rv	rv	Eig.	7	cr.-w	8
Matador	101	5	bv	bv	Th. stevig	7	wit	8
Muntinga 17	99	6	bv	bv	Eig.	6	wit	5
Nationaal	98	6	bv	bv	Th. platter	3	crème	2
Ninetyfold	108	4	gr	bv	El. stevig	(1)	wit	0
Noordeling	95	6	gr	rv	Eig.-Th. stevig	2	crème	0
Parnassia	102	3	gr	rv	Eig.	7	rv	5
Populair	95	8	r-gr	rv	RS plat grootbladig	3	rv	2
Present	89	7	bv	bv	Eig. spichtig, bruinstengelig	8	lbv	1
Record	96	7	bv	bv	Th. blad en sten- gel grof	7	groot cr-w	7
Robijn	97	8	r	rv	Th. rood aange- loopen	5	lrw	3
Rode Star	91	9	r	rv	Rode Star = RS	5	lrw	0
Bonte Rode Star	91	9	rv	rv	" " "	5	lrw	0
Royal Kidney	107	3	rv	rv	Eig. slappe	2	lrw	0
Souvenir	96	6	gr	rv	Eig. grofbladig	5	cr-w	2
Thorbecke	99	2	bv	bv	Thorbecke = Th.	8	wit	6
Triumf	104	6	gr	rv	Eig. slapper	6	wit	5
Ultimus	101	5	r	rv	Eig. R.S.forsch	9	bv-wp	3
Voran	101	5	rv	rv	Th.	6	wit	5
Westbrabander	94	6	gr(bv)	bv	Eig. fijn	(1)	♂ lbv	0
Zeeuwsche Blauwe	93	6	b	bv	Eig. fijnstengelig	6	lbv-wp	0
Westeinder Blauwe	93	6	b	bv	idem, iets platter	6	lbv-wp	0
Zeeuwsche Bonte	92	7	b-bv	bv	als Z. Blauwe	6	lbv-wp	0

Overzicht van de afstamming der aardappelrassen.

In de vorige rassenlijst is een meer volledig overzicht gegeven van de verwantschap der aardappelrassen. Vermoedelijk echter is deze aan nevenstaande kwartierstaat van Populair gemakkelijker overzichtelijk te maken.

Van elk ras zijn de ouders aan het hoofd van de beschrijving in de rassenlijst vermeld. Vele daarvan komen in nevenstaande kwartierstaat voor. Voorzover dat niet het geval is, zij het volgende omtrent de ouders der aardappelrassen medegedeeld.

Paul Krüger, Landskroon en Thorbecke hebben dezelfde ouders als Cimbal's Neue Imperator (zie kwartierstaat). Bravo is ontstaan uit de kruising Zeeuwsche Blauwe × Wilhelm Korn. Energie was een kruising van Zomerrooden × Commandant; laatstgenoemde had tot ouders de Eigenheimer en Cimbal's Neue Imperator (zie kwartierstaat). Bishop kwam van Rector × Up to Date, deze van Paterson's Victoria × Blue Don. Spätgold kwam voort uit Geheimrat Walter × Parnassia, die evenals Pepo afstamt van Jubel en Deutsches Reich. Epicure ontstond uit de kruising Early Regent en Magnum Bonum, deze laatste had dezelfde ouders als Richter's Imperator (zie kwartierstaat). Trenctria had tot ouders De Wet (uit zaailing Eigenheimer × Simson) en Wilson (uit zaailing Paul Krüger × Eigenheimer).

Voor de afstamming van de ouders van Dunbar Yeoman, Hellena, Frühmölle, Paulsen's Juli, Industrie en Erdgold raadplege men de blz. 80 en 81 van de vorige rassenlijst, waar ook de afstamming van Richter's Jubel te vinden is. Niet bekend is de afstamming van Berlikumer Geeltje, Jam, Zeeuwsche Blauwe, Kaiserkrone, Kind Kidney, Early Primrose en Tinwald's Perfection.

Popular

Robyn

Roode Star

Prof. Woltmann

Erste von Frömsdorf ..

Hermann
Cimball's 88

Andersen
Redskinned
Flourball

Daber

Erica

Simson

Odin ..
D 205/81

Erste von
Nassengrund

Hamburgers

Preferent

Eigenheimer ..

Blauwe Reuzen

.. Juno—Redskinned Flourball
Adirondack—White Peachblow
Franschen

Splendo

Cimball's Neue
Imperator

Wilhelm Korn

..... Daber
Erste von Frömsdorf (zie boven)

Richter's Imperator

..... Patersons Victoria
Early Rose—Garnet Chili

Monopool

Avenir

..... Franschen

Albion

(oude van Veenh.)

Reichskanzler ... { Seed
Daber
..... Simson (zie boven)

Hassia

Pommerania ..

..... Daber

?

Prof. Maercker

Richter's Imperator (zie boven)

Trophime

VROEGE AARDAPPELS.

A — 31. EERSTELING. — FDE — (Engelsche naam: Duke of York). Kr. Early Primrose × King Kidney. ± 1890 en ± 1900. K: W. Sim, Greenmyre.

Zeer vroege, productieve, geelvleezige consumptie- en export-aardappel, met vroeg ontwikkelde mooi gevormde, groote, langwerpige, vlakke knollen. Matig ontwikkeld, iets slap, goed dekend, grootbladig loof.

Zeer vatbaar voor phytophthora, ook in de knol, eveneens voor schurft, rhizoctonia, stippelstreep en aaltjes; vatbaar voor wratziekte en voor alternaria. In streken waar ze gewoonlijk vroeg geroid wordt, heeft ze van bladrol en mozaïek weinig te lijden; ook op zand- en dalgrond door strenge selectie op peil te houden. Op „mannetjes” en andere afwijkingen moet gelet worden. Iets vatbaar voor kringrigheid.

Het pootgoed is wat zwak. Na veel en vooral laat spruitverlies ontstaan bij ongunstige bewaring en groeiomstandigheden (koude grond) gemakkelijk „onderzeeërs”.

B — 603. ROODE EERSTELING. — F — Knopvariant uit Eersteling. 1927 en 1933. K en H: H. J. Brandsma, Stiens.

Onderscheidt zich van Eersteling door roode, iets gevlekte schil. Ze loopt bij bewaring minder vlug uit, weinig kriel. Het loof is iets steviger dan dat van de Eersteling en is, vooral bij het opkomen, rood aangelopen. De opbrengst en verdere eigenschappen zijn ongeveer daarmee gelijk. Meerdere gevallen van „terugslag” tot gewone Eersteling komen voor. Mogelijk heeft dit ras toekomst voor export naar Frankrijk.

A — 68.	BINTJE (middelvroege)	.	.	.	.	Zie Export, blz. 102.
B — 148.	IDEAAL	.	.	.	.	„ „ „ 105.
B — 590.	ALBERTA (middelvroege)	.	.	.	.	„ „ „ 106.
B — 661.	DUNBAR YEOMAN	.	.	.	.	„ „ „ 104.

- B — 149. PRESENT.** Kr. Landskroon × Franschen. 1911 en 1918.
K: G. Veenhuizen, Sappemeer.

Middelvroeg, licht geelvleezige, vroeg rooibare, vrij goed opbrengende consumptieaardappel; rijpt iets voor Eigenheimer en wordt, speciaal in Groningen — ook op dalgrond — voor eigen consumptie verbouwd.

Het loof is matig tot hoog ontwikkeld, donkergroen, glanzend, met bruine stengels. De bloemen zijn langgesteeld. De weinig talrijke knollen zitten verspreid en diep in den grond, zijn rond, vrij groot, soms ruw, met vrij diepe oogen.

Smaak bij vroeg rooien goed tot zeer goed, later kook iets stijf. Duurzaamheid voldoende tot goed. Eenigszins vatbaar voor wratziekte; het loof wordt sterk, de knollen wat minder door phytophthora aangetast. Vatbaar voor rhizoctonia en schurft. Holle knollen komen voor. Door selectie goed op peil te houden.

- N — 696. FRÜHMÖLLE.** — **D —** Kr. Sämling 118 × Richter's Jubel, en 1934. **K:** Zuchtstation Asche, Tietlingen (Hannover).

Dit wratziektevrije ras rijpt weinig later dan Eersteling en heeft, mits niet te vroeg gerooid, wat productiviteit en smaak betreft, een gunstigen indruk gemaakt.

Grootbladig, wat slapstengelig loof, iets vatbaar voor phytophthora. Knollen lichtgeelvleezig, langwerpig, tamelijk vlakoogig, vergelijkbaar met die van Eersteling. Niet zeer vatbaar voor schurft, noch voor kringrigheid of andere ziekten.

Het ras is door selectie hier te lande reeds wat opgehaald, het schijnt ook op zand- en dalgrond wel op peil te houden te zijn. Het verdient zeker aandacht.

- N — 591. LIMOSA** — **†** — Kr. Eersteling × Berlikumer Geeltjes. 1929 en 1936. **K** en **H:** de Proeftuincommissie te Berlikum (Fr.), p.a. Ir. C. M. van der Slikke, Rijkstuinbouwconsulent, Leeuwarden.

Wratziektevrije, geelvleezige, na Eersteling rijpende, goed smakende aardappel, ovaal rond met ondiepe oogen.

Stevige stengels, breedbladig loof. De knollen zijn talrijk, met vrij wat kriel. Niet sterk aangetast door phytophthora; weinig mozaiek, meer bladrol en stippestreep. Kan beproefd worden voor binnenlandsch verbruik tusschen Eersteling en Eigenheimer; kan in opbrengst deze rassen niet evenaren, misschien bruikbaar voor export.

- N — 687. IRIS — † — Kr. Tinwald's Perfection × Berlikumer Geeltjes.** 1927 en 1935. **K:** Dr. J. C. Dorst, consulent voor de plantenveredeling bij de F.M.v.L., Leeuwarden. **H:** de Z.P.C., Leeuwarden.

Wratziektevrije, bij vroeg rooien smakelijke, doch niet zeer bewaarbare ronde kleiaardappel, betrekkelijk klein van stuk, geelvleezig, middendiepoogig. Middelvroeg, rijpt wat later dan Eersteling en staat in productievermogen, vooral bij vroeg rooien, daarbij aanmerkelijk ten achter. Tamelijk veel kriel. Kan beproefd worden voor eigen gebruik en binnenlandsche markt in den tijd, die aan de rooibaarheid der Eigenheimers voorafgaat.

Het loof is Forscher en minder teer dan dat van Eersteling, doch is iets minder vatbaar voor phytophthora. Wordt sterk aangetast door mozaïekziekte en eenigermate door bladrol. Ook ringvuur, schurft, kringrigheid en doorwas komen voor, echter werd geen alternaria waargenomen.

- N — 549. PAULSENS JULI** (synoniem: Julimuizen, Engelsch synoniem: Immune Ashleaf). — **FD — K en H: Paulsen & Hölscher, Bürs-Arneburg bij Stendal (D.).** Kr. Joseph Rigault × Pflückmaus. Sedert 1891 in den handel.

In ons land weinig verspreide, wratziektevrije, zeer vroege, geelvleezige, muisvormige, volgens Deutsche ervaringen duurzame, vlakkoogige aardappel met goed productievermogen. Het loof is behoorlijk dekkend.

Vatbaar voor phytophthora, schurft, stippelstreep en bladrol, steeds aangetast door mozaïek.

WINTERCONSUMPTIE AARDAPPELS.

- A — 32. EIGENHEIMER.** — **F — Kr. Blauwe Reuzen × Franscheil.** 1890 en 1893. **K:** G. Veenhuizen †, Sappemeer.

Geelvleezige, vroeg ontwikkelende en vroeg rooibare, in zomer en voorwinter voortreffelijke, doch vlug uitlopende en niet zeer duurzame consumptie-aardappel, die op alle grondsoorten verbouwd en ook als fabrieksaardappel gebruikt wordt.

Mooie loofontwikkeling. Hoog productievermogen en goed zet-

† De heer G. Veenhuizen overleed in het voorjaar van 1930.

meelgehalte; zetmeelopbrengst blijft echter bij die van Thorbecke ten achter. Voor export niet recht gewild, o.a. door iets talrijke oogen en variabele knolgrootte. Wel echter wordt vrijwat pootgoed uitgevoerd.

De knolvorm is rond-ovaal, oogen middeldiep met duidelijke oegwallen, navel iets ingezonken. Het ras is vatbaar voor wratziekte en erg vatbaar voor phytophthora (vooral ook in de knollen), evenzeer voor schurft, kringerigheid en aaltjes; ook zeer vatbaar voor mozaïekziekte, die slecht wordt verdragen. Bladrol komt weinig, maar in toenemende mate voor.

Ondervindt meer en meer concurrentie, maar handhaaft zich door haar oogstzekerheid en gewildheid in den handel. Het blijft steeds gewenscht wratziektevrije, duurzame en vlakoogige rassen ter vervanging van Eigenheimer te beproeven. Voor zand- en dalgronden, waar het ras door selectie moeilijk op peil te houden is, is een geregelde aankoop van te velde goedgekeurd pootgoed noodzakelijk. Men selecteere ook op „mannetjes”, die nogal eens voorkomen.

B — 490. De BLAUWE EIGENHEIMER — (knopvariant ± 1907) onderscheidt zich van de gewone Eigenheimer door de blauwgele kleur der schil en iets kleiner blad en knol, loofkleur iets lichter. Als vroege, smakelijke blauwe aardappel gewaardeerd in de Hollandische steden. Is iets vroeger doch niet minder productief dan de gele, kan zwaar bemest worden. Phytophthora-aantasting in de knol is moeilijker waar te nemen dan bij de gele; moet vroeg gesproeid worden en is moeilijk ziektevrij te telen. Broeit gemakkelijk in de kuil. De cultuur breidt zich uit, ook in zandstreken, hoewel ze nog meer kringerigheid vertoont dan de gele Eigenheimer.

A — 37. ROODE STAR. — F — Kr. Prof. Wohltmann × Erica. 1903 en 1909. K: G. Veenhuizen, Sappemeer.

Geelvllezige, late, duurzame, in den handel gewilde consumptie-aardappel. Onder gunstige omstandigheden goed productievermogen.

Aanvankelijk trage, daarna vlugge loofontwikkeling, die door sterke stikstofbemesting teorsch kan worden. Groot wortelstelsel

met late, talrijke knolzetting. Vereischt grond in goede structuur. De knol is rond ovaal met middendiepe oogen, duidelijke oogwallen en iets ingezunken navel. Naast de donkere (donkerbladige) wordt ook lichte Roode Star verbouwd. De lichtheid wordt veroorzaakt door virusziekten (mozaïek of stippelstreep), die bij Roode Star de opbrengst weinig verminderen en de rijping iets bespoedigen. Er komt echter ook aantasting door grof mozaïek voor, die wel schadelijk is.

Vatbaar voor bladrol, zwartbeenigheid, inwendige knolziekten en ook nogal voor schurft; weinig phytophthora in het blad, wel in de knol. Weinig vatbaar voor wratziekte en voor roodrot (Phytophthora erythroseptica); zeer vatbaar voor rhizoctonia en voor kringerigheid. Resistent tegen aaltjesziekte.

Wordt op alle grondsoorten verbouwd, vooral op zandgronden, hoewel vaak misprezen, aangezien ze daar meermalen van droogte en aan kringerigheid lijdt, in het voorjaar blauw wordt en, wat de opbrengst betreft, eenigszins onzeker is. Ze is hier moeilijk ziektevrij te houden zoodat geregelde aankoop van gezond pootgoed is aan te bevelen. Weinig in de Veenkoloniën, de opbrengst is daar te klein; zetmeelgehalte overigens hoog.

B — 492. In de laatste jaren wordt hier en daar met succes de **BONTE ROODE STAR** (knopvariant met gevlekte schil ± 1918, niet te verwarren met door mozaïekziekte aangetaste Roode Star, die als „lichte Roode Star” wordt aangeduid) verbouwd. Volgens verschillende waarnemingen minder vatbaar voor phytophthora, vroeger rijp en mooier van knolvorm. Ook de keukenwaarde wordt door sommigen boven die van Roode Star geroemd, doch anderen ontkennen dit.

A — 491. De **ZEEUWSCHE BONTE** is een knopvariant uit de Zeeuwsche Blauwe (± 1870) en komt daarmee in hoofdzaak overeen. Ze is wat fijner van loof, minder diepoogig en meer duurzaam, veelal iets hooger geprijsd en iets vroeger rooibaar. Nogal vatbaar voor bladrol en ook voor mozaïek. Wordt iets minder door phytophthora aangetast, de aantasting der knollen is beter te onderkennen dan bij de Zeeuwsche Blauwe.

Sedert dit ras door selectie op peil gebracht is, wint het snel veld op de Zeeuwsche Blauwe, waarmee het in opbrengst overeenkomt.

A — 33. ZEEUWSCHE BLAUWE. — F — Kweker onbekend. (Werd, volgens sommigen, in de zeventiger jaren met een scheeps-lading mais ingevoerd; is echter, volgens anderen, reeds veel eerder in Zeeland verbouwd).

Lichtgeelvleezige, duurzame, middelvroeg rijpende consumptie-aardappel met blauwe schil; rond, met vrij diepe, verspreid zittende oogen, duidelijke oogwallen en ingezonken navel. Tezamen met zijn knopvarianten het hoofd-ras van de Zeeuwsche eilanden en in onze groote steden zeer gewaardeerd.

Opbrengstvermogen minder hoog dan dat van Eigenheimer. Knollen talrijk, gemiddeld klein, iets verspreid doch hoog in den grond groeiend; aanaarden gewenscht. Middelmatige, niet zeer stevige, wat fijnstengelige loofontwikkeling.

Sterk vatbaar voor phytophthora, zoowel in het loof als in de knol; vatbaar voor mozaïekziekte, kringrigheid, schurft en wratziekte, matig vatbaar voor bladrol.

Wordt bij voorkeur op lichtere kleigrond verbouwd, geeft op zware gronden meer kleine knollen. Aangeraden wordt dit ras en zijn varianten niet te sterk te laten voorkiemen. Men zij voorzichtig met het plaatsen van voor stippelstreepziekte gevoelige rassen (bijv. Eersteling) naast Zeeuwsche Blauwe en daaruit afkomstige varianten.

B — 489. WESTEINDER BLAUWE. — † — Knopvariant uit Zeeuwsche Blauwe. 1927 en 1932. K en H: J. van 't Westeinde, Nieuwdorp (Zeel.).

Onderscheidt zich door groote resistentie tegen phytophthora in de knollen, hoewel het loof juist zeer vatbaar voor deze ziekte is, wat ten gevolge kan hebben, dat het gewas niet geheel uitrijpt, ten koste van knolgrootte, opbrengst en smaak. Het ras, dat wordt aanbevolen voor zware klei, heeft overigens geen voordeelen en is door den handel nog niet gewild. Het maakt nog geen grooten opgang. Het schijnt nogal van droogte te kunnen lijden. Het loof is iets platter en slapper dan dat van Zeeuwsche Blauwe, de knollen zijn rond, hoog aangezet en hebben nog diepere oogen. Flink aanaarden is gewenscht, niet echter voorkiemen.

B — 95. BEVELANDER. — † — F — Kr. Bravo × Preferent. 1919 en 1925. K: F. de Groene, selectiechef bij de Mij. de Wilhelminapolder bij Goes. Vm en H: Mij. de Wilhelminapolder bij Goes.

Middelvroeg klei-aardappel, rijpt even na Eigenheimer. Onvatbaar voor wratziekte; goed resistent tegen phytophthora, ook wat de knollen betreft; vatbaar voor kringerigheid en eenigszins voor bladrol. Door selectie goed op peil te houden. Opbrengstvermogen goed, iets minder dan van Eigenheimer.

Vlugge, forsche loofontwikkeling, verdraagt vochtigheid beter dan droogte. Geneigd tot doorwassen. Knollen zitten dicht bij elkaar en wat ondiep in den grond, waardoor nogal eens groene knollen voorkomen; diep poten en flink aanaarden is daarom gewenscht. Weinig vatbaar voor schurfft.

Aantal knollen per plant groot; naar verhouding nogal wat kriel (vooral bij gebruik van groote pots).

Lichtgeelvlezig. Knollen vrij rond en hoekig met vrij diepe oogen en navel; op stijve gronden, bij ruime stand en vol uitgerijpt soms misvormd; schil soms ruw. Duurzaam, goed smakend, kookt iets los.

De vraag in den handel neemt toe, ook naar België geëxporteerd. Hoewel in de eerste plaats aanbevolen als Bravo-vervanger op zware, lage en natte grond, heeft ze ook elders wel voldaan. Beproeving op vochthoudende zandgrond is eveneens gewenscht. De ervaringen zijn daar gunstig, vooral wat de smaak betreft.

A — 34. INDUSTRIE Zie Export, blz. 102.

B — 473. WESTBRABANDER. — † — Kr. Zeeuwsche Bonte × Energie. 1926 en 1931. K en H: J. M. van der Horst, Breda.

Mooi gevormde, gave, ronde, lichtgeelvlezige, iets losse consumptie-aardappel met overigens zeer goede smaak- en kookeigenschappen; oogen vrij vlak, navel iets ingezonken. Wratziektevrij, werd op meerdere plaatsen met succes beproefd als Bravo-vervanger. Opbrengst middelmatig. Weinig geneigd tot blauw worden, weinig kringerig, weinig schurftig. Rijpt tusschen Eersteling en Eigenheimer.

Knollen duurzaam, klein, nog al wat kriel en soms wat ver van de stam. Aanbevolen wordt kleine poters te gebruiken, ruim te planten en goed te bemesten.

Tamelijke, wat slappe loofontwikkeling; grootbladig, vroeg afstervend. Aanbevolen wordt bloeiende planten, zijnde „mannetjes”, te verwijderen.

Eenig phytophthora in het blad, doch weinig in de knol; weinig mozaïek en bladrol.

B — 422. NOORDELING. — † — Kr. Bravo × Jam. 1918 en 1928
K: G. S. Mulder, Warfum. H: Zaadcentrale, Slochteren.

Lichtgeelvleezige, vlakooigige, duurzame consumptie-aardappel, rijpt iets na Bevelander. Middelmatige loofontwikkeling. Onvatbaar voor wratziekte. Weinig vatbaar voor phytophthora, zeer weinig in de knol. Weinig mozaïek, echter tamelijk vatbaar voor bladrol en vrij erg voor stippelstreep; weinig vatbaar voor kringerigheid, wel eenigszins voor schurft. Gevoelig voor droogte.

Knollen rond ovaal, soms ruw, zeer gelijkmatig van grootte, mooi gevormd en goed rooibaar; vrij weinig kriel. Opbrengst beneden Eigenheimer, zeer hoog zetmeelgehalte.

Ondanks hare vele goede eigenschappen vindt deze Bravo-ervanger op kleigronden niet recht waardeering wegens haar vatbaarheid voor blauw worden in droge jaren, sterk afkoken, losheid en grauw optrekken op schotel. De smaak is overigens goed.

De ervaringen bij verbouw op vochthoudende zand- en dalgronden zijn meest gunstig, de cultuur breidt zich daar uit. Ze wordt daar minder blauw. Voor fabrieksaardappel is de knol aan de kleine kant.

B — 344. POPULAIR. Kr. Robijn × Monopool. 1923 en 1928. K: G. Veenhuizen, Sappemeer.

Laatrijpe, geelvleezige, smakelijke eetaardappel, die door eenige resistentie tegen kringerigheid en door groote duurzaamheid in de zandstreken toenemende waardeering heeft gevonden en ook op zavelgrond als Bravo vervanger kan worden beproefd. Komt mogelijk in aanmerking voor export. Voor zware kleigronden niet geschikt.

Loof donkergroen, soms brons verkleurend, met forsche bruinroode stengels, laat afstervend. Knollen rond, middelgroot, roodbont, schubbig, vlakkoogig, op onvoldoende losse gronden verspreid. Opbrengst en zetmeelgehalte goed.

Onvatbaar voor wratziekte en zeer resistent tegen roodrot en phytophthora in blad en knol en tegen aaltjes. Vatbaar voor bladrol, voor mozaïekziekte en geneigd tot doorwassen, waardoor lastig te rooien; erg vatbaar voor Rhizoctonia. Door selectie en vroeg rooien wel op peil te houden, ook op zandgrond. De grond mag voor dit ras niet zuur en niet arm aan kali zijn.

Er zij op gewezen, dat door gebruik van groote poters en door voorkiemen dit en dergelijke rassen, wier groot gebrek laatrijpheid is, kunnen worden vervroegd, ook in loofontwikkeling, wat aan de bodembedekking ten goede komt.

B — 530. SOUVENIR. — F — Kr. Bravo × Energie. 1926 en 1931. K: G. Veenhuizen, Sappemeer.

Lichtgeelvleezige, wratziektevrije, vroeg leverende, duurzame consumptieaardappel, met mooi dekkend grootbladig, licht getint loof.

Zeer gevoelig voor grof mozaïek, eenigszins voor bladrol en ook voor stippelstreep. Het loof wordt vrij sterk, de knol echter minder door phytophthora aangetast. Zeer gevoelig voor kringrigheid, blauw worden en andere inwendige knolgebreken. Kan lijden van warmte. Rijpt weinig later dan Eigenheimer en brengt iets minder op. Op zandgrond en in de Veenkoloniën zijn de ervaringen niet gunstig (te veel kriel).

Knollen vrij dicht aan de stam, schubbig, mooi gevormd, iets platrond met kleine oogen, wat veel poters en kriel; ook wel eens doorwas. De smaak wordt in 't algemeen goed beoordeeld, echter wordt geklaagd over losheid en afkoken, wat wellicht door niet te rijp rooien kan worden voorkomen.

B — 487. RECORD. — † — Kr. Trenctria × Energie. 1925 en 1932. K: R. J. de Vroome, Bovensmilde. H: de Z.P.C., Leeuwarden.

Wratziektevrije, geelvleezige, platronde, schubbige, duurzame, vrij smakelijke, goed kokende consumptieaardappel, met vlakke oogen en navel, ondiepe schurftaantasting en zeer weinig kriel. Kan ook gebruikt worden als fabrieksaardappel. Zetmeelgehalte

ongeveer als van Eigenheimer. Komt bovendien nog in aanmerking voor export. Dit ras verdient dus wel zeer de aandacht.

Gebruik van groote poters is gewenscht daar de weinig talrijke knollen licht te groot en soms hol worden. Eveneens wordt afspruiten aangeraden.

Forsch, stengelig, grootbladig loof, weinig vatbaar voor phytophthora. Vatbaar voor bladrol. Tijdig rijp, goed rooibaar, opbrengst goed tot zeer goed.

B — 462. FUIRORE. — $\frac{1}{2}$ — F — Kr. Roode Star $\times$ Alpha. 1924 en 1930. **K:** Dr. J. C. Dorst, consultant voor de plantenveredeling bij de F.M.v.L. **H:** Z.P.C., Leeuwarden.

Wratziektevrije, goed gevormde, lichtroodschillige, lichtgeelvleezige, gewoonlijk goed smakende en zeer productieve consumptie-aardappel. Is ook met succes naar Frankrijk, België en Engeland geëxporteerd. Rijpt iets voor Roode Star. Loof ijler en later ontwikkeld.

Knollen weinig talrijk, rond ovaal, vlakoogig, goed rooibaar. Voor binnenlandsche consumptie wat groot, soms weinig duurzaam, mede door gevoeligheid voor phytophthora aantasting. Ze loopt in de kuil vroeg uit. Wordt des voorjaars minder blauw dan Roode Star.

Vatbaar voor bladrol, mozaïek, zwartbeenigheid, rhizoctonia en inwendige knolziekten. Zeer vatbaar voor kringerigheid. Reageert sterk op kaligebrek; kan zware bemesting verdragen zonder te veel in het loof te groeien.

Zetmeelgehalte goed. Zetmeelopbrengst als Eigenheimer. Kan, hoewel moeilijk op peil te houden, als fabrieksaardappel worden beproefd.

B — 151. ROBIJN. — F — Kr. Roode Star $\times$ Preferent. 1917 en 1926. **K:** G. Veenhuizen, Sappemeer.

Dit wratziektevrije ras komt in verschillende opzichten overeen met Roode Star. De knollen zijn ronder en groter, met minder kriel; iets donkerder rood, schubbig en vlakoogig. Het vleesch is iets lichter geel, op schotel iets losser. Zeer duurzaam, met hoog zetmeelgehalte.

Zeer laat rijp. Hoog opgaand, donker, stengelig loof, dat steeds door licht mozaïek is aangetast.

Weinig vatbaar voor phytophthora in blad en knol, ook weinig schurftig, wel echter geneigd tot kringerigheid en inwendige knolziekten. Vatbaar voor bladrol.

De opbrengst kan, vooral op leemhoudende zandgronden, waar beproeving kan worden aanbevolen, hoog worden, doch blijft ook wel beneden die van Roode Star. Kan overigens ook op hooge zandgronden worden beproefd. Voorkiemen wordt aanbevolen, ook het gebruik van groote pots en niet te ruime stand.

B — 586. NATIONAAL. — † — Kr. Trenctria × Energie. 1926 en 1934. K en H: R. J. de Vroome, Boven Smilde.

Wrastziektevrije, geelvleezige, ovale aardappel met goede smaak en kook en behoorlijke opbrengst. Rijpt iets na Eigenheimer. Knollen aan de forsche kant, niet talrijk, middendiepoogig, weinig kriel, goed zetmeelgehalte. Mooie loofontwikkeling; op mannetjes dient gelet. Vatbaar voor bladrol, stippestreep en diepe schurft, eenige neiging tot barsten.

Dit ras heeft nog weinig ingang gevonden.

B — 660. GRUNO. — † — (Vroeger Stikker 8). Kr. Z × Franschen. 1927 en 1932. K en H: D. U. Stikker, Finsterwolderpolder, Oostwold (Oldambt).

Wrastziektevrije, goed opbrengende, geelvleezige consumptieaardappel met hoog opgaand, stengelig, klein- en kroesbladig, niet zeer dekkend loof. Rijpt weinig na Eigenheimer en loopt in het voorjaar minder spoedig uit.

Knollen fors, dicht aan de stam, tamelijk vlakoogig, bijna rond, van goede kwaliteit en goed zetmeelgehalte; soms hol. Gebruik van groote pots en kleine plantafstand is aan te bevelen.

Niet veel virusziekten en phytophthora, gevoelig voor schurft doch weinig voor kringerigheid. Doorwas komt voor. Kan ook als fabrieksaardappel worden beproefd.

Dit ras heeft minder waardeering gevonden dan aanvankelijk verwacht werd.

N — 806. KOMEET — † — (vroeger Dorst K 101). Kr. Eigenheimer × Furore. 1919 en 1936. K: Dr. J. C. Dorst, consulent voor de plan-

tenveredeling bij de F.M.v.L., Leeuwarden. **H: de Z.P.C., Leeuwarden.**

Wratziektevrije, hooggeelvleezige, ronde consumptieaardappel, die in meerdere opzichten op de Wet gelijkst. Middelmattig productief.

Vrij laat ontwikkelend, farsch gewas met donkergroen loof, dat vaak wat mozaïek-achtig doorschemert; vatbaar voor phytophthora. Rijpt eenige weken na Eigenheimer, doch aanmerkelijk vroeger dan Rode Star.

De knollen zijn vrij groot van stuk en hebben diepe oogen; phytophthora aantasting komt veel voor. Ze zitten dicht bij de plant en zijn gemakkelijk te rooien. Neiging tot doorwas. De kweker raadt aan de standruimte niet te groot te nemen en bij voorkeur geen te klein pootgoed. Op zandgrond zijn de voorloopige ervaringen minder gunstig dan op klei.

O — 529. MUNTINGA 17 (voorl. naam): Kr. ? × Franschen. 1924 en 1932. **K:** E. Muntinga, Nieuw-Beerta. (Rl. 1935).

FABRIEKSAARDAPPELS. *)

A — 36. THORBECKE. * — **F —** Kr. Richters Imperator × Wilhelm Korn. 1896 en 1901. **K:** G. Veenhuizen, Sappemeer.

Witvleezige fabrieksaardappel met groote, langwerpige weinig talrijke, onregelmatige knollen met middeldiepe oogen en duidelijke oogwallen. Hoog productievermogen en goed zetmeelgehalte. Behoorlijk dekkend, stevig loof. Vroege knolzetting, gemakkelijk te rooien.

Eenigermate vatbaar voor phytophthora, waardoor ook de duurzaamheid lijdt, ook voor roodrot, aucubabont, schurft, aaltjes en kringerigheid; virusdrager voor stippelstreep. Vatbaar voor wratziekte, bladrol en mozaïekziekte; door scherpe selectie, ook in de Veenkoloniën, op peil te houden. Doorwas komt voor. Ze wordt in de oudere Veenkoloniën veelvuldig door rhizoctonia aangetast. Heeft zich tot dusverre als hoofdras in de Veenkoloniën steeds weten te handhaven.

* Vette druk in deze rubriek beteekent alleen dat het ras als fabrieksaardappel onvoorwaardelijk voor verbouw of beproeving kan worden aanbevolen.

A — 69. **TRIUMF** Zie Export, blz. 104.

A — 32. **EIGENHEIMER** Zie Winterconsumptie, blz. 90.

B — 576. **HELLENA**. — FD — Kr. Cimbals neue Export × Paulsens Ideal. K en H: Paulsen & Hölscher, Bürs-Arneburg bij Stendal. In den handel sedert 1920, in Nederland 1930.

Wratziektevrij. Laatrijpe, witgeelvleezige fabrieksaardappel, met vrij veel, opgaand, goed dekkend, lichtgroen loof. Weinig vatbaar voor phytophthora, wel voor kringerigheid. Hoog aangezette, niet talrijke, groote, rondovale, middeldiepoogige, wat onregelmatige, soms holle knollen. Zetmeelgehalte niet beneden Thorbecke en goede zetmeelopbrengst. Gevoelig voor zwartbeenigheid en rhizoctonia. Niet gemakkelijk te selecteeren door bladrolachtig looftype, maar is in de Veenkoloniën door zorgvuldige selectie op peil te houden.

Het is gewenscht de selectie en de beproeving voort te zetten.

B — 487. **RECORD** Zie Winterconsumptie, blz. 96.

B — 645. **BONUS**. — † — Kr. Alpha × Franschen. 1927 en 1935. K en H: J. Prummel, 2e Exloërmond (Dr.).

Wratziektevrije, witgeelvleezige fabrieksaardappel, met vrijforsch loof, ongeveer rijp met Thorbecke. Knollen groot, rond-ovaal, goed rooibaar, opbrengst op een lijn met Thorbecke. Zetmeelgehalte vrij goed. Iets vatbaar voor phytophthora in de knol, voor schurft, mozaiek, bladrol en stippelstreep; door selectie wel op peil te houden. Eventueel geschikt voor export en bruikbaar voor consumptie.

B — 322. **ALBION**. Kr. Thorbecke × Franschen. 1911 en 1927. K: G. Veenhuizen, Sappemeer.

Wratziektevrije, witvleezige, duurzame, groote, ovale, schubbig knol met middeldiepe oogen en duidelijke, lange oogwallen; weinig kriel en peters. Sterke loofontwikkeling, knollen gewoonlijk dicht opeen.

Rijpt tusschen Eigenheimer en Thorbecke. Zetmeelgehalte be-

hoorlijk, zetmeelopbrengst goed, doch beneden die van Thorbecke. Door scherpe selectie op peil te houden. Vatbaar voor phytophthora in het loof, voor stippelstreep en erg voor bladrol en schurft. Kan lijden van droogte; is daarentegen geschikt voor vochtige gronden. De verbouw van dit ras gaat sterk achteruit.

- N — 807. **VORAN.** — D — Kr. Kaiserkrone × Spätgold. en 1936. K en H: C. Raddatz, Wisbuhr, Pommern.

Deze wratziektevrije fabrieksaardappel is productief en verdient aandacht wegens goed zetmeelgehalte, oogstzekerheid, vrij geringe gevoeligheid voor phytophthora in blad en knol, voor virusziekten, kringerigheid en schurft. De knollen zijn groot van stuk, rond ovaal, vlakooig, geelwit en dicht aan den stam geplaatst, ongeveer tegelijk rijp met Thorbecke. Ook geschikt voor export en mogelijk voor consumptie.

- N — 808. **ULTIMUS.** — † — Kr. Roode Star × Pepo. 1925 en 1935. K: G. Veenhuizen, Sappemeer. Vk en H: Aardappelkweekbedrijf v.h. G. Veenhuizen, Sappemeer en de Veenkoloniale Boerenbond, Veendam.

Wratziektevrije fabrieksaardappel met donkergroen, gezond loof. Vrij zware stengels met groote bladeren. Weinig phytophthora in het loof en in de knol, vrij weinig vatbaar voor andere loofziekten. Weinig schurft.

De knollen zijn rood, wat onregelmatig, spitsovaal en ovaalrond, vrij groot van stuk. Weinig kriel. Ze zitten middeldicht bij de stam, de oogen zijn matig diep. Vleeschkleur geelwit. Rijpt voor de Thorbecke. Het zetmeelgehalte is goed, de opbrengst zeer goed. Los in de kook.

- N — 809. **MATADOR.** — † — Kr. Energie × Trenctria. 1926 en 1936. K en H: R. J. de Vroome, Bovensmilde.

Wratziektevrije fabrieksaardappel, die in sommige gevallen productiever bleek dan de Thorbecke, goed zetmeelgehalte. In loof-type veel gelijkend op Record en Nationaal van denzelfden kweker.

Weinig phytophthora in het blad, geen mozaïek. Vrij veel bladrol.

Vleeschkleur geelwit, goed gevormde knollen, voldoende dicht bij den stam zittend. Vlakooig, weinig schurft, weinig last van kringerigheid en van phytophthora in de knol. Rijpt tegelijk met de Thorbecke. Mogelijk geschikt voor export.

- O — 429. BATO.** — † — Kr. Roode Star × Pepo. 1923 en 1928. K: P. Sneeuw, Directeur der Rijkslandbouwwinterschool, Veendam. Vm en H: Veenkoloniale Beerenbond (V.B.B.), Veendam. (Rl. 1935).
- O — 100. PARNASSIA.** — FD — Kr. Deutsches Reich × Jubel, in den handel 1913. K en H: K. von Kameke, Streckenthin (Duitschland. (Rl. 1935).

EXPORT-AARDAPPELS.

- A — 68. BINTJE.** (Synoniemen: Geldersche muis, dikke muis). — F — Kr. Munsterschen × Franschen. 1905 en 1910. K: K. L. de Vries †, Suameer.

Lichtgeelvleezige aardappel, volgend na Eersteling, speciaal gewild voor export, ook van poters, o.a. naar België, Frankrijk en Italië.

Opbrengstvermogen best. Regelmatige, mooie, ovale knolvorm met weinig talrijke ondiepe oogen, weinig kriel. Ook de zetmeelopbrengst is nog behoorlijk. Forsch en stevig loof. De groote knollen zitten iets verspreid door den grond, beschadiging bij 't rooien kan licht tot rotting aanleiding geven; ze loopen bij bewaring minder uit dan Eigenheimers.

Vatbaar voor phytophthora, ook in de knollen, vatbaar voor wratziekte, schurft, zwartbeenigheid, rhizoctonia en ringvuur. Verstoont meer dan vroeger bladrol en mozaïek, ook over toenemende alternaria aantasting wordt geklaagd; weinig kringerigheid. Het blijkt noodig zorgvuldig op virusziekten, die later in het seizoen slecht te herkennen zijn, te selecteeren, het gewas kan daarbij zeer vroeg gerooid worden. Op „mannetjes” moet gelet worden. Poters verdragen zorgvuldig snijden desnoods; nat weer vóór het opkomen wordt slecht verdragen.

- A — 31. EERSTELING** Zie Vroege, blz. 88.
- A — 34. INDUSTRIE.** — FD — Kr. Richter's Frühkartoffel × Simson. 1892 en 1900. K en H: Modrow, Gwizdziny, Neumark, Polen.

† De Heer de Vries overleed in 1929.

Wordt hoofdzakelijk in het zuiden van het land verbouwd voor consumptie en tevens voor export naar België, die echter meer en meer vermindert. Komt ook hier en daar in de oostelijke zandstreken voor, waar ze hoofdzakelijk voor veevoer dient, en ook voor export. Voor de fabriek is het zetmeelgehalte te laag.

Flinke, stevige, langdurige loofontwikkeling, hooge opbrengst. Knol lichtgeelvleezig, rond tot rondovaal met middel-diepe oogen en ingezonken navel. Voldoende duurzaam doch rotting in de kuil niet uitgesloten.

Vatbaar voor wratziekte, mozaïek en bladrol en voor m.o.m. oppervlakkige schurft, ook voor stippelstreep en voor aaltjes; weinig voor kringerigheid. Iets minder vatbaar voor phytophthora dan Eigenheimer; lijdt van nat weer in den herfst. De eenigszins verspreide knolzetting heeft tamelijk vroeg plaats; na droge perioden treedt licht doorwas op. De lichte vorm van mozaïekziekte („licht type”) schijnt de opbrengst niet belangrijk te benadeelen. Het lichte type is beter op peil te houden dan het donkere, dat zeer gemakkelijk door mozaïek en volgens sommigen ook meer door bladrol wordt aangetast.

A — 94. ALPHA. — † — FD — Kr. Paul Kruger × Preferent. 1919 en 1925. K: Dr. J. C. Dorst, consulent voor de plantenveredeling bij de F.M.v.L. H: Z. P. C., Leeuwarden.

Forsch, stevig loof, dat zich langzaam ontwikkelt. Bloeit laat. Iets voor de Roode Star rijp.

Onvatbaar voor wratziekte, vatbaar voor stippelstreep en zwart-beenigheid, zeer vatbaar voor kringerigheid, bladrol en grof mozaïek. Met behulp van zeer vroeg rooien wel op peil te houden in streken, waar deze ziekten goed te bestrijden zijn. Soms aangetast door phytophthora in het blad, echter weinig in den knol.

Zeer hoog productievermogen, ook aan zetmeel, hoewel het zetmeelgehalte matig is. Knollen ovaal rond en groot, doch regelmatig en ondiep oogig, weinig en ondiep schurftig, soms hol. Weinig poters; gemakkelijk te rooien. Lichtgeelvleezig.

Zeer geschikt voor export; poters worden naar verschillende landen uitgevoerd. Kan ook beproefd worden voor fourage;

duurzaamheid zeer goed. Voor binnenlandsche consumptie vaak te groot. Smaak matig. Groote poters gewenscht, liever niet snijden, ofschoon zorgvuldig en niet te laat snijden wordt verdragen.

A — 69. TRIUMF. — † — F — Kr. Eigenheimer × Cimbals Neue Imperator. 1917 en 1921. K en H: H. B. Veerkamp, Nieuwe-Compagnie.

Ras, dat voor verschillende doeleinden kan worden gebezigd, doch in geen enkel opzicht bijzonder uitblinkt. Voor export geschikt. Voor de binnenlandsche consumptie wegens de lichte vleeschkleur niet recht gewild. Als middelvroeg fabrieksaardappel, ondanks wat laag zetmeelgehalte, vooral op natte gronden, bruikbaar; de zetmeelopbrengst blijft beneden die van Thorbecke. Wordt vrij veel voor veevoer verbouwd. Kan in de Veenkoloniën op peil gehouden worden.

Opbrengstvermogen zeer goed. Knollen gaaf en regelmatig van vorm, rond-ovaal, betrekkelijk weinige en ondiepe oogen met duidelijke oogwallen. Vleeschkleur geelwit. Smaak vrij goed tot goed, iets flauw; duurzaam.

Middelmatig hoog, voldoende stevig loof, dat vlug ontwikkelt en den bodem goed bedekt. Middelvroeg rijp, ongeveer een week na Eigenheimer.

Zoo goed als onvatbaar voor wratziekte, weinig vatbaar voor grof mozaïek, stippelstreep en voor kringerigheid; tamelijk vatbaar voor licht mozaïek, bladrol, zwartbeenigheid, roodrot en aucubabont (dit laatste een weinig schadelijke eigenschap), ook voor vrij ondiepe schurft. De vatbaarheid voor de gewone aardappelziekte (*Phytophthora*) in loof en knollen is minder dan bij de Eigenheimer.

B — 661. DUNBAR YEOMAN. Kr. Duke of York × Herald. K: C. T. Spence, Dunbar, Schotl. In 1934 door den Keuringsdienst Friesland uit Schotland geïmporteerd.

Lichtgeelvleezige, wratziektevrije, ovale, vroege exportaardappel, rijpt iets na Eersteling en is, mits niet te vroeg gerooid, wel zoo productief. De knollen zijn minder lang. Vrij fors loof, knollen

groot, mooi geplaatst, met vlakke oogen; iets gevoelig voor schurft, phytophthora, bladrol en mozaïek. In het laatst van den groei komen vaak verschijnselen voor, die op stippelstreepziekte gelijken.

B — 148. IDEAAL. — F — Kr. Epicure × Franschen. 1909 en 1917.
K: G. Veenhuizen, Sappemeer.

Staat in rijpingstijd tusschen Eersteling en Bintje in, is iets resistent tegen wratziekte, gevoelig voor schurft en heeft het bezwaar dat de knollen vaak barsten. Overigens een sterke, duurzame aardappel, weinig vatbaar voor virusziekten en voor phytophthora, goed op peil te houden. Het ras is geschikt voor zware grond en begint terrein te winnen.

Daar de knollen weinig talrijk en forsch zijn, met neiging tot verdikking van het topeinde, wordt aangeraden eenigszins dicht te planten en groote poters te gebruiken. Sommigen gebruiken hiertoe met succes de gebarsten knollen. Poters verdragen overigens het snijden niet best! Ze moeten langdurig voorgekiemd worden en voorzichtig behandeld, de spruiten breken gemakkelijk af.

Aanvankelijk ontwikkelt het gewas iets langzaam, later echter vlug, het loof wordt forsch, vrij stevig, iets open, grofstengelig en tamelijk goed dekkend. Daar de knollen iets verspreid zitten en bij het rooien licht beschadigd worden, is flink aanaarden aan te bevelen.

De knollen zijn vlakoogig, langwerpig, iets plat; op zandgrond niet vrij van rotting en vaak hol. Doorwas komt niet voor, wel zwartbeenigheid.

De opbrengst is iets minder dan die van Bintje, maar toch nog zeer goed. Ideaal ruimt tijdig genoeg het veld voor een tweede gewas (koolrapen). Geschikt voor export en (zomer-)voeraardappel.

Kook en smaak worden niet geroemd. Het vleesch is lichtgeel. Door sommigen wordt aanbevolen het gewas groen te rooien, ter wille van de maat, de vorm en de smakelijkheid. Anderen zijn daarentegen van meening, dat het juist doodrijp gerooid moet worden, het barsten zou dan verminderen.

B — 462. FUIRORE Zie Winterconsumptie, blz. 97.

B — 590. ALBERTA. — † — F — Kr. Eersteling × Geeltje. 1929 en 1933. **K en H:** de Proeftuincommissie te Berlikum (Fr.), p.a. **Ir. C. M. van der Slikke, Rijkstuinbouwconsulent, Leeuwarden.**

Vergeleken met Bintje heeft dit wratziektevrije ras iets slapper loof dat gevoelig is voor phytophthora, die ook de knollen aantast. Alberta is iets vroeger rijp, komt in opbrengst Bintje zeer nabij, de knollen zijn iets voller en ronder dan van Bintje, mogelijk iets dieper van oogen. Ze zijn mooi gezet, gemakkelijk te rooien, iets variabel van grootte doch met weinig kriel. Bij ruime stand en gebruik van kleine pots worden ze groot en wat langwerpiger, echter zelden misvormd of hol. De knol is iets schubbig.

Voor binnenlandsch gebruik belooft Alberta nog niet veel, hoewel het vleesch iets geler is dan dat van Bintje en de duurzaamheid goed schijnt te zijn; ze loept iets vroeg uit. Gekookt wordt ze te week bevonden, de smaak is overigens niet slecht.

Vatbaar voor bladrol en mozaïek; is bij vroeg rooien wel op peil te houden. Ze is weinig schurftig en blijkbaar ook niet zeer gevoelig voor kringerigheid. Bij verbouw op zandgrond is het optreden van rotte knollen waargenomen. Alternaria werd niet geconstateerd, wel rhizoctonia en aantasting door aaltjes.

B — 487. RECORD Zie Winterconsumptie, blz. 96.

N — 807. VORAN Zie Fabrieks, blz. 101.

B — 322. ALBION Zie Fabrieks, blz. 100.

N — 696. FRÜHMÖLLE Zie Vroege, blz. 89.

N — 550. EVERGOOD. **K:** A. Findlay te Auchtermuchty (Schotland). In den handel sedert 1900. In Holland bekend als (wilde) „Duc“.

Witvleezige, middelvroeg, zeer duurzame, naar verre landen verzendbare, goed gevormde, plat-ovale, vlakke, middelgrote, zeepige exportaardappel.

In het blad eenigszins vatbaar voor phytophthora en voor bladrol, tamelijk voor mozaïek. Moet voor pootgoed zeer vroeg gerooid worden. Vatbaar voor schurft en voor wratziekte. Loofontwikkeling aanvankelijk traag, later snel en rechttopgaand. Gevoelig voor koude.

Rijpt omstreeks eind Augustus, doch kan bij voorkiemen reeds eenige weken eerder een goed beschot leveren. Het is noodzakelijk

dat men zich overtuigt de echte Evergood te bezitten en niet een der andere vormen, die als „Duc” in cultuur zijn. Het aantal knollen is vrij talrijk, zij zitten wat verspreid.

- N — 494. ERDGOLD.** — FD — Kr. Industrie × Jubel. 1921 en 1928. **K en H:** Pommerische Saatzucht Gesellschaft G.m.b.H., Stettin (Deutschland).

Wrastziektevrije, lichtgeelvleezige, groote, ovale, tamelijk vlak-oogige, hoog opbrengende exportaardappel, die voor consumptie en ook als voeraardappel kan worden beproefd. De zetmeelopbrengst nadert dicht aan die van Thorbecke, hoewel het zetmeelgehalte laag is. Goede breedbladige loofontwikkeling. Vroege knolaanzetting, rijpt iets voor Industrie, die ze mogelijk kan vervangen.

Smaak matig. Vatbaar voor phytophthora in het loof, doch weinig in de knol. Erg vatbaar voor kringerigheid, zeer weinig voor schurft. Enkele knollen scheuren. Zeer gevoelig voor mozaïek-ziekte en bladrol. Knollen dicht om de stam.

De verbouw van dit ras is ingekrompen.

- O — 547. VOLGELING** (vroeger als „Eersteling special” naar Frankrijk verzonden). — F — Niet te verwarren met Eersteling! Omstreeks 1925 voor 't eerst in 't groot verbouwd. (Rl. 1935).

- O — 552. KING EDWARD VII.** — FE — **K:** onbekend. Sedert 1902 in den handel. (Rl. 1935).

- O — 554. ROYAL KIDNEY** — F — (Duitsch synoniem Königsniere, Fransche synoniem Royale Anglaise of Kidney à chair blanche). **K:** A. Findlay, Auchtermuchty. In den handel sedert 1899. (Rl. 1935).

- O — 553. MAJESTIC.** — FE — **K:** A. Findlay, Auchtermuchty. In den handel sinds 1911. (Rl. 1935).

- O — 230. INSTITUT DE BEAUVAIS.** — F. — **K:** Institut agricole te Beauvais (Fr.). ± 1885. Ingevoerd ± 1930. (Rl. 1935).

- O — 618. BELLE DE FONTENAY** — F — (Synoniem „Hénaut”). Sedert ± 1875 in Frankrijk verbouwd. In Nederland sinds 1930. (Rl. 1935).

O — 619. ARRAN PILOT. — E — K: MacKelvie, Lamlash, Arran, Schotland. In Nederland in 1933 ingevoerd. (Rl. 1935).

O — 432. ARRAN CREST. — † — E — K: MacKelvie, Lamlash, Arran (Schotland). In Nederland sedert 1932. Vm en H: de Zaaizaadver. „Z.A.P.”, Anna Paulowna. (Rl. 1935).

O — 577. NINETYFOLD. Kr. Elephant × Victoria. K: J. Clark, Christchurch. In den handel sedert 1897. (Rl. 1935).

O — 566. CURBA. — † — Kr. Bishop × Geeltje. 1923 en 1932. K: Dr. J. C. Dorst, consultant voor de plantenveredeling bij de F.M.v.L., Leeuwarden. (Rl. 1935).

D. AFGEVOERDE AARDAPPELRASSEN.

	Opge- noemen	Afge- voerd	Rubr
99. Veenhuizen's Element	1925	1926	N
101. de Vroome's Trenctria	1925	1927	N
35. Veenhuizen's Bravo	1924	1930	A
70. Veenhuizen's Kampioen	1924	1930	B
98. Veenhuizen's Energie	1925	1930	N
428. Sneeuw's Alma	1929	1931	N
434. de Vroome's Hollandia	1929	1931	N
474. van der Horst's Standaard	1931	1934	N
461. Dorst's Friso	1930	1935	B
341. Veenhuizen's Jubileum	1929	1935	B
97. Veerkamp's Monocraat	1926	1935	N
472. Reiling's Oostermoersche	1930	1935	N
551. Mair's Great Scot	1932	1936	N
578. Clark's Epicure	1933	1936	N
479. Veerkamp's Unicum	1931	1937	O
480. Reiling's Concurrent	1931	1937	N
546. Sneeuw's Atlas	1932	1937	N
575. Bonte Eigenheimer	1933	1937	N
165. Modrow's Preuszen	1934	1937	O
279. Findlay's Up to Date	1934	1937	O
562. Rabbethge & Giesecke's Konsuragis	1934	1937	O

OOGSTWAARDETABEL AARDAPPELS.

Opbrengst, kwaliteit en prijs van aardappels zijn zeer variabel, bovendien streeksgewijze sterk geschakeerd, terwijl de natuurlijke sorteering (percentage leverbare maat) zeer kan verschillen. Exportmogelijkheid, meer of minder sterk optreden van ziekten in bepaalde jaren, aftrek naar de fabriek of voor fourage hebben bovendien invloed op de prijzen.

Op den duur zal men moeten komen tot goede oogst- en prijzenstatistieken, en ik ben mij er volkomen van bewust, dat het „gevaagd” is zonder andere grondslag dan de soms sterk uiteenlopende taxaties van mijne medewerkers, onderstaande tabel te publiceeren. Echter, de genoemde bezwaren kleven, zij het in minder sterke mate, alle oogstwaardetabellen aan; ik zou mijn moeite al ruimschoots beloond achten wanneer ik de verbouwers zou kunnen prikkelen dergelijke berekeningen voor zichzelf te maken, anderzijds de behoefte aan het verzamelen van statistisch materiaal in het licht zou komen te staan.

Onderstaande tabel gaat uit van de gedachte dat de aardappels uitsluitend voor binnenlandsche consumptie worden verbouwd en dat slechts goed gesorteerde waar wordt afgeleverd.

	Opbrengst.	Prijs.	Oogstwaarde.
Eigenheimer	100	100	100
Blauwe Eigenheimer	99	102	101
Roode Star	95	109	103
Bonte Roode Star	95	110	104
Zeeuwsche Bonte	90	120	108
Zeeuwsche Blauwe	90	118	106
Westeinder Blauwe	90	110	99
Bevelander	97	97	94
Noordeling	95	95	90
Populair	95	104	99
Westbrabander	90	103	93
Souvenir	95	98	93

Vergelijkend overzicht der raseigenschappen (in de groepen
alphabetisch gerangschikt).

Regel 1	: K = klei; Z = zand; D = dalgrond (veenkoloniaal); T = voornamelijk tuinbouw; Hoofdletter = veel verbouwd; letters in volgorde van belangrijkheid.
„ 2, 3, 15, 16 en 19:	10 = uitmuntend; 1 = zeer slecht.
„ 4	: 10 = zeer vroeg; 1 = zeer laat.
„ 5 en 7	: 10 = zeer groot; 1 = zeer klein.
„ 6	: 10 = zeer dicht om den stam; 1 = zeer verspreid.
„ 8	: 10 = bijna alleen groote knollen, zeer weinig poters en kriel in het veldgewas.
„ 9	: 10 = bolrond; 5 à 6 = ovaal; 1 = lang.
„ 10	: w = wit; g = geel; b = blauw; r = rood; p = paars; l = licht; s = schubbig.
„ 11	: 10 = geel; 1 = wit.
„ 12	: 10 = zeer vlak; 1 = zeer diep.
„ 13 en 14	: 10 = zeer hoog; 1 = zeer laag.
„ 18	: letters in volgorde van belangrijkheid; C = consumptie; F = fabriek; E = export;
„ 20—35	: 10 = zeer resistent; 1 = zeer vatbaar.
„ 36	: 10 = door selectie zeer gemakkelijk op peil te houden, 1 = moeilijk op peil te houden.

In regel 20, 21 en 22 (bladrol, licht mozaïek en grof mozaïek) is door een * achter het cijfer aangegeven, dat de ziekte schadelijk is; door twee ** achter het cijfer, dat de ziekte de plant zeer sterk beschadigt. a beteekent: steeds aanwezig, maar voor het ras zelf niet schadelijk (wel echter in schadelijken vorm besmettelijk op andere rassen).

In regel 34 (schurftaantasting) beteekent het sterretje dat de schurft neiging heeft om diep in te vreten.

Eerstel.	Frühmölle	Iris	Limosa	Paulsens Juli	Present
Kzd	kdz	k	k	k	kdz
6	6	7	6	6	7
4	5	6	6	6	6
9	9	8	8	9	8
7	8	8	7	7	6
7	7	7	7	6	4
7	7	6	6	7	7
7	7	5	6	6	7
4	5	8	7	4	7
g	lg	g	g	g	gs
7	5	7	8	7	6
9	8	7	8	8	5
7	7	6	6	7	7
3	4	7	5	3	8
5	6	6	7	6	7
6	6	7	7	6	8
EC	e	c	c	ec	c
9	8	6	7	8	6
7*	6	5	6	5	8
7*	7	5	7	a	4
7*	6	5	6	6	8
7	—	—	—	3	3
2	5	8	2	4	6
7	7	—	—	—	6
3	6	6	—	—	4
3	6	5	6	5	4
3	6	7	7	6	6
2	6	4	5	4	5
4	10	10	10	10	6
7	6	7	7	7	7
7	8	7	8	7	8
8	8	8	8	7	7
4*	6	5	6	6*	5**
7	7	7	8	6	8
7	7	7	7	6	8

VROEGE- en CONSUMPTIE- AARDAPPELEN.

Voor beteekenis der letters en cijfers
zie blz. 110

1. Verbreiding
2. Loofontwikkeling
3. Sterkte van het pootgoed ..
4. Vroegrijpheid
5. Aantal knollen per plant ..
6. Opeen zitten der knollen ..
7. Grootte der knollen
8. Verhouding groote tot kleine
9. Rondheid van den knol
10. Kleur knol uitwendig
11. Geelheid van het vleesch ..
12. Vlakheid van oogen en navel
13. Opbrengst
14. Zetmeelgehalte
15. Duurzaamheid
16. Keukenwaarde
18. Bestemming
19. Geschiktheid voor export ..
20. Bladrol
21. Licht mozaïek
22. Grof mozaïek
23. Aucubabont
24. Stippelstreep
25. Zwartbeenigheid
26. Rhizoctonia
27. Phytophthora in 't blad
28. Phytophthora in de knol
29. Aaltjes
30. Wratsiekte
31. Kringerigheid
32. Blauw worden
33. Holle knollen
34. Schurft
35. Inwendige knolziekten
36. Selecteerbaarheid

Resistentie tegen

Bevelander	Eigenh.	Eurore	Gruno	Nationaal	Noordeling	Populair	Record	Robijn	Rode Star	Souvenir	Westbrab.	Zeeuwsche blauwe
Kz	KZD	k	kzd	kzd	dzk	zd	kzd	zd	Zk	k	k	K
8	8	8	7	7	7	9	8	10	8	8	7	7
8	7	6	8	8	7	9	8	9	8	7	8	8
6	7	5	6	7	6	4	6	3	4	6	8	6
8	8	6	6	6	7	6	6	7	8	8	8	8
9	7	7	8	7	7	6	8	5	7	7	6	6
7	7	9	8	8	6	6	8	8	7	6	5	5
4	5	8	7	8	7	6	8	7	5	5	4	4
6	6	6	8	6	7	8	7	8	6	8	8	8
g	g	lr	g	g	gs	rgs	gs	rs	r	gs	lg	b
6	8	7	8	7	6	8	7	8	8	6	6	6
4	6	8	7	7	8	8	8	8	7	8	6	4
8	8	8	8	7	7	7	8	8	8	7	6	7
7	8	8	8	9	10	8	7	9	9	8	8	7
8	7	6	8	8	9	9	8	9	8	8	8	8
7	9	7	8	8	7	9	7	8	9	7	8	9
Ce	CFe	ec	c	c	cf	C	cfe	cfe	C	c	c	C
5	6	7	6	6	6	7	8	6	5	7	4	4
7*	8	4	7*	5	6	5*	6**	5*	5*	5	7	6
9	3*	6	6	6	9	6	7	a	4	7	7	4*
8*	3*	7	6	6	7	7	7	6*	5*	3	7	6*
8	8	7	7	—	7	7	7	7	6	7	8	10
7	9	7	6	5	3	8	8	7	9	5	6	a
7	7	6	8	—	7	8	8	8	6	7	7	8
6	6	6	6	6	6	3	6	7	4	6	7	5
8	4	8	6	6	7	9	8	8	8	5	5	3
8	4	4	8	7	9	9	8	8	6	8	8	4
5	3	5	5	4	6	8	5	6	9	2	5	5
10	4	10	10	10	10	10	10	10	8	10	10	2
7	5	4	7	7	9	8	7	5	5	4	8	6
7	6	8	7	8	4	7	7	7	6	5	9	7
8	8	7	6	7	9	8	6	8	8	6	8	9
7	3**	5	6	5*	5*	6	7	7	6	7	6	4*
7	7	5	8	8	8	8	8	4	3	4	8	9
8	5	3	7	7	7	7	7	7	5	6	7	6

Albion	Bonus	Hellena	Thorbecke	Ultimus	Voran
d	dz	dz	Dz	d	d
8	7	8	8	8	7
8	7	7	8	8	—
6	5	3	5	6	5
5	7	6	7	7	7
7	7	7	7	6	7
8	8	8	8	8	8
8	7	7	7	7	7
6	7	5	4	4	5
wgs	gws	gw	w	r	gw
3	5	4	2	5	5
5	7	6	6	6	7
8	9	8	9	8	9
7	7	8	8	8	8
8	7	7	7	7	—
5	5	3	3	6	6
fec	fce	f	Fe	f	f
8	7	6	6	—	7
5**	6	5	5*	7	6
8	6	6	6	7	6
8	7	7	6*	7	7
7	5	6	5	7	—
5	6	6	a	8	—
7	—	5	6	6	—
6	—	5	5	6	—
6	7	8	7	6	6
8	7	8	6	7	7
5	5	5	5	5	3
10	10	10	4	10	10
8	7	5	6	7	6
8	7	—	6	7	5
8	7	4	8	8	8
3**	5	6	7	7	7
7	7	7	6	6	7
6	6	5	6	7	6

FABRIEKS- en EXPORT- AARDAPPELEN.

Voor beteekenis der letters en cijfers
zie blz. 110

1. Verbreiding	5. Aantal knollen per plant ..
2. Loofontwikkeling	6. Opeen zitten der knollen ..
3. Sterkte van het pootgoed ..	7. Grootte der knollen
4. Vroegrijpheid	8. Verhouding groote tot kleine
	9. Rondheid van den knol
	10. Kleur knol uitwendig
	11. Geelheid van het vleesch ..
	12. Vlakheid van oogen en navel
	13. Opbrengst
	14. Zetmeelgehalte
15. Duurzaamheid	16. Keukenwaarde
18. Bestemming	19. Geschiktheid voor export ..
20. Bladrol	21. Licht mozaïek
22. Grof mozaïek	23. Aucubabont
24. Stippelstreep	25. Zwartbeenigheid
26. Rhizoctonia	27. Phytophthora in 't blad
28. Phytophthora in de knol	29. Aaltjes
30. Wratziekte	31. Kringerigheid
32. Blauw worden	33. Holle knollen
34. Schurft	35. Inwendige knolziekten ..
36. Selecteerbaarheid	

Alberta	Alpha	Bintje	Dunbar Yeoman	Erdgold	Evergood	Ideaal	Industrie	Triumf
k	kdz	Kzd	k	kzd	t	kd	KZ	DZk
8	8	8	7	8	7	7	9	8
7	7	6	6	7	9	6	8	8
8	4	8	9	6	6	8	5	7
7	6	6	6	7	7	5	7	7
8	8	6	7	8	6	6	6	7
7	9	8	8	8	7	8	7	8
7	9	8	7	7	6	8	6	7
5	7	4	6	6	6	4	7	6
gs	lg	lg	lg	lg	gw	g	lg	lgs
7	6	6	5	6	3	7	6	6
8	8	9	9	7	8	8	6	7
8	9	9	8	9	7	8	8	8
4	7	5	4	5	5	5	6	7
7	8	6	5	7	9	7	8	8
6	6	6	5	5	3	6	7	6
ec	Efc	Ec	e	e	e	e	EC	EFc
8	9	9	8	7	9	8	7	8
5	4*	7*	7	5	5	7	5**	7
5	6	6	6	3*	6	7	4	4
6	4*	7	7	5	6	8	6**	8*
7	4	9	—	8	—	8	10	4
8	5	8	4	7	7	7	5	7
7	5	5	—	7	8	4	6	6
5	6	5	7	5	8	5	5	5
6	8	3	5	5	6	6	6	7
5	8	5	6	7	8	7	7	7
2	2	4	3	3	5	2	2	4
10	10	2	10	10	4	5	4	9
7	4	7	5	4	5	8	7	8
7	8	7	7	8	8	7	8	6
8	6	8	7	7	8	6	8	8
6	7	5*	6	8	5*	4**	6	6
7	8	8	7	7	—	—	7	7
6	4	6	7	5	5	7	6	8

Door het Instituut voor Suikerbietenteelt te Bergen op Zoom worden de voornaamste rassen thans als volgt gekarakteriseerd. De fabrieksbesturen beschikken overigens steeds over de nieuwste gegevens, verstrekt door genoemd Instituut. — Het koopen van andere zaadmerken dan door de fabrieken worden verstrekt, kan daarom in 't algemeen niet worden aanbevolen.

A — 511. HILLESHÖG SUIKERBIET. K: Svenska Sockerfabriks Aktiebolaget, Hilleshög. 1913 en 1916. **Vm en H:** N.V. Hollandsch-Zweedsche Zaad-Mij, Amsterdam.

Zeer hooge suikeropbrengst en hoog gehalte. Weinig loof en practisch vrij van schieters. Gemakkelijk te rooien.

A — 510. KUHN P SUIKERBIET. — E — K en H: Kon. Beetwortelzaadcultuur Kuhn & Co, Naarden. 1888 en 1890.

Hooge suikeropbrengst en hoog gehalte. Tamelijk weinig loof en weinig schieters. Rooit middelmatig zwaar.

A — 512. KLEIN WANZLEBEN E SUIKERBIET. — DE — K: Rabbethge & Giesecke, Kl. Wanzleben. **Vk:** Zuckerfabrik Klein Wanzleben, Rabbethge & Giesecke A.G., Klein Wanzleben, 1859 en 1865. **H:** Fa. F. Goyarts & Zonen, Roosendaal.

Zeer hooge suikeropbrengst bij een lager gehalte dan de vorige rassen. Vormt veel loof en weinig schieters. Laat rijp. Rooit moeilijk.

B — 702. SVALÖF'S STER SUIKERBIET. (— 015) K: Zweedsche Zaaizaadvereeniging, Svalöf. **H:** Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Zeer hooge suikeropbrengst met vrij laag suikergehalte. Weinig loof, practisch geen schieters. Rooit gemakkelijk.

B — 513. KLEIN WANZLEBEN Z SUIKERBIET. — DE — K: Rabbethge & Giesecke, Klein Wanzleben 1859 en 1865. **H:** Fa. F. Goyarts & Zonen, Roosendaal.

Matig hooge suikeropbrengst met hoog suikergehalte. Vormt veel loof en weinig schieters. Rooit moeilijk.

N — 703. PEDIGREE SUIKERBIET. K en H: Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinge.

Matig hooge suikeropbrengst met vrij laag suikergehalte. Veel loof en vrij veel schieters. Rooit vrij zwaar.

N — 704. METTE SP. SUIKERBIET. — D — K: H. Mette, Quedlinburg. H: P. A. H. Mathiji, Breda.

Matig hooge suikeropbrengst bij middelmatig gehalte. Veel loof en vrij veel schieters.

D. AFGEVOERD.

	Opge- nomen	Afge- voerd	Rubr.
514. N.E.M.'s Elite suikerbiet	1931	1932	B

Wat betreft hun drogestofgehalte vormen de bietenselecties een doorlopende reeks. Hoe hooger het drogestofgehalte, hoe kleiner de wortelopbrengst; de totale drogestofopbrengst van verschillende vormen ontloopt elkaar minder dan men wellicht zou verwachten. Onderstaand tabelletje, opgemaakt uit de gemiddelden van die proefvelden, waarop rassen van verschillend drogestofgehalte met elkaar werden vergeleken, moge dit aantoonen. De cijfers 12, 14, 16, 18 en 20 geven aan hoe hoog in gunstige gevallen het drogestofgehalte in de betreffende groep ongeveer ligt; er komen echter aanzienlijke spelingen van jaar tot jaar voor. De drogestofopbrengst van „groep 16” is in dit tabelletje steeds op 100 gesteld.

	1931	1932	1933	1934	1935	1936
Suikerbiet	—	—	—	92	93	98
Groep 18	—	—	97	96	94	104
„ 16	100	100	100	100	100	100
„ 14	102	99	99	82	96	93
„ 12	101	95	90	77	97	88

Het blijkt dat in 1932-35 groep 16 iets boven de andere groepen uitstak; in 1931 daarentegen waren groepen met lager gehalte meer in het voordeel; in 1936 is dat voor groepen met hooger gehalte het geval.

Deze groepsindeeling is gemaakt, omdat niet per se de biet met de grootste drogestofopbrengst het verkieslijkst is, maar omdat het, al naar omstandigheden, aanbeveling verdient bieten met hoogere of lagere drogestofgehaltes te verbouwen. Hierbij worde in het oog gehouden dat ook het loof een niet gering gedeelte (10 à 20%) van de totale drogestofopbrengst bevat; in het algemeen kan men zeggen dat hoe hooger het gehalte der wortels, hoe grooter het loof en hoe grooter ook het deel van de totale drogestofopbrengst, dat in het loof te vinden is. Overigens kan nog worden opgemerkt dat wortels met hoog gehalte veelal duurzamer zijn dan drogestofarme, dat ze dieper wortelen, minder gemakkelijk bevriezen, wat meer neiging tot schietervorming vertoonen en iets gevoeliger zijn voor onregelmatigheden van het veld. Ze vereischen een iets dichteren stand.

Svalöf
Ster-suikerbiet

ZAAIT
ORIGINEEL
ZAAD

In vele gevallen zal men onder gunstige omstandigheden overhellen naar bieten met hoog gehalte, in ongunstige omstandigheden daarentegen naar de drogestof-arme bieten. Maar het volgen van deze regel behoeft niet in elk afzonderlijk geval te worden aanbevolen.

Hoe dit zij, men kieze eerst de gehaltegroep die men wenscht te verbouwen en in die groep het beste ras.

Sedert 1927 zijn door het I.v.P. selectiewedstrijden met voederbieten gehouden. De rassen zijn daarbij in bovengenoemde groepen ingedeeld en de kweekers in de gelegenheid gesteld met hunne beste rassen mede te dingen. Telken jare zijn de uitslagen van deze wedstrijden bekend gemaakt; de rassen die geregeld bleken niet te kunnen mededingen, zijn gaandeweg uitgeschakeld, en ook natuurlijk die, waarvan de selectie is gestaakt.

De overblijvende rassen zijn in rubriek A, B of N ondergebracht. Vanaf 1935-36 zijn alleen rassen toegelaten, waarvan zaad onder N.A.K.-contrôle werd geteeld. De proefvelden zijn aangelegd met zaad dat onder N.A.K.-plombe verkrijgbaar is. Ook die rassen, waarvan de zaadteelt onder N.A.K.-toezicht staat, maar waarvan nog nader blijken moet dat ze voor ons land beteekenis hebben, werden vermeld in rubriek O (onbeschreven), terwijl tenslotte eveneens de rassen zijn opgenomen, waarvan het zaad, onder N.A.K.-toezicht, enkel voor export wordt geteeld (Rubriek E).

In 1935-36 hebben de voederbietenkweekers algemeen hun zaadteelt onder toezicht geplaatst, doch, door twijfel wie in de toekomst het toezicht op de teelt van bietenzaad zal uitoefenen, is men niet algemeen tot het doen plombeeren van het zaad overgegaan. Aangezien er alle aanleiding bestaat om aan te nemen dat dit een voorbijgaande toestand is, en binnen een jaar het toezicht weer geregeld zal zijn, heb ik besloten het bekende molentje te plaatsen achter de rassen, waarvan zaad op stam door den N.A.K. is gekeurd. Aan de telers is verzocht daarvan alsnog door den N.A.K. te doen keuren en plombeeren, teneinde de afnemers te kunnen gerieven. Vermoedelijk zal door de meesten aan dit verzoek worden voldaan, en ik geef gaarne de koopers in overweging door den N.A.K. geplombeerd zaad te verlangen. In ieder geval, de vermelding in de Rassenlijst heeft, evenals het vorig jaar, betrekking op door den

N.A.K. geplombeerd zaad; wie met ongeplombeerd zaad genoegen wil nemen, doe dit op eigen verantwoording!

Hieronder zijn de rassen beschreven, terwijl in iedere groep een staatje de onderlinge verhouding in drogestofopbrengst en drogestofgehalte weergeeft. Bovendien wordt in een kolom „schieters” het gemiddeld aantal schieters per 1000 vermeld dat in de laatste 5 jaar op de proefvelden werd waargenomen, terwijl onder „diepte” wordt medegedeeld het aantal cm dat op het proefveld te Wageningen (zware rivierklei) de bieten onder de oppervlakte reikten.

De verhoudingsgetallen (opbrengst en gehalte) zijn bepaald naar het gemiddelde van alle mededingende rassen. Nu worden echter geregeld rassen aan den wedstrijd toegevoegd en andere afgevoerd. Ook komt het voor dat een ras van de eene naar de andere groep verhuist, doordat het b.v. in de richting van hooger gehalte wordt geselecteerd en ten slotte een hoogere gehalteklasse bereikt. Wanneer uit een groep van b.v. 5 rassen, A, B, C, D en E de verhouding van het gehalte is als 96 : 98 : 100 : 102 : 104 (gemiddeld 100), doch ras A wordt uit den wedstrijd teruggetrokken, dan is het gemiddelde der overblijvende cijfers tezamen niet meer 100. In vorige jaren hebben wij in zoo'n geval uit de oude cijfers een nieuwe berekening gemaakt, het vervallen ras weggelaten en het gemiddeld gehalte van de overige weer op 100 gesteld. Dit vereischte veel rekenwerk, maar het practisch nut daarvan was twijfelachtig. Het gevolg was immers dat af en toe andere cijfers moesten worden vermeld dan in een vorige editie afgedrukt stonden, wat aanleiding gaf tot misverstand. Eveneens was het lastig het zuiver gemiddelde telkens opnieuw te berekenen van de uitkomsten die 5 jaar en langer geleden zijn verkregen; bovendien is de vermelding van die cijfers nauwelijks van practisch belang. De bietenteler heeft niet te maken met de vraag hoe goed het ras eertijds geweest is; hij heeft alleen belang met den stand der selectie op het oogenblik waarop hij het zaad aankoopt, dus met in de laatste jaren verkregen proefveldcijfers.

Echter, het zou onjuist zijn enkel de allerlaatste cijfers te vermelden. Deze toch staan, behalve onder invloed van het selectiewerk,

evenzeer onder invloed van het weer dat in het jaar der beproeving heeft geheerscht, en onder nog meer tijdelijke invloeden.

Beter is het de rassen te beoordeelen naar hunne prestaties in een korte reeks van jaren. Op grond van bovenstaande overwegingen heb ik besloten in het vervolg de meer dan 5 jaar oude cijfers weg te laten en alleen te vermelden de verhoudingscijfers die in de laatste 5 jaar zijn behaald. De in de 12e Rassenlijst gepubliceerde cijfers zullen als uitgangspunt dienen; daaraan zal ieder jaar het nieuwste cijfer worden toegevoegd en ook de cijfers voor nieuwe rassen, die c.q. zijn uitgedrukt in het gemiddelde van de vanouds bestaande groep. Het gemiddelde van iedere jaargang zal dus niet meer precies 100 blijven, maar de **rangorde** der rassen en hun **mate van onderling verschil** blijven onaangetast. Ter wille van de overzichtelijkheid zullen ook rassen, die niet meer aan de rassenwedstrijd meedoen doch hun invloed op het gemiddelde cijfer (100) hebben gehad, nog worden vermeld.

Doordat cijfers, ouder dan 5 jaren niet meer worden opgenomen, verdwijnen ze gaandeweg uit de lijst. Deze methode heeft nog het voordeel dat rassen, die van de eene groep naar de andere worden overgebracht, tijdelijk in hun oude groep blijven compareeren, zoodat men nog enkele jaren zal kunnen zien hoe hun plaats in die groep was.

GEHALTE-GROEP 18.

N — 621. FRISO VOEDERBIET. — † — Sel. uit handelszaad. **K en H:** N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.

Vrij sterk vertakte, wat onegale, suikerbietachtige groenkraag met vast, wit vleesch, tamelijk fijne kop en veel langstelig loof. Weinig schieters, weinig gevoelig voor nachtvorst.

N — 623. RYMAX VOEDERBIET. — † — Sel. uit handelszaad. **K en H:** N.V. Zwaan en van der Molen, Voorburg.

Vergeleken met 621, wat regelmatig, naar het Jaapjesmodel zweemend, hooger uit den grond groeiend met langstelig loof. Vast, wit vleesch, iets lager gehalte. Minder bestand tegen nachtvorst.

N — 622. ZEELANDIA VOEDERBIET. — † — Sel. uit handelszaad. **K en H: Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinge.**

Vrij gelijkmatige, vrij sterk vertakte biet, type als 621, doch met groveren kop en kort, grofstengelig loof. Soms roodachtig aangelopen. Weinig schieters, weinig gevoelig voor nachtvorst.

N — 714. CERES FRIESCHE RIJMAKER. — † — Sel. uit handelszaad. **K en H: N.V. J. L. Robertus, Winschoten.**

Type als 621, doch minder zware loofontwikkeling. Wat vertakt en onegaal. Hard vleesch, iets gevoelig voor nachtvorst. Betrekkelijk weinig schieters.

GROEP 18.	Drogestofopbr.					Drogestofgehalte					¹⁾ Schieters	²⁾ Diepte
	1932	'33	'34	'35	'36	1932	'33	'34	'35	'36	'32/36	'32/36
'32 Friso . . .	104	103	100	103	100	98	99	98	100	106	7	25
'32 Zeelandia	95	99	98	97	— ³⁾	102	105	105	101	— ³⁾	9	25
'33 Rijmax . .	—	97	101	101	100	—	96	98	99	94	10	24
'36 Ceres . .	—	—	—	—	100	—	—	—	—	100	12	22

GEHALTE-GROEP 16.

A — 548. GROENINGIA VOEDERBIET. — † — Selectie uit een landras. 1921 en 1922. **K en H: N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.**

Lange, uniforme groenkraag met spitsen voet. Kleur van schil en vleesch wit; vleesch vrij vast. Hoewel niet diep in den grond en niet sterk vertakt, root de biet niet gemakkelijk. Hooge drogestofopbrengst. Weinig schieters. Vlugge groei. Matige, wat onegale bladontwikkeling. Weinig vorstschade.

A — 152. EUREKA VOEDERBIET. — † — Sel. uit Fransche Collet vert du Nord. 1912 en 1926. **K en H: Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinge.**

¹⁾ Gemiddelde van het aantal schieters per 1000 planten.

²⁾ Gemiddelde lengte in cm van het ondergronds gedeelte op zware klei te Wageningen.

³⁾ Van Zeelandia werd in 1936 zaad gebruikt van minder goede kiemkracht, waardoor abnormale cijfers voor opbrengst en gehalte werden gevonden.

Witte voederbiet met fijne groene hals en smal, langstelig, stevig, opgericht loof. Vast geworteld, half in den grond; iets vertakt, waardoor moeilijk te rooien (soms afbrekend) en schoon te maken. Goede drogestofopbrengst en hoog drogestofgehalte. Weinig schieters. Dichte stand gewenscht. Het ras schijnt gevoelig voor boriumgebrek. Biet over het geheel iets klein doch regelmatig, met mooi, vast, iets vezelig vleesch, duurzaam.

A — 163. OVANA VOEDERBIET. — † — D — Kr. half suikerbiet × Rheinischer Lanker. 1912 en 1916. K: Gustav Jaensch te Gr. Möringen, Duitschland. H: J. Joordens, Venlo-Blerick.

Korte, dikke, witte, mooi gevormde, uniforme groenkraagbiet met spitsen voet; zeer goed rooibaar, vrijwat schieters. Vleesch vast en iets geelachtig; duurzaam. Loof mooi en flink ontwikkeld. Wortelopbrengst boven, gehalte beneden het groepsgemiddelde. Niet zeer gevoelig voor vorst.

N — 725. CERES ROSA JAAPJESPEEN. — † — Sel. uit handelszaad. K en H: N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

Lange, vrij uniforme, weinig vertakte, rose Jaapjesbiet met zwaar, grofstengelig loof en vast vleesch. Middelmatig gehalte; iets gevoelig voor nachtvorst.

N — 705. GROENKRAAG C.B. — † — Sel. uit handelszaad. 1932 en 1936. K en H: Centraal Bureau, Rotterdam.

Vrij korte, nogal vertakte, overigens goed rooibare groenkraag met flinke loofontwikkeling. Vleesch vrij vast, wat grof; gehalte middelmatig, goede drogestofopbrengst. Gevoelig voor nachtvorst.

O — 820. FAVORIET. K en H: N.V. Zwaan en van der Molen, Voorburg.

GROEP 16.	Drogestofopbr.					Drogestofgehalte					Schieters Diepte	
	1932	'33	'34	'35	'36	1932	'33	'34	'35	'36	'32/36	'32/36
'27 Eureka . .	98	98	103	98	99	108	104	107	107	104	8	21
'27 Ovana . . .	98	100	96	99	99	95	97	92	93	92	21	14
'29 Groeningia	104	102	103	102	104	97	99	101	98	107	7	19
'34 Ceres R. J.	—	—	97	102	99	—	—	99	101	98	10	21
'36 Groenkr. C.B.	—	—	—	—	100	—	—	—	—	99	10	15

GEHALTE-GROEP 14.

A — 320. TEUTONIA VOEDERBIET. — † — Kr. Flaschen-biet × Barres. 1912 en 1916. **K:** Gustav Jaensch, Gr. Möringen, Duitschland. **H:** J. Joordens, Venlo-Blerick.

Geel- tot oranjekleurige Barresvorm, met fijne kop en vrij spitzen voet. Iets laat rijp; productief. Goed rooibaar, hoewel diep groeiend. Geelachtig, tamelijk vast vleesch. Opggericht, dekkend loof; zeer weinig schieters. Weinig vorstbeschadiging. Niet zeer duurzaam.

B — 72. KIRSCHÉ'S IDEAL VOEDERBIET. — D — Kr. Gele Eckendorfer × Goldgelbe Walze. 1890 en 1896. **K:** Dr. A. Kirsche, Trautzschen bij Leipzig, Duitschland. **H:** Fa. G. Eggink, Doesburg.

Korte, gele tot licht-oranjekleurige, soms iets ingesnoerde, meestal stomppuntige Eckendorfer. Gemakkelijk te rooien; vleesch wit, soms iets voos. Voldoende loofontwikkeling, middelmatige rijpings-tijd. Iets gevoelig voor vorst.

B — 448. HAUTANA VOEDERBIET. — † — Kr. Eckendorfer × Friedrichswerther. 1922 en 1929. **K en H:** Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinghe.

Korte dikke Eckendorfer met meestal wat grove kop en stompen voet. Kleur geel tot oranje, vleesch vast, enkele schieters. Loof donker en kortstelig. Goed rooibaar.

N — 706. CORONA VOEDERBIET. — † — Kr. Inlandsche Groenkraag × Svalöf's Alpha. 1915 en 1926. **K en H:** N.V. Zwaan en van der Molen, Voorburg.

Eenigszins vertakte, onegale, lange groenkraag, met opgaand,forsch loof; moeilijk rooibaar. Iets gevoelig voor nachtvorst.

N — 821. JOBAR VOEDERBIET. Sel. uit handelszaad. **K en H:** J. Joordens, Venlo (Blerik).

Tamelijk lange, vrij uniforme, gele Barresbiet, met goed ontwikkeld, opgaand loof en grof, vrij vast vleesch.

N — 709. GELE ECKENDORFER C.B. — † — Sel. uit handelszaad. **K en H: Centraal Bureau, Rotterdam.**

Uniforme, korte, gele Eckendorfer met klein blad en fijn, vrij vast vleesch. Gehalte iets beneden het groepsgemiddelde, doch voor Eckendorfer hoog. Niet zeer gevoelig voor nachtvorst.

GROEP 14.	Drogestofopbr.					Drogestofgehalte					Schieters		Diepte
	1932	'33	'34	'35	'36	1932	'33	'34	'35	'36	'32/36	'32/36	
'27 Kirsche's													
Ideal . . .	106	96	96	99	104	111	105	105	100	103	3	7	
'27 Peragis .	101	101	97	99	—	87	88	87	90	—	—	—	
'27 Teutonia	105	107	107	109	99	93	103	106	106	101	2	13	
'29 Statua . .	105	99	99	97	—	107	102	102	104	—	—	—	
'29 Hautana .	83	97	101	95	90	102	102	100	101	100	13	8	
'36 Corona . .	—	—	—	—	104	—	—	—	—	99	10	15	
'34 Jobar . . .	—	—	97	108	105	—	—	97	98	99	3	12	
'36 G.Eck. C.B.	—	—	—	—	98	—	—	—	—	97	5	7	

GEHALTE-GROEP 12.

B — 443. PRODUCTIVA VOEDERBIET. — † — Sel. uit Barres Ferritslev. 1914 en 1915. **K en H: N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.**

Zeer productieve, geel tot oranjekleurige, bronskoppige, gelijkmatig gevormde, spits toeloopende, lange biet met geelachtig, soms wat voos vleesch, vrij fijne kop, zeer weinig schieters, gemakkelijk te rooien. Flink loofontwikkeling; gevoelig voor nachtvorst.

B — 441. BARRES STRYNÖ VII VOEDERBIET. — † — D — Sel. uit Barres. ± 1860 en 1928. **K: R. Nielsen Kold te Strynø, Denemarken. Vm en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).**

Geel- tot oranjekleurige, ovale, regelmatig gevormde biet met half spitsen voet en tamelijk vast, wit vleesch. Vroegrijpend, niet zeer duurzaam. Zeer gemakkelijk te rooien. Flink ontwikkelend, egaal, kortstelig loof, dat eenigszins beschut tegen nachtvorst, waarvoor dit ras overigens wel gevoelig is. Zeer weinig schieters.

B — 646. BARRES PAJBBERG VII. — † — Sel. uit Pajb. V. 1920 en 1934. K: Pajbjergfondens Forsøgsgaard, Børkop, Denemarken. H: Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Gedrongen Barresmodel, met fijne kop en grof, kortstelig loof. Vleesch wit, matig vast, wat grof. Goed rooibaar, weinig schieters. Niet zeer duurzaam en weinig gevoelig voor nachtvorst.

B — 442. AGROLIS VOEDERBIET. — † — Sel. uit Barres Sludstrup. 1924 en 1926. K en H: N.V. Zwaan en van der Molen, Voorburg.

Niet zeer uniforme, geel- tot oranjekleurige, van onder toegepitste Barresbiet; vleesch geelachtig en matig vast. Kop matig fijn. Gevoelig voor nachtvorst. Loof iets onregelmatig. Goed rooibaar, weinig schieters.

B — 321. PERAGIS VOEDERBIET. — † — D — Kr. Roode Eckendorfer × Tannenkrüger e.a. 1918 en 1928. K: Peragis Saatzucht G. m. b. H. te Berlijn op het bedrijf te Klein Wanzleben. H: Fa. F. Goyarts & Zonen, Roosendaal (N.-Br.).

Langwerpig ronde, paarsachtig roode Eckendorfer met eenige neiging tot insnoering; goed rooibaar. Kop breed, voet stomp; vleesch vrij vast, soms rood aangelopen. Loof egaal, kort en iets kroes.

B — 449. BRUELIS VOEDERBIET. — † — Kr. Barres Sludstrup × B. Strynø. 1918 en 1928. K en H: Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinge.

Sterk varierende, iets lange Barresvormige biet met spitsen voet; tamelijk vast, wit tot geelachtig vleesch en donker oranjegele schil. Loof opgaand. Schijnt gevoelig voor de bietenvlieg en nachtvorst. Enkele schieters.

N — 708. BARRES C.B. — † — Sel. uit handelszaad. K en H: Centraal Bureau, Rotterdam.

Geel tot oranjekleurige uniforme Barres met matig vast, soms iets geel aangelopen vleesch. Iets gevoelig voor nachtvorst, zeer weinig schieters.

O — 712. **CERES BARRES.** — † — K en H: N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

O — 822. **GELE MORINGIA.** — † — Sel. uit Eckendorfer. 1906 en 1923. K: Gustav Jaensch, Gr. Möringen, Duitschland. H: J. Joordens, Venlo (Blerick).

O — 823. **ROODE MORINGA.** — † — Sel. uit Eckendorfer. 1907 en 1923. K: Gustav Jaensch, Gr. Möringen, Duitschland. H: J. Joordens, Venlo (Blerick).

GROEP 12.	Drogestofopbr.					Drogestofgehalte					Schieters Diepte	
	1932	'33	'34	'35	'36	1932	'33	'34	'35	'36	32/36	32/36
'27 Productiva	99	105	111	105	103	96	95	101	98	101	1	12
'28 B. Strijnö .	100	98	100	100	101	91	96	92	91	91	2	11
'27 Agrolis . .	95	99	105	100	100	88	96	99	100	102	2	13
'27 Bruëlis . .	104	88	93	93	93	108	111	109	110	103	2	12
'31 Pajbjerg .	98	110	100	103	102	111	104	101	102	105	2	11
'36 Peragis . .	—	—	—	—	95	—	—	—	—	100	4	8
'36 Barres C.B.	—	—	—	—	104	—	—	—	—	99	0	11

Rassen, waarvan het zaad onder toezicht van den N.A.K.
voor export wordt geteeld.

E — 716. **ROODE ECKENDORFER v. d. H.** — † — K en H: Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinge.

E — 717. **LANGE ROODE MANGEL v. d. H.** — † — K en H: Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinge.

E — 824. **ROSE JAAPJES v. d. H.** — † — K en H: Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinge.

E — 446. **CAPROS VOEDERBIET.** — † — K en H: N.V. Zwaan en van der Molen, Voorburg.

E — 459. **STATUA VOEDERBIET.** — † — K en H: Zwaan en van der Molen, Voorburg.

E — 707. **GRUNO VOEDERBIET.** — † — K en H: Zwaan en van der Molen, Voorburg.

E — 715. CERES GROENKRAAG JAAPJESPEEN. — † — K en H: N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

E — 713. CERES GELE ECKENDORFER. — † — K en H: N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

E — 711. CERES ROODE ECKENDORFER. — † — K en H: N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

E — 826. ROSALITE VOEDERBIET. — † — K en H: N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.

D. AFGEVOERD.

	Opge- nomen	Afge- voerd	Rubr.
457. Terra's Roode Durana voederbiet .	1930	1931	N
444. Rood en Zn's Topaas voederbiet .	1929	1931	N
460. Terra's Roode Askania voederbiet .	1930	1931	N
445. Rood en Zn's Smaragd voederbiet .	1929	1932	B
624. Tystofte's VII voederbiet	1933	1936	N
720. Zwaan & v. d. Molen's Golden Tankard	1936	1937	E
724. Zwaan & v. d. Molen's Excelsior . .	1936	1937	E
620. Dobrzanski's Record	1934	1937	B
710. Roode Eckendorfer C.B.	1936	1937	O

Bij de jaarlijksche wedstrijden van het I.v.P. zijn de volgende rassen goed voor den dag gekomen.

A — 438. WILHELMSBURGER KOOLRAAP **ÖTOFTEGAARD-STAM.** Sel. uit landras, in Ned. voor het eerst verhandeld in 1925. **K:** Deensche zaaizaadvereeniging (D.L.F.), Roskilde (Denemarken). **H:** Hertz' Frökompani, Kopenhagen. Wordt in Nederland o.a. geïmporteerd door de Limb. Land- en Tuinbouwbond, Roermond, door Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinge, J. Joordens, Venlo-Blerick en Centraal Bureau, Rotterdam.

Lichtgeelvleezige, vrij platte, groenkoppige, regelmatige raap, goed te rooien, goed opbrengend. Fijne kop en weinig, plat uitgespreid loof. Vrij goed bestand tegen droogte en tegen aardvlooaantasting. Wat neiging tot barsten en droogrot, hoewel goed duurzaam. Drogestofgehalte normaal (omstreeks 10%).

B — 436. BORN'S FRIESCHE KOOLRAAP. — † — Sel. uit Friesch landras. ± 1865 en 1926. **K en H:** F. H. Born, Berlikum (F.).

Geelvleezige, ovale, regelmatige blauwkop, goed te rooien doch iets beworteld, middelmatig opbrengend, gehalte aan den lagen kant. Middelmatige loofontwikkeling. Gevoelig voor aardvlooaantasting. Geschikt voor keuken en export.

B — 674. WASSENAARS FRIESCHE KOOLRAAP. Selectie uit Friesch landras. **K en H:** J. O. Wassenaar, Menaldum.

Geelvleezige, ronde, gladde, gele blauwkop, met matig grove hals en flink ontwikkeld, gezond loof. Niet zeer gevoelig voor aardvlooa. Goede consumptiekwaliteit. Opbrengst goed, gehalte vrij laag.

B — 455. WITTE VAN AUBIGNY KOOLRAAP. Sel. uit Fransch landras, in Ned. sedert 1923. **K:** eenige Fransche zaadtellers. **H:** Fa. Vreeken-van Namen, Dordrecht.

Witvleezige, zeer veel opbrengende koolraap van meer langge-rekten vorm; onregelmatig, zeer vertakt en diepwortelend; veel

misvormingen als lang- en meerthalzigheid komen voor; de raap is lastig te rooien: de loofontwikkeling is vlug, zeer fors en hoog opgaand, groeit beter dan andere rassen door aardvloobeschadiging heen. Ook op droge, schrale gronden geeft dit ras meermalen nog goede opbrengsten, eveneens bij laat zaaien. Niet bruikbaar voor menselijke consumptie. Houdbaarheid slecht. Gehalte gewoonlijk goed.

N — 840. ENGELSCH Roodkop. Sel. uit handelszaad. **K en H:** N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.

Platronde, geelvleezige groenkop, met matig grove kop en flink ontwikkeld, blauwpaars aangelopen loof. Iets gevoelig voor rot. Eenigszins bestand tegen aardvlooaantasting.

D. AFGEVOERD.

	Opge- nomen	Afge- voerd	Rubr.
841. Rood en Zn's Agaat koolraap . .	1929	1934	B

De jaarlijksche vergelijking op de wedstrijdproefvelden van het I.v.P. heeft, wat de drogestofopbrengst betreft, het volgende resultaat opgeleverd.

Het ras Wilhelmsburger is daarbij op 100 gesteld.

	1932	1933	1934	1935	1936
Wilhelmsburger	100	100	100	100	100
Born's Friesche	95	106	101	82	94
Wassenaars Friesche	—	—	103	100	99
Witte van Aubigny	101	120	125	108	—
Engelsche Roodkop	89	102	93	99	95

Bij de jaarlijksche wedstrijden van het I.v.P. zijn de volgende selecties naar voren gekomen:

FLAKKEESCHE WIJNPEEN. Lichtroode, middellange cilindrische tot kegelvormige wortel, meest stomppuntig; ook geschikt voor consumptie. Volle loofontwikkeling, beste opbrengst.

B — 726. CONVO. K en H: Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezeling.

B — 727. Sel. A. D. Hobbel, Ooltgensplaat.

B — 728. Sel. N.V. Zwaan en v. d. Molen, Voorburg.

LOBBERICHER WORTEL. Productieve, vroegrijpe, kegelvormige, vrij lange, iets spitspuntige, gele groenkop, ook wel als „mollestaart” bekend. Gehalte iets hooger dan van de Flakkeesche.

B — 729. Sel. N.V. Zwaan en van der Molen, Voorburg. Deze selectie heeft weinig schieters.

B — 730. Sel. Fa. H. Mette, Quedlinburg, Duitschland. Is iets langer van vorm dan 729. Veel schieters.

N — 852. LAURA. Sel. Fa. A. Dobrzanski, Krakow (Polen). H: Fa. Harmsen, Kunst en Co, Amsterdam.

Veel korter dan voorgaanden; soms vertakt. Zwakke loofontwikkeling. Veel schieters.

N — 731. GELE CRIEWENER WORTEL. K: von Arnim'sche Saat-zuchtwirtschaft, Criewen (Duitschland).

Productieve, vroegrijpende, korte, dikke, kegelvormige, geelvllezige wortel met halfstompe voet en matige loofontwikkeling. Weinig schieters.

N — 839. LIMBURGIA. K en H: N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.

Productieve, lange, gele, iets uit den grond groeiende, uniforme, wel eens vertakte wortel, met een laag drogestofgehalte. Rooit vrij

moelijk, waarbij de wortel soms afbreekt. Flinke loofontwikkeling, weinig schieters.

LANDRASSEN.

L — 844. DIEPENHEIMSCHE WORTEL. Wordt onder toezicht van de Overijsselsche Landbouwmaatschappij in stand gehouden door **G. J. Bouwmeester, Diepenheim.**

Licht-gele, goed gevormde wortel met een goede opbrengst, volgens plaatselijke ervaringen.

L — 845. WESSEMER STOPPELPEEN. Wordt onder toezicht van den L.L.T.B. Roermond, in stand gehouden door **van Hoef, Wessem en Willems, Wessem. H: L.L.T.B. (Afd. Landbouwbelang), Roermond.**

Lichtgele, spitse wortel met zware loofontwikkeling. Verdraagt een zware dekvrucht.

L — 846. NEDERWEERTER STOPPELPEEN. Wordt onder toezicht van den L.L.T.B., Roermond, in stand gehouden. **H: L.L.T.B. (Afd. Landbouwbelang), Roermond.**

Komt vrijwel overeen met de voorgaande. De kleur is iets lichter, terwijl er een enkele blauwrood gekleurde in voor kan komen.

BERLIKUMER WORTELS. Deze roode, cilindrische stomppuntige wortels zijn voor menscheijke consumptie meer gewild, maar over 't geheel zwakker en minder productief dan de bovengenoemde.

Onder leiding van den Rijkstuinbouwconsulent voor Friesland, Ir. C. M. van der Slikke, werden, tot 1936, jaarlijksch selectiewedstrijden gehouden, waarbij o.a. de navolgende selecties een goed figuur maakten:

B — 734. Sel. D. M. Kuperus, Berlikum (Fr.).

B — 735. Sel. H. Miedema, Berlikum (Fr.).

B — 736. Sel. S. Wetterouw, Minnertska.

PASTINAKEN. Terwijl het drogestofgehalte van wortels ongeveer 12% belooft, is dat van pastinaken omstreeks 20%. De drogestof-

opbrengst is hooger dan die van wortels, maar ze zijn minder smakelijk en moeilijk te rooien. Lange witte, vaak vertakte, diepgaande wortels met overvloedige loofontwikkeling. De volgende selecties worden aangeboden:

N — 733. **HOLKRUIN. H:** N.V. Zwaan en van der Molen, Voorburg.

N — 737. **DOUBLE WHITE MARROW. H:** N.V. Zwaan en van der Molen, Voorburg.

De jaarlijksche vergelijking op de wedstrijdproefvelden van het I.v.P. heeft, wat de drogestofopbrengst betreft, het volgend resultaat opgeleverd:

	1932	1933	1934	1935	1936
Convo	96	103	104	101	—
Hobbel's Flakkeesche	—	110	95	101	107
Zwaan en v. d. Molen's Flakkeesche ..	—	100	94	95	103
Zwaan en v. d. Molen's Lobbericher ..	—	99	104	102	102
Mette's Lobbericher	—	—	—	—	100
Laura	—	—	—	—	98
Gele Criewener	103	88	102	100	92
Limburgia	—	—	—	—	101
Holkruin Pastinaak	—	132	115	98	—

De cijfers van 1932 zijn berekend in % van het gemiddelde van Convo en Gele Criewener; die van 1933, 1934 en 1935, in % van het gemiddelde van: Convo, Hobbel's Flakkeesche, Zwaan en v. d. Molen's Flakkeesche, Zwaan en v. d. Molen's Lobbericher en Gele Criewener; die van 1936 in % van het gemiddelde van: Hobbel's Flakkeesche, Zwaan en v. d. Molen's Flakkeesche, Zwaan en v. d. Molen's Lobbericher, Mette's Lobbericher, Laura, Gele Criewener en Limburgia.

Bij den in 1932 begonnen en in volgende jaren voortgezette wedstrijd van stoppelknollen maakten onderstaande selecties een gunstigen indruk.

A — 544. JOBE STOPPELKNOL. K en H: N.V. J. Joordens, Venlo (Blerick).

Mooie halflange blauwkop met forsch lang groen blijvend loof. Weinig gevoelig voor vorst, zeer weinig of niet vatbaar voor knolvoet. Zeer goede drogestofopbrengst, gemakkelijk te oogsten, met weinig aanklevende grond.

L — 652. OVERIJSSCHE HALVE LANGE. Landras. H: W. van der Lugt, Wijhe (O.).

Vrij uniforme, cilindrische blauwkop met goede drogestofopbrengst bij behoorlijk gehalte. Flink loof, dat lang goed blijft. Weinig vatbaar voor knolvoet, goed te trekken.

B — 535. RONDE WITTE ROODKOP. K en H: N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.

Niet geheel uniforme, bolronde, spitspuntige knol, iets staarterig, waardoor wel eens wat lastig te plukken, terwijl wat grond aan de wortels kleeft. Hooge knolopbrengst met betrekkelijk weinig loof. Goed gehalte; totale drogestofopbrengst goed. Weinig resistent tegen knolvoet.

B — 558. EXTRA PLATRONDE GELE. K en H: N.V. Zwaan en v. d. Molen, Voorburg.

Uniforme, oranjegele groenkop van platronden vorm. Weinig loof, vroeg afstervend, gevoelig voor vorst. Goede opbrengst doch laag gehalte. Gemakkelijk te rooien, soms iets voos. Niet zeer vatbaar voor knolvoet.

L — 682. NIJMEEGSCHE LANGE, landras. H: o.a. A. v. d. Elzen, Vinkel-Geffen en J. Joordens, Venlo (Blerick).

Lange, cilindrische, aan den voet iets verdikte groenkop. Opbrengst goed. Weinig gevoelig voor vorst; loof flink ontwikkeld, blijft vrij lang groen. Door sterke beworteling wat moeilijk te trekken. Niet zeer vatbaar voor knolvoet.

- N — 579. HALFLANGE WITTE ROODKOP. — † — K en H:**
N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

Variabel, spitspuntig. Vrij sterk beworteld, waardoor aankleven van grond. Behoorlijke opbrengst met goed gehalte, niet veel loof. Eenigszins vatbaar voor knolvoet.

- N — 782. EPPE'S TANKARD. K:** Eppe's Saatzucht, Brockkerbeck, Duitschland. **H:** Eppe's Saatzucht, Enschede.

Lange, gladde, uniforme, gele groenkop, met hoog opgaand loof dat vroeg afsterft. Gemakkelijk rooibaar, weinig beworteld, weinig aanklevende grond. Opbrengst aan knol zeer goed, doch door kleine loofopbrengst in totaal middelmatig. Eenigszins gevoelig voor vorst. Zeer resistent tegen knolvoet.

In 1935 is tevens begonnen met een selectiewedstrijd turnips (zomerknollen). De onderzochte rassen vertoonen veel gelijkenis met stoppelknollen.

Een goeden indruk hebben gemaakt:

- N — 738. OSTERSUNDOM ROSKILDE. H:** Hermans' Zaadhandel, Maasbracht.

- N — 533. FUNENSCHÉ BORTFELDER. H:** N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.

D. AFGEVOERD.

		Opge- nomen	Afge- voerd	Rubr.
538.	v. d. Have's Zeelandia ronde witte roodkop	1932	1934	N
539.	v. d. Have's Zeelandia platronde gele groenkop . .	1932	1934	N
540.	v. d. Have's Zeelandia lange witte roodkop	1932	1934	N
541.	v. d. Have's Zeelandia half lange witte roodkop . .	1932	1934	N
542.	v. d. Have's Zeelandia lange gele groenkop	1932	1934	N
560.	Zwaan en v. d. Molen's Bortfelder .	1932	1935	N
559.	Zwaan en v. d. Molen's Yellow Tankard	1932	1935	N
557.	Zwaan en v. d. Molen's lange witte roodkop	1932	1935	N
580.	Robertus' ronde witte roodkop .	1932	1935	N
537.	Zwaan en de Wiljes' Roodkop Excelsior	1932	1935	N
536.	Zwaan en de Wiljes' Ronde gele herfstknol	1932	1936	N
556.	Zwaan en van der Molen's vroege ronde witte roodkop . .	1932	1937	B
534.	Zwaan en de Wiljes' Half lange witte roodkop . .	1932	1937	N
584.	Olster oliekanntjes (landras) . .	1934	1937	N

Vergelijkend overzicht der eigenschappen van stoppelknollen.

(Hooge cijfers beteekenen, dat de eigenschap gunstig ontwikkeld is).

	544. Joordens' Jobe.	652. van der Lugt.	535. Zw. & de Wiljes.	558. Zw. & v. d. Molen	682. v. d. Elzen.	682. Joordens.	579. Robertus.	782. Eppe.
Rooibaarheid	9	8 ^s	6 ^s	8	5	6 ^s	6	9
Beworteling	8 ^s	8	6	7	5 ^s	6 ^s	4 ^s	8 ^s
Aankleven grond	9	8 ^s	5 ^s	7	6 ^s	6 ^s	6	9
Groen blijven loof	9	9	6	5	8	8 ^s	6	6
Resistentie tegen vorst ...	9	9	6	5	9	9	6 ^s	6 ^s
Resistentie tegen knolvoet.	9	8 ^s	6	7	7	8	6 ^s	9

Drogestofopbrengst in % van Jobe.

Knollen 1935.....	100	110	133	124	94	87	101	—
„ 1936.....	100	93	107	96	91	85	95	105
Loof 1935	100	100	68	82	95	90	91	—
„ 1936	100	103	70	75	109	105	94	73
Totaal 1933	100	—	107	103	—	—	137	—
„ 1934	100	99	90	87	—	—	90	—
„ 1935	100	104	101	99	93	88	95	—
„ 1936	100	97	91	84	99	91	94 ^s	89

MERGKOOL.

Mergkool, die als zomergewas maar vooral als stoppelgewas gebezigd wordt, onderscheidt zich door een hooge, opgezwollen stengel, bezet met forsche bladeren. Bij voldoende bemesting zeer productief, ook aan eiwit (vooral het blad). Goed bestand tegen droogte, verdraagt lichte vorst.

Evenals in 1935, werden in 1936 weer wedstrijdproefvelden aangelegd. In het algemeen kan worden geconstateerd, dat de beproefde selecties m.o.m. tot hetzelfde type behooren. In productiviteit staan ze echter niet op hetzelfde peil.

B — 739. ESCOFAR MERGKOOL (vroeger Giant). **K:** E. C. Farmers Association, Suffolk. **H:** Fa. F. Goyarts & Zonen, Roosendaal.
Productief, goed aanslaand.

B — 640. GOLIATH MERGKOOL (Selectie uit materiaal, dat aanvankelijk als „Gartons” in den handel werd gebracht). **K en H:** Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinge.

Productief, goed aanslaand, bezit eenige weerstand tegen knolvoet.

B — 741. SUTTON'S MERGKOOL. **K:** Sutton & Sons, Reading, Engeland.
Productief, goed aanslaand.

B — 742. WITTE MERGKOOL ZW. **K en H:** N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.
Goede opbrengst. Slaat behoorlijk aan.

N — 744. GROENE MERGKOOL R. **K en H:** N.V. J. L. Robertus, Winschoten.
Goede opbrengst. Matig aanslaand.

N — 745. EXCELSIOR MERGKOOL. **K:** James Carter & Co., London. **H:** N.V. Wed. P. de Jongh, Goes.
Behoorlijke opbrengst. Goed aanslaand.

- N — 746. **GROENE MERGKOOL ZM. H:** N.V. Zwaan en v. d. Molen, Voorburg.
Behoorlijke opbrengst. Matig aanslaand.
- N — 774. **S.S.S. MERGKOOL. K:** P. Lawson and Son, Boston-Engeland. **H:** Barenbrug's Zaadhandel, Arnhem.
Goede opbrengst. Slaat niet te best aan.
- N — 773. **BONGA MERGKOOL. K:** W. W. Johnson & Son, Ltd., Boston, Engeland. **H:** Gebr. Bogaerts, Beegden (L.).
Goede opbrengst. Matig aanslaand.

BLADKOOL.

Deze bestaat uit een korte, soms sterk verhoude maar weinig verdikte stronk, dicht bezet met forsche, eiwitrijke bladeren. In het algemeen is de drogestofopbrengst van bladkool minder hoog dan die van mergkool, doch men bedenke, dat het blad het meeste eiwit bevat en dat de eiwitopbrengst van bladkool niet onder behoeft te doen voor die van mergkool.

- N — 641. **CHOU BRANCHU DU POITOU. H:** Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinge.
Goede opbrengst. Goed aanslaand.
- N — 753. **CHOU MILLE TÊTES. K:** Vilmorin-Andrieux, Parijs-Verrières. **H:** N.V. Verkoopbureau v. h. selectiebedrijf v.h. M. D. Dijt, den Burg, Texel.
Goede opbrengst. Slaat goed aan. Heeft eenige weerstand tegen knolvoet.
- N — 755. **DUIZENDKOPPIGE KOOL ZW. K en H:** N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.
Vrij goede opbrengst. Goed aanslaand. Vertoont eenige weerstand tegen knolvoet.
- N — 756. **CARTER'S DUIZENDKOPPIGE KOOL. K:** James Carter and Co., Londen. **H:** N.V. Wed. P. de Jongh, Goes.
Opbrengst matig; slaat tamelijk goed aan.

N — 757. NEW HYBRID KALE. K: Sutton and Sons, Reading, Engeland. H: Barenbrug's Zaadhandel, Arnhem.

Opbrengst matig. Slaat vrij slecht aan.

BOERENKOOL.

Kool met onverdikte stengel en gekroesd blad. Minder productief dan mergkool en bladkool, doch zeer winterhard.

B — 642. GROVE BOERENKOOL. K en H: N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

N — 758. VOORJAARS BOERENKOOL ZM. Selectie uit Siberische. K en H: N.V. Zwaan en van der Molen, Voorburg. Deze kool kan, behalve in den herfst, in het voorjaar nog betrekkelijk laat voor de tweede maal geoogst worden.

STEKKOOL of Eeuwig moes.

Wordt door stekken vermeerderd en kan voor veevoer of voor consumptie herhaaldelijk geoogst worden. H: o.a. B. van Engelen, Vlijmen.

D. AFGEVOERD.

	Opge- nomen	Afge- voerd	Rubr.
747. Vilmorin's Chou moellier rouge . .	1936	1937	N
748. Barenbrug's Deensche mergkool . .	1936	1937	N

ANDERE NIET-VLINDERBLOEMIGE 143

VOEDERGEWASSEN.

ZONNEBLOEMEN. Het is tot dusverre niet gebleken, dat de (duurdere) gekweekte rassen in opbrengst boven andere uitsteken. Daarom wordt thans aangeraden Hongaarsche zonnebloem uit den voederhandel te betrekken, mits behoorlijk kiemkrachtig zaad geleverd wordt.

MAIS. Zie blz. 57.

SPURRIE. Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinge biedt aan gewone inlandsche spurrie en inlandsche reuzenspurrie, desgelijks N.V. J. L. Robertus, Winschoten en Centraal Bureau, Rotterdam. Laatstgenoemde tevens Hongaarsche spurrie.

Reuzenspurrie is minder melkrijk dan gewone, brengt niet meer op, doch verdraagt meer koude en rot minder weg.

ZOMERRAAPZAAD of BOTERZAAD. Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinge en Centraal Bureau, Rotterdam bieden aan inlandsch zomerraaanzaad. N.V. J. L. Robertus, Winschoten, idem, van eigen teelt.

CHINEESCHE RADIJS. Hiervan wordt een selectie (N — 761) aangeboden door N.V. Zwaan en van der Molen te Voorburg. Deze selectie onderscheidt zich aanmerkelijk van het gewas, dat tot dusverre als Chineesche radijs in den handel verkrijgbaar is. Ze bloeit later en vormt meer knollen. De waarde van deze selectie moet nog nader blijken. Gewone Chineesche radijs is bij verschillende zaadhandelaren te krijgen.

NIEUW ZEELANDSCHE SPINAZIE wordt o.a. aangeboden door N.V. Zwaan en van der Molen, Voorburg.

BOEKWEIT. De waarde van verschillende rassen voor voederbouw is nog niet voldoende onderzocht. Vermoedelijk verdient Tartaarsche de voorkeur. Zaad van verschillende soorten wordt op tijdig verzoek o.a. geleverd door Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinge.

TOPINAMBOUR. Knollen van eigen teelt worden aangeboden door N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

VLINDERBLOEMIGE VOEDERGEWASSEN

* INLANDSCHE ROODE KLAVER.

In het algemeen verdient inlandsche klaver, o.a. omdat ze een flink stoppelgewas en een betere tweede snede geeft, boven buitenlandsche de voorkeur, niettegenstaande de vaak minder mooie kwaliteit en den noodzakelijk hooger prijs van het zaad. De aanduiding „inlandsch”, „Brabantsch” etc. wordt nog al eens ten onrechte gebruikt.

De ondergenoemde vereenigingen zijn door den N.A.K. erkend als telers van de van ouds bekende landrassen in de daarvoor aangewezen gebieden. Het door hen af te leveren zaad wordt van blauwe certificaten voorzien. Eveneens kan het blauw certificaat worden verleend aan andere door den N.A.K. erkende telers in de bedoelde gebieden.

Zaad van roode klaver, geteeld buiten het gebied der in deze lijst genoemde landrassen, mits afkomstig van zaad met blauw certificaat, kan als **Nederlandsche roode klaver** worden gekeurd en van groene certificaten worden voorzien.

A — 41. Roosendaalsche roode klaver. — § — **H:** de Ver. „de Klaverbloem”, Roosendaal.

A — 42. Limburgsche Maasklaver. — § — **H:** De Limburgsche Land- en Tuinbouwbond (Afd. Landbouwbang), Roermond, en buiten Limburg: Centraal Bureau, Rotterdam.

A — 440. Brabantsche roode Maasklaver. — § — **H:** Noordbrabantsche Christelijke Boerenbond (N.C.B.), Tilburg en Centraal Bureau, Rotterdam.

A — 676. Groninger roode klaver. — § — Sedert jaren vermeerderd in het gebied van den keuringsdienst Groningen, o.a. door Dr. R. J. Mansholt, Westpolder.

Diverse zaadhandelaren bieden verder op eigen garantie inlandsch rood klaverzaad aan.

Aangezien het in Nederland benoodigde klaverzaad slechts voor een gedeelte in ons eigen land wordt gewonnen, is een belangrijke invoer noodig. Van het buitenlandsche zaad is slechts een gedeelte geschikt om de inlandsche te vervangen. Maatregelen zijn in voor-

bereiding om het meest geschikte buitenlandsche zaad onder toezicht te stellen en met bewijs van herkomst in den handel te brengen. In afwachting hiervan vrage men bij aankoop van klaverzaad steeds garantie van herkomst.

De hieronder te noemen roode klaverzaden zijn door de importeurs ter vermelding in de rassenlijst opgegeven:

Kooperativa Bohemia Urstamm (N — 677), geteeld onder toezicht van de Tschechische Cooperatieve. Geïmporteerd door **Centraal Bureau, Rotterdam**.

In Nederland nog weinig bekend. Zeer vroeg ontwikkelend en vroeg bloeiend, met goede nagroei.

Tevens importeert het Centraal Bureau **Otofte roode klaver** (N — 766), welke laat ontwikkelt, één groote snede levert, doch weinig nagroei.

Een middellaat type wordt door **N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen**, aangeboden onder den naam **Tystofte 40** (N — 767), volgens den importeur zeer beproevenswaardig.

Verder biedt deze aan **Pajbjerg roode klaver** (N — 768), eveneens middellaat.

De firma **Goyarts en Zonen, Roosendaal**, biedt aan: Engelsche roode klaver **Escofar** van de **E. C. Farmers Association, Suffolk** (N — 763). Middelvroeg.

Ten slotte worden, naast inlandsch, door de **N.V. J. L. Robertus, Winschoten, Boheemsch en Poolsch zaad** aangeboden, ook door het **Centraal Bureau, Rotterdam**.

Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinge, N.V. Wed. P. de Jongh, Goes, klaverzaden van beproefde herkomst.

A — 104. INLANDSCHE WITTE KLAVER. Tot dusver wordt hiervan alleen het landras op stam en op partij gekeurd in de keuringsgebieden **Friesland en Groningen** — § —. (blauw certificaat).

Morsö witte klaver, die een zeer goeden indruk heeft gemaakt, wordt geïmporteerd o.a. door **Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinge**, door het **Centraal Bureau, Rotterdam**, door de **N.V. J. L. Robertus, Winschoten**, door de **Ned. Heidemaatschappij, Arnhem** en door de **N.V. Wed. P. de Jongh, Goes**.

N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen, importeert Pajbjerg Grassmark witte klaver (N — 765).

Fa. F. Goyarts en Zonen, Roosendaal, importeert Escofar witte klaver. K: E. C. Farmers Association, Suffolk.

Wilde witte klaver wordt aangeboden door Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinghe, het Verkoopbureau van het U.L.G., Utrecht en N.V. Wed. P. de Jongh, Goes.

ZWEEDSCHE OF BASTAARDKLAVER

wordt aangeboden door N.V. Wed. P. de Jongh, Goes, desgelijks door Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinghe en door N.V. J. L. Robertus, Winschoten (Canadeesche stam).

HOPPERUPSKLAVER.

Hiervan wordt Deensch en Engelsch zaad ingevoerd door het Centraal Bureau, Rotterdam, door N.V. J. L. Robertus, Winschoten, door N.V. Wed. P. de Jongh, Goes en door Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinghe. De Fa. F. Goyarts en Zonen, Roosendaal, importeert „Escofar” Hopperupsklaver van de E. C. Farmers Association, Suffolk (N — 842).

INCARNAATKLAVER wordt o.a. geleverd door de Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinghe, ook door N.V. J. L. Robertus, Winschoten (Hongaarsch zaad) en het Centraal Bureau, Rotterdam.

MELILOTUS ALBA, Reuzenhoningklaver.

Wordt geïmporteerd door N.V. J. L. Robertus, Winschoten en door Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinghe.

LUCERNE. Vanouds wordt hier te lande vrijwel uitsluitend **Provincer lucerne** verbouwd. Echter bleek de laatste jaren de **Hongaarsche lucerne**, mits echt, wintervaster en productiever. Van de bastaardlucernes maakte de **Alt-Fränkische** een gunstigen indruk, maar goed zaad van dit landras is schaarsch. De **Amerikaansche** bastaardlucernes uit noordelijke streken — **Canadeesche** en **Grimm** — hebben op proefvelden wel voldaan; wellicht zijn deze vooral voor lichtere gronden bruikbaar.

Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezeling, N.V. Wed. P. de Jongh, Goes en Centraal Bureau, Rotterdam bieden Hongaarsche en Provencer zaad aan. Vinkers-zaden, Scheemda en N.V. J. L. Robertus, Winschoten, Hongaarsch en N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen, Tsjechisch.

SERRADELLA. Inlandsch serradellazaad wordt o.a. in Limburg gewonnen en is verkrijgbaar door bemiddeling van den Limb. Land- en Tuinbouwbond (Afd. Landbouwbelang), Roermond; de Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezeling, de Ned. Heide-maatschappij, Arnhem, N.V. Wed. P. de Jongh, Goes en N.V. J. L. Robertus, Winschoten bieden Limburgsche en Poolse serradella aan. Centraal Bureau, Rotterdam, Poolse.

SPAANSCH EPARCETTE.

Dit zaad wordt geïmporteerd door N.V. J. L. Robertus, Winschoten en door Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezeling.

WIKKEN. Men onderscheidt zandwikken (*Vicia villosa*) en gewone of voederwikken (*Vicia sativa*).

De zandwikke, die winterhard is, wordt geleverd door de N.V. J. L. Robertus, Winschoten (Hongaarsch zaad), idem door Fr. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezeling en door het Centraal Bureau, Rotterdam (Hongaarsch zaad).

Van de voederwikken (*V. sativa*) bestaat een Nederlandsche selectie:

A — 91. **NEGROWIKKEN.** — † — Selectiv. uit Geldersche wikken. 1922 en 1926. K: Ir. C. Koopman, Zierikzee. H: Centraal Bureau, Rotterdam.

Bladrijk, productief ras met zwart zaad.

Verder levert de Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezeling, grove zomerwikken, desgelijks N.V. Wed. P. de Jongh, Goes en de N.V. J. L. Robertus, Winschoten: Geldersche wikken, in Groningen geteeld.

VOEDERLUPINEN.

N — 760. **ZOETE LUPINE.** — + — D — *) K: K.W. Institut für Vererbungsforschung, Müncheberg (Duitschland). Vm: Saatgut-erzeugungsgesellschaft, Berlijn. Vm en H in Nederland: N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

Komt in ontwikkeling vrijwel overeen met de gewone (bittere) gele lupine, kan echter, wegens buitengewoon laag gehalte aan bitterstof ook als voederlupine worden gebezigd, zoowel het groene loof als het zaad.

N — 843. Tevens is de N.V. J. L. Robertus, Winschoten, begonnen met vermeerdering van **zoete blauwe lupinen** (Blaue von Sengbusch's Müncheberger Grünfutter Süslupine), gekweekt door het Kaiser Wilhelm Institut für Vererbungsforschung, Müncheberg.

BITTERE LUPINEN.

Fa. F. Goyarts & Zonen, Roosendaal, biedt aan orig. Pflug's blauwe lupinen (N — 769).

Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinghe, het Centraal Bureau, Rotterdam en de Ned. Heidemaatschappij, Arnhem, bieden aan Inlandsche gele lupinen, ook Poolsche of Duitsche blauwe lupinen. N.V. J. L. Robertus, Winschoten, idem.

SOYABOONEN.

Hiervan bestaat een groote verscheidenheid, die nog niet voldoende is geordend.

Tot dusverre wordt zaaizaad van voedersoyaboonen alleen aangeboden door Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinghe.

* Het is gewenscht, dat men zich aanwent om in het algemeen van „voederlupinen” te spreken. De benaming „Zoete lupine” is gereserveerd voor het hier bedoelde kweekproduct, dat in de Duitse rassenlijst vermeld staat als „Gelbe von Sengbusch's Müncheberger Grünfutter Süslupine”.

In de jaren 1930-36 zijn, bij gebrek aan beter, in de Rassenlijst vermeld die selecties en handelszaden der grassen, welke tot zekere hoogte het vertrouwen van de verbruikers verdienen.

Steeds is er nadrukkelijk op gewezen dat blijvende verbetering slechts te verwachten is, wanneer de koopers geen genoegen nemen met zaad van onbekende herkomst, ook al is het uiterlijk nog zoo mooi en al laten kiemkracht en botanische zuiverheid niets te wenschen over.

Wat bij den aankoop van graszaad van overwegend belang is, is echter niet het uiterlijk of de prijs, maar de „aangeboren” eigenschappen, die vastgelegd zijn door natuurlijke en — of — doelbewuste selectie. De verbruiker moet daarom steeds in de eerste plaats vragen naar het ras en de herkomst van het zaad; pas dan zal de handel zich in gunstigen zin kunnen aanpassen en zullen de kweekers ten volle aangemoedigd worden de selectie te perfectioneeren.

Hoewel de verbruikers nog niet algemeen deze eenvoudige stelregel hebben gevolgd, hebben de vooruitziende kweekers en importeurs geen afwachtende houding aangenomen, doch verstrekkende besluiten genomen in het algemeen belang. Dientengevolge kan thans ook dit hoofdstuk uit de Rassenlijst worden gemoderniseerd, d.w.z. het aantal aanbevolen rassen kan sterk worden verminderd en de vermelding van buitenlandsch handelszaad grootendeels achterwege gelaten.

Het kan den koopers en hunne organisaties niet genoeg op het hart worden gedrukt dat zij het thans in hun handen hebben de graszaadteelt in Nederland op hooger peil te brengen, iets, waarvan de graslandcultuur blijvend kan profiteren. Ook al kan men bij grassen het verschil tusschen gekeurd zaad van beproefde rassen en ongecontroleerd zaad niet zoo gemakkelijk zien als dat tusschen een gewas van prima, gekeurde tarwe of aardappels, naast dat van ongecontroleerd zaad of pootgoed, toch kan men veilig aannemen dat het wezenlijke verschil bij grassen minstens even groot is.

De poging van kweekers en handelaren om tot betere toestanden te geraken bestaat hierin, dat ze zich geassocieerd hebben met het doel arbeidsverdeeling te krijgen. Voor ieder der belangrijke gras-

soorten is één kweeker aangewezen, die de verplichting op zich heeft genomen de selectie van het aangewezen ras met de grootste zorg voort te zetten. Dit ras is eigendom van de associatie geworden en wordt, zonder vermelding van den naam van den kweeker, als **Neerlandia I** geteeld. De I wil zeggen dat de mogelijkheid bestaat dat mettertijd een nog betere selectie in de plaats van de bestaande zal worden gesteld, die dan het cijfer II zal dragen, enz. Of er een betere selectie verschijnt, zal binnen het kader van de associatie door onpartijdige deskundigen worden uitgemaakt.

De kweeker van het associatie-ras stelt het benodigde stamzaad ter beschikking van de overige leden, die het, evenals de kweeker zelf, tot origineel zaad vermeerderen onder toezicht van den bevoegden keuringsdienst. Alle leden der associatie bieden dus gelijkwaardig zaad aan.

Korthedshalve zijn zij niet bij elk ras weer vermeld. De associatie bestaat uit de volgende leden:

Barenbrug's Zaadhandel, Arnhem.

Ir. A. R. Bottema, Siegerswoude.

B. van Engelen, Zaadteelt en Zaadhandel, Vlijmen.

D. J. v. d. Have, Zaadhandel en Zaadteelt, Kapelle-Biezeling.

Nederlandsche Heidemaatschappij, Arnhem.

J. Joordens' Zaadhandel N.V., Venlo (Blerick).

Prof. Ir. H. K. H. A. Mayer Gmelin, Wageningen.

N.V. J. L. Robertus' Zaadteelt en Zaadhandel, Winschoten.

N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Zwaan en de Wiljes Zaadteelt en Zaadhandel N.V., Scheemda.

Overall waar een **Neerlandia** ras voorkomt zijn de leden der Associatie, voorzoover zij handel drijven, tevens verkoopers van origineel zaad („H”).

Bovendien komt het een enkele maal voor dat buitenlandsch zaad door alle leden der associatie kan worden geleverd. In dat geval zijn de afzonderlijke personen evenmin vermeld, maar wordt volstaan met de vermelding „de leden der Graszaadassociatie”.

ENGELSCH RAAIGRAS (*Lolium perenne*), is, in vereeniging met witte klaver, het hoofdbestanddeel van vele onzer beste weilanden en verdient een plaats in elk mengsel. Vroeg ontwikkelend onder-gras. Door sterke uitstoeling gunstig voor zodevorming, mits ook voldoende uitloopervormende grassen aanwezig zijn. Verdraagt beweiding uitstekend, minder goed tweemaal maaien en maaien in te ver ontwikkelden toestand. Wordt soms hard, vooral bij vochtgebrek en op nieuwe graslanden met middelmatigen vochtigheidstoestand en vasten bodem. Verdraagt het eerste jaar van inzaai het maaien slecht. Is dankbaar voor gier en voor bemesting. Vormt soms in pas ingezaaid land en ook in droge jaren weinig ondergras, doch is in normale gevallen een hoofdbestanddeel van de weide. Bij dit gras geeft zaad van verschillende herkomst zeer verschillende resultaten!

Handelszaad: zie Rl. 1936.

Benaming: F*): Ray grass anglais (ivraie vivace), D*): Deutsches (Englisches) Weidelgras, E*): Perennial rye-grass.

L — 783. Zaad van beste oude weilanden (beperkte hoeveelheden).

H: Verkoopbureau van het Utrechtsch Landbouw Genootschap, Utrecht.

L — 784. In Nederland verzameld landras (soms verkrijgbaar).

H: Barenbrugs Zaadhandel, Arnhem.

B — 697. Neerlandia I Engelsch raaigras.

H: de leden der Graszaadassociatie.

Heeft voorloopig een gunstigen indruk gemaakt. Vlug ontwikkelend, fijnbladig, lichtgroen, sterk uitstoelend. Blijft betrekkelijk laag, opbrengst eerste snede goed, ook goede nagroei. Gezond, weinig roest, malsch. Waarschijnlijk een goede combinatie van maal- en weidegras.

B — 785. Deensch E. F. 79 Engelsch raaigras. K: Erhard Frederiksen, Kopenhagen. H: o.a. Centraal Bureau, Rotterdam.

Maakte bij eerste beproeving eveneens een gunstigen indruk. Ontwikkelt iets minder vlug, iets breeder blad. Geeft een zwaar, malsch gewas, dat laat in aar schiet. Goede uitstoeling. Vrij weinig roest.

*) F, D en E: in het Fransch, Duitsch, Engelsch.

ITALIAANSCH RAAIGRAS (*Lolium Italicum* = multiflorum) wordt, hoewel van korten levensduur, soms in grasmengsels opgenomen als dekvrucht of voorloopige zodesluiter; kan zich echter in blijvend grasland niet handhaven. Aan te bevelen voor kunstweide waar het door eigen uitzaai kan stand houden. Een bezwaar is, dat het in ontwikkeling op roode klaver vooruitloopt. Forsch, vroeg, smakelijk maaigras, polvormend, weinig wintervast. Op lichtere zandgronden en bij gebrek aan stikstof na de eerste snede soms te vlug in aar schietend.

Handelszaad: zie Rl. 1936.

Benaming: F: Ivraie d'Italie, D: Welsches (Italienisches) Raigras, E: Italian rye-grass.

B — 786. Roskilde Italiaansch raaigras.

K: Danske Landboforeningers, Foforsyning, Roskilde.

H: o.a. Centraal Bureau, Rotterdam.

Vlugge groei, niet vroeg in aar schietend. Forsch, bladrijk, malsch gewas, zeer goede opbrengst. Goede nagroei. Voldoende uniform. Iets roest.

B — 500. Neerlandia I Italiaansch raaigras.

H: de leden der Graszaadassociatie.

Vlug ontwikkelend en vrij vroeg doorschietend. Goede opbrengst en goede nagroei. Niet geheel uniform. Weinig roest.

N — 507. Oldenburgisches Weidelgras. K: Oldenb. Saatzuchtgesellschaft, Oldenburg. H: J. Joordens, Venlo (Blerick) en de andere leden der Graszaadassociatie.

Een tusschenvorm tusschen Engelsch en Italiaansch raaigras. Vroeg ontwikkelend en sterk bloeiend bovengras, lijkt meer op Italiaansch dan op Engelsch raai. Weinig wintervast, meer pol- dan zodevormend.

In ons land wordt veelal **WESTERWOLDSCH RAAIGRAS** (*Lolium It. Westerwoldicum*) geteeld en verhandeld. Dit maaigras is als afzonderlijk landras te beschouwen; het ontwikkelt vlugger dan Italiaansch. Het kan als dekplant worden gebezigd bij den aanleg van

blijvend grasland, waarbij tegen te zware ontwikkeling moet worden gewaakt. Door sommigen wordt beslist afgeraden dit gras bij aanleg van blijvend grasland te bezigen. Het komt hoofdzakelijk in aanmerking om op vochthoudende grond als voedergewas te worden gezaaid of in kunstweide; op droge en arme grond schiet het na de eerste snede te spoedig weer in aar. Het is iets minder bladrijk dan Italiaansch en overwegend eenjarig. Het put den grond sterk uit. Zeer dankbaar voor stikstof.

Benaming: F: Ray grass de Westerwolde, D: Westerwoldisches Raigras, E: Western Wolths (or Express) rye-grass.

A — 305. Neerlandia I Westerwoldsch raaigras.

H: de leden der Graszaadassociatie.

Vroeg ontwikkelend, stevig, productief, bladrijk. Goede nagroei. Vrij weinig roest.

L — 816. Westerwoldsch raaigras.

Wordt als landras door verschillende personen geteeld en in den handel gebracht.

TIMOTHEE (*Phleum pratense*). — Vrij laat bloeiend, wintervast, polvormend, productief bovengras; beter geschikt voor maaien (ook 2e snede) dan weiden, hoewel gaarne gegeten. Behoort thuis op humenze vruchtbare gronden, is goed bestand tegen vocht en tegen overstroming, ook tegen droogte, doch wordt dan spoedig hard, wat ook voorkomt in de herfstweide. Verdraagt ook schaduw.

Handelszaad: zie Rl. 1936.

Benaming: F: Fléole (des prés), Timothy, D: (Wiesen-)Lieschgras oder Timotheegras, E: Timothy or catstail grass.

N — 604. Neerlandia I timothee.

H: de leden der Graszaadassociatie.

Laat in aar schietend, malsch, bladrijk gras. Weide type. Weinig zaaddragend.

N — 501. Svalöf's Gloria timothee.

H: N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen en de andere leden der Graszaadassociatie.

Vroeg opschietend. Productief, vooral de eerste snede. Maaigras type.

VELDBEEMDGRAS (*Poa pratensis*). — Komt in beste weilanden geregeld doch in beperkte hoeveelheid voor als smakelijk, doch vrij spoedig hard wordend, onderaardsche uitloopers vormend ondergras. Vormt een mooie zode, doch slaat bij uitzaai niet gemakkelijk aan. Heeft voorkeur voor eenigszins losse (zandige) niet te vochtige bodem in goeden kalktoestand; komt overigens ook elders geregeld voor; het kan in droog grasland op den voorgrond treden. Ontwikkelt zich nog goed bij lagen kalktoestand.

Meer weide- dan maaigras, langzame nagroei, verdraagt het maaïen en redelijk goed schaduw en droogte, waardoor het soms veld wint op ruw beemdgras. Overigens vullen deze beide grassen elkaar aan. Veldbeemdgras springt in wanneer de bovenaardsche uitloopers van ruw beemdgras door droogte niet tot ontwikkeling komen. Veldbeemd verdraagt geen overstroming, doch ontwikkelt zich krachtig op bij het gieren stukgereden akkers. De soort vertoont groote verscheidenheid van vormen.

Handelszaad: zie Rl. 1936.

Benaming: F: Paturin des prés, D: (Glattes) Wiesenrispengras, E: Smooth stalked meadow grass (USA: Kentucky blue grass).

N — 787. Neerlandia I veldbeemdgras.

H: de leden der Graszaadassociatie.

Vroege ontwikkeling, matige uitstoeling. Tusschenvorm van hooien weide-type.

N — 503. Beemster veldbeemdgras. K: M. Kramer, Haarlem.

Vm en H: de Z.P.C., Leeuwarden.

Weide-type. Zeer kort, breedbladig, zodevormend, niet ruw.

RUW BEEMDGRAS (*Poa trivialis*). — Voornaam bestanddeel van vele oude (vochtige) weiden. Iets later en hooger opschietend en bij inzaai beter aanslaand dan *Poa pratensis*, verdraagt meer vocht en minder droogte, stelt hooger eischen aan vruchtbaarheid en kalktoestand van den grond. Treedt gewoonlijk ook in nieuw grasland op, waar het niet is ingezaaid. Ontwikkelt zich zeer sterk in hooiland bij zware stikstofbemesting. Waar het overheerscht veroorzaakt het een viltige zode.

Matige nagroei. Verdraagt maaien en zoo noodig eenige schaduw. Zodevormend door bovengrondsche uitloopers, iets geneigd tot legeren waarbij andere grassen worden beschadigd.

Handelszaad: zie Rl. 1936.

Benaming: F: Paturin commun, D: Gemeines (Rauhes) Rispen-gras (Rauhe Risse), E: Rough stalked meadow grass.

N — 788. **Neerlandia I ruwbeemdgras.**

H: de leden der Graszaadassociatie.

N — 789. **POA FERTILIS** van de Bayerische Futterbau Verein te München, hier te lande nog weinig bekend, heeft een uitmunten-den indruk gemaakt en kan ter beproefing worden aanbevolen op voldoende vochthoudende gronden. Ze levert een mooi malsch ge-was met goede opbrengst.

H: de N.V. L. J. Robertus, Winschoten en de andere leden der Graszaadassociatie.

Benaming: F: Paturin fertile, D: Spätes (Sumpf) Rispengras, E: Fowl (late) meadow grass.

BOSCHBEEMDGRAS (*Poa nemoralis*). — Wordt door paarden gaarne gegeten, ook als hooi. Vermoedelijk zal het voor den weide-bouw geen beteekenis krijgen, bruikbaar in beschaduwde aanplan-tingen en droge gazons.

Benaming: F: Paturin des bois, D: Hain-Rispengras, E: Wood (evergreen) meadow grass.

N. — 790. Neerlandia Gazon boschbeemdgras I.**H: de leden der Graszaadassociatie.**

Fijn donkerbladig. Goed bestand tegen schaduw en droogte. Wintervast. Geschikt voor gazons onder boomen en in de schaduw.

L — 819. BEEMDVOSSESTAART (*Alopecurus pratensis*).** — Productief, bossen- doch ook korte uitloopersvormend maaigras, dankbaar voor bemesting en aanvankelijk gaarne gegeten. Op goede riviervlei, broek- en laagveengronden geregeld aangetroffen en gewaardeerd, o.a. door groote resistentie tegen vocht. Het wordt door sommigen als minderwaardig beschouwd, zoodat inzaai niet kan worden aanbevolen, tenzij men over goed inheemsch zaad beschikt. Voor kortstondige kunstweide minder geschikt, aangezien het te laat tot ontwikkeling komt. Eenmaal gevestigd, ontwikkelt het zich vlug, zoodat vroeg gemaaid kan worden. Deze vlugge ontwikkeling is echter bij het hooien een bezwaar: het gewas loopt bij de andere grassen vóór en men moet dus óf te laat voor vossestaart óf te vroeg voor de anderen maaien.

Het zaad is voornamelijk van Finschen oorsprong. Ook in Duitschland bestaan enkele kwekers.

Benaming: F: Vulpin des prés, D: Wiesenfuchsschwanz, E: Meadow foxtail.

FIORIN OF WIT STRUISGRAS (*Agrostis alba stolonifera*). — Laat ontwikkelen, op vochtige gronden een viltige zode vormend, en daarom daar niet gaarne gezien. *) In passende omstandigheden tamelijk malsch gras, dat het meest in de naweide ontwikkelt, maar dan niet gaarne wordt gegeten. Het verdraagt beter weiden dan maaien, het kan tegen schaduw en verdraagt droogte. Ook dit gras vestigt zich veelal spontaan in nieuwe graslanden. Sterke uitbreiding wordt ongaarne gezien. Een uitloopersvormend type zou een aanwinst zijn.

** Niet te verwarren met *Alopecurus agrestis*, die beslist minderwaardig is en met de geknikte vossestaart (*Alopecurus geniculatus*). Laatstgenoemde komt veel voor op natte vastgetrapte plekken, en kan daar als weidegras gewaardeerd worden.

*) Op drogere gronden komt meer gewoon struisgras (*Agrostis vulgaris*) voor met meer gesloten pluim, dat harder en nog minder gewild is.

Handelszaad: zie Rl. 1936.

Benaming: F: Fiorin, Agrostide blanche (traçante), D: Fiorin, (Weiszes) Strauszgras, E: Fiorin, creeping bent grass.

N — 791. Neerlandia Gazon Fiorin I.

H: de leden der Graszaadassociatie.

Zeer lage groeiwijze, donkergroen en fijn blad, een dichte zode vormend. Zeer weinig roest. Wintervast. Goed bestand tegen droogte, verdraagt eenige schaduw. Geschikt voor fijne gazons en sportvelden.

AGROSTIS ALBA GIGANTEA.

Kan mogelijk waarde hebben voor droge gronden.

N — 792. Neerlandia I hoogstruisgras.

H: de leden der Graszaadassociatie.

Kan op hooge gronden worden beproefd; stelt lage eischen aan den bodem.

FRANSCH RAAIGRAS (*Avena* (*Arrhenatherum*) *elatior*). — Tamelijk vroeg, weinig smakelijk, bossenvormend maaigras, dat beweiding slecht verdraagt. Dankbaar voor bemesting, levert dan goede nagroei; vrij goed bestand tegen droogte. Komt wegens productiviteit voor goede (kalkhoudende) zandgronden in aanmerking. Veelvuldig langs dijken en bermen, o.a. in leemhoudende zandstreken. Wordt overigens, o.a. in Zeeland, ook in oude graslanden (slootkanten) aangetroffen en veelal als een slecht en hard gras misprezen.

Handelszaad: zie Rl. 1936.

Benaming: F: Fromental, D: Glatthafer, Französisches Raigras, Hoher Wiesenhafer, E: Tall oat grass.

N — 793. Fransch raaigras van Gebr. Kleszcynski, Krakow.

H: Harmsen, Kunst & Co., Amsterdam.

Productief, vroeg ontwikkelend, matig zodevormend. Wintervastheid zeer goed.

N — 794. Neerlandia I Fransch raaigras.

* **H: de leden der Graszaadassociatie.**

Vroeg en hoog opschietend, productief.

L — 817. GOUDHAVER (*Avena* (*Trisetum*) *flavescens*). — Alleen in onze zuidelijke provinciën, tevens in het midden van ons land in oude klei-weilanden, aangetroffen. Het vertoont in verschillende opzichten gelijkenis met Fransch raaigras; lijdt zoowel door overvloedig vocht als door droogte. Hoewel hier en daar gaarne gezien (mogelijk in verband met de eischen die dit gras aan den kalktoestand stelt) is het slechts matig productief, doch smakelijk en voedzaam.

Het zaad komt hoofdzakelijk uit Frankrijk; wordt ook gekweekt te Weihestephan en Steinach. Onderling vertoonen deze selecties weinig verschil.

Benaming: F: Avoine jaunâtre, D: Goldhafer (Dreiborste), E: Yellow (golden) oat grass.

KAMGRAS (*Cynosurus cristatus*). — Vlakke pollen vormend ondergras, dat vrij goed droogte verdraagt maar zich thuis voelt op vochthoudende gronden; laat ontwikkelend (2e snede). Wordt op klei gewoonlijk tot de goede, maar niet zeer productieve weidegrassen gerekend. Op zandgrond weinig productief, stengels door het vee niet gewild. Verdraagt schaduw. Kan een waardevol bestanddeel worden op klei-weilanden en, bij dichte stand, op gazons en sportvelden. Draagt, in matige hoeveelheid, op zandgrond zeer bij tot het vormen van een dichte zode.

Handelszaad: zie Rl. 1936.

Benaming: F: Crételle des prés, D: (Gemeines) Kammgras, E: Crested dogstail.

L — 795. Op blijvend weiland verzameld landras (soms verkrijgbaar).

H: Barenbrugs Zaadhandel, Arnhem en Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezeling.

KROPAAR (*Dactylis glomerata*). — Op niet te droge en niet te stijve gronden, grof, frisch, vroeg en productief bovengras, dat dichte pollen vormt, die bij onvoldoende scherp afweiden versmaad worden

door het vee, waardoor omringende planten worden geschaad en de kropaar ongewenschte uitbreiding kan krijgen. Deze pollen zijn geneigd tot rotten. Eenmaal gevestigd zijnde, verdwijnt kropaar niet licht. Hoewel b.v. in goede boomgaarden veel voorkomend (verdraagt veel schaduw en profiteert van een rusttijd in den herfst) is ze niet aan te bevelen voor uitzaai in blijvend grasland zoolang geen zaad van een echte weidevorm verkrijgbaar is. Mede door diepe worteling voor kunstweiden zeer geschikt, mits niet overheerschend en in combinatie met andere snelgroeïende grassen. Op lage ontginningen kan het te overheerschend worden. Goed bestand tegen droogte en kou, niet tegen overmaat van water. Goede nagroei.

Handelszaad: zie Rl. 1936.

Benaming: F: Dactyle pelotonné, D: Knaulgras, E: Rough Cocksfoot.

L — 798. In Nederland verzameld landras.

H: Barenbrugs Zaadhandel, Arnhem.

Goed wintervast en goede uitstoeling. De opbrengst in de eerste jaren wat laag; het blad is eenigszins scherp.

N — 799. Neerlandia I kropaar.

H: de leden der Graszaadassociatie.

Laat doorschietend, weinig ruw.

N — 800. Selectie von Lochow.

K: F. von Lochow, G. m. b. H., Petkus (Duitschland).

H: Centraal Bureau, Rotterdam.

Eveneens laat doorschietend en weinig ruw.

BEEMDLANGBLOEM (*Festuca pratensis*). — Matig vroeg ontwikkeld, productief, lang doch niet diep in den herfst doorgroeïend, pollenvormend bovengras, dat vrij vochtigen grond verlangt en onvoldoenden kalktoestand tot zekere hoogte verdraagt. Op laagveen- gronden neemt het een belangrijke plaats in, ook wel op zand. Zeer geschikt voor kunstweiden. Vooral maai- doch ook weidegras, dat gaarne wordt gegeten; wordt niet spoedig hard.

Handelszaad: zie Rl. 1936.

Benaming: F: Fétuque des prés, D: Wiesenschwingel, E: Meadow fescue.

Ł — 801. In Nederland verzameld landras (soms verkrijgbaar).

H: Barenbrugs Zaadhandel, Arnhem.

B — 802. Neerlandia I beemdlangbloem.

H: de leden der Graszaadassociatie.

Aanvankelijk ietwat trage, doch later een zeer goede ontwikkeling. Vrij laat in aar. Uitstoeling en nagroei goed. Voldoende uniform. Iets roest.

N — 803. Otofte beemdlangbloem.

K: Danske Landboforeningers Froforsyning, Roskilde.

H: o.a. Centraal Bureau, Rotterdam.

Eerste ontwikkeling zeer goed, later minder. Lijkt meer maai- dan weidegras. Niet geheel uniform. Iets roest.

ROOD ZWENKGRAS (*Festuca rubra*). — Vrij vroeg ontwikkelend, zodenvormend ondergras met weinig nagroei. Wordt niet tot de goede grassen gerekend, doch kan op zanderige klei evenals op humeuze en veenige zandgronden als weidegras soms goede diensten bewijzen. Ook op zilte gronden is het op zijn plaats (maritieme vorm). Op schrale zandgronden is het te taai, vormt spoedig harde pluimen en wordt dan door het vee versmaad, waardoor het ongewenschte vermeerdering kan krijgen. Zeer wintervast, verdraagt jaarlijks maaien en ook vocht.

Handelszaad: zie Rl. 1936.

Benaming: F: Fétuque (traçante) rouge, D: Rot-(Roter) Schwingel, E: Red fescue.

B — 504. Neerlandia Weidetype roodzwenkgras I.

H: de leden der Graszaadassociatie.

Vroeg ontwikkelend. Goed productief, doch iets slap. Weinig roest. Lichtgroen, breed blad en onderaardsche uitlopers, matig kruipend.

N — 804. Neerlandia Gazontype roodzwenkgras I.

H: de leden der Graszaadassociatie.

Brabantia (gazonvorm), K: B. van Engelen, Vlijmen, blijft gehandhaafd, tot van Neerlandia I voldoende zaad beschikbaar is.

HARD ZWENKGRAS (*Festuca duriuscula*).

Donkergroen, fijnbladig, roestvrij, aan rood zwenkgras herinnerend gras, geschikt voor lichte gronden en voor gazons.

Benaming: F: Fétuque durette, D: Harter Schwingel, E: Hard fescue.

N — 805. Neerlandia Gazon hardzwenkgras I.

H: de leden der Graszaadassociatie.

Hollandia, K: N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda, blijft gehandhaafd tot voldoende zaad van Neerlandia gazon I beschikbaar is.

HOOG of rietachtig ZWENKGRAS (*Festuca arundinacea elatior*).

Benaming: F: Fétuque élevée (roseau), D: Rohrschwingel, E: Tall fescue.

N — 306. Neerlandia I hoogzwenkgras.

H: de leden der Graszaadassociatie.

Bladrijk, laat in aar, grof, productief gewas. Weinig roest, goed wintervast.

Zoolang van dit ras geen voldoende hoeveelheid zaad beschikbaar is, blijven gehandhaafd de selecties van B. van Engelen, Vlijmen en van de Fa. D. L. v. d. Have, Kapelle-Biezelinge.

FIJNBLADIG SCHAPENGRAS (*Festuca ovina tenuifolia*).

Benaming: F: Fétuque ovine, D: Schafschwingel, E: Fine leaved sheep's fescue.

B — 506. Neerlandia Gazon schapengras I.

H: de leden der Graszaadassociatie.

Niet geschikt voor aanleg van weiden, doch voor fijne gazons en sportvelden. Fijn donkergroen blad, bestand tegen droogte en schaduw. Wintervast.

	Lolium perenne	Lolium Italicum *)	Phleum pratense	Poa pratensis	Poa trivialis	Alopecurus pratensis	Agrostis alba	Avena elatior	Avena flavescens	Cynosurus cristatus	Dactylis glomerata	Festuca rubra	Festuca pratensis
1. Onder- of bovengras	0	b	b	0	0	b	0	b	0	0	b	0	b
2. Zodevormend	7	3	6	9	9	5	8	4	5	6	4	8	7
3. Wintervastheid	6	4	8	8	8	8	8	7	7	8	8	8	8
4. Geschikt voor maai	5	9	8	5	6	8	5	8	7	5	8	7	7
5. „ „ weide	9	4	6	9	7	5	7	5	5	7	3	7	6
6. Resistentie tegen droogte	6	6	5	8	6	4	9	8	7	7	8	8	6
7. „ „ vocht	7	6	8	6	9	9	7	5	5	6	5	8	8
8. „ „ schaduw	6	—	6	5	7	8	8	7	—	7	8	6	7
9. „ „ roest	6	7	9	8	7	8	8	7	7	8	7	8	7
10. Smakelijkheid	7	8	7	9	8	7	5	8	9	6	4	6	7
11. Opbrengst	8	9	8	6	7	8	5	8	5	5	9	7	8
12. Vroegheid	8	9	7	7	7	9	5	7	7	6	7	7	7
13. Nagroei	7	8	7	6	5	6	7	7	7	6	7	6	8

Aangezien niet alles te omschrijven is, heb ik ter aanvulling getracht in bovenstaand tabelletje versnillende eigenschappen der voornaamste grassen vergelijkenderwijze aan te duiden. Evenals in de beschrijvingen is daarbij getracht het gemiddeld beeld weer te geven, dat inheemsche grassen in goede wei- en hoollanden vertoonen. Met „smakelijkheid” wordt bedoeld, dat het vee de grassen meer of minder gaarne afweidt. Het spreekt vanzelf, dat in de verhouding der cijfers belangrijke veranderingen komen wanneer bijv. de ontwatering of de kalktoestand niet in orde is of de bemesting onvolgende. Ook kunnen grassen van uitheemschen oorsprong een minder gunstig beeld geven dan hier is weergegeven, omgekeerd kunnen goede stammen er zich in gunstigen zin van onderscheiden.

*) voor kunstweide.

Het doel van deze statistiek is het oordeel van de geheele practijk over de beschikbare rassen naar voren te brengen. Dit oordeel is een belangrijke maatstaf voor de practijkwaarde der rassen. De keuze van talloze practici, zooals die ontstaan is door eigen ervaring en onder invloed van voorlichting, propaganda en publieke opinie, wordt er door tot uiting gebracht.

Interessant is het na te gaan hoe dit oordeel zich ontwikkelt, hoe het eene ras veld wint, het andere verdwijnt.

Met de publicatie van gegevens die van de geschiedenis der rassen een beeld geven heb ik in de tabellen blz. 174-177 een begin gemaakt. Deze tabellen hebben betrekking op het aandeel, dat elk der genoemde rassen in beslag neemt van de oppervlakte van het betreffende gewas verbouwd in het geheele land. Interessant zou het zijn de volledige gegevens van elk district apart te publiceeren om vast te stellen hoezeer de landstreken verschillen en het eene district het andere „vooruit” is. De beperkte ruimte laat niet toe deze volledige overzichten in de rassenlijst af te drukken.

De verschillen in de landstreken hangen voor een deel samen met natuurlijke, economische en technische omstandigheden, terwijl ook psychologische invloeden er door heen spelen.

Nauwkeurige studie van de rassenstatistiek stelt den toeschouwer voor tal van interessante en hoogst belangrijke problemen en ik kan niet anders doen dan voortdurend de aandacht voor deze studie te vragen en ze vooral aan den georganiseerden landbouw aan te bevelen. Er is op dit gebied nog veel te bereiken.

Bij de afbakening der districten ben ik uitgegaan van de indeeling in landbouwgebieden, zooals die door de Directie van den Landbouw is gegeven. Ik heb deze gebieden zoo goed mogelijk gegroepeerd, met behoud van de provinciale grenzen (zie bijgaand kaartje). Ongetwijfeld was een fijnere detaillering gewenscht, doch deze zou minder overzichtelijk worden.

De schatting heeft plaats gehad in procenten. Een beeld van de absolute oppervlakte krijgt men, wanneer men deze procentcijfers in

verband brengt met de statistiek der verbouwde oppervlakten, die thans voor de eerste maal aan de tabellen zelve zijn toegevoegd. Bovendien is de statistiek der verbouwde oppervlakten, welke ik wederom aan de zeer welwillende medewerking van de Directie van den Landbouw dank, op blz. 167 in haar geheel afgedrukt, zoodat men met een oogopslag kan nagaan welke gewassen in bepaalde gebieden een grootere of kleinere rol spelen.

In dit verband zij ook de aandacht gevestigd op het eerste Verslag van de economisch-statistische onderzoekingen op landbouwgebied, 1936, no. 1, bewerkt door de Afdeeling Statistiek van het Landbouw-Crisis-Bureau van het Departement van Landbouw en Visscherij.

De cijfers in de rassenstatistieken blz. 169-174 zijn het resultaat van schattingen, die in sommige gebieden door speciale, daartoe door de landbouworganisaties in het leven geroepen commissies, in andere gebieden door de Rijkslandbouwconsulenten, de Bedrijfsconsulenten en hunne assistenten of door andere medewerkers werden verricht. In het bijzonder noem ik bij deze de Ned. Tarwe Centrale en de Gewestelijke Tarweorganisaties, die mij ook thans weer hebben geholpen bij mijn poging om een zoo betrouwbaar mogelijke rassenstatistiek te geven.

Aan allen, die hunne medewerking hebben verleend, zeg ik gaarne hartelijk dank.

Terwille van het overzicht zijn in de tabellen de volgende groepen gemaakt: witte en roode zomertarwe; witte, gele en zwarte haver; witte en roode wintertarwe; vierrijige en tweerijige zomergerst; winterrogge en zomerrogge; groene erwten, schokkers en grauwe erwten; vroege, consumptie, fabrieks en exportaardappelen; witbloei en blauwbloei vlas. Het was niet mogelijk dit boven de tabellen aan te geven, de groepeerings spreekt echter voor zichzelf.

Groningen:

1 Noord, 2 Oldambt
en 3 Veenkoloniën.

Friesland:

4 Klei en 5 Wouden.

Drente:

6 Veen en 7 Zand.

Overijssel:

8 Veen, 9 Zand en 10
ijsselstreek.

Gelderland:

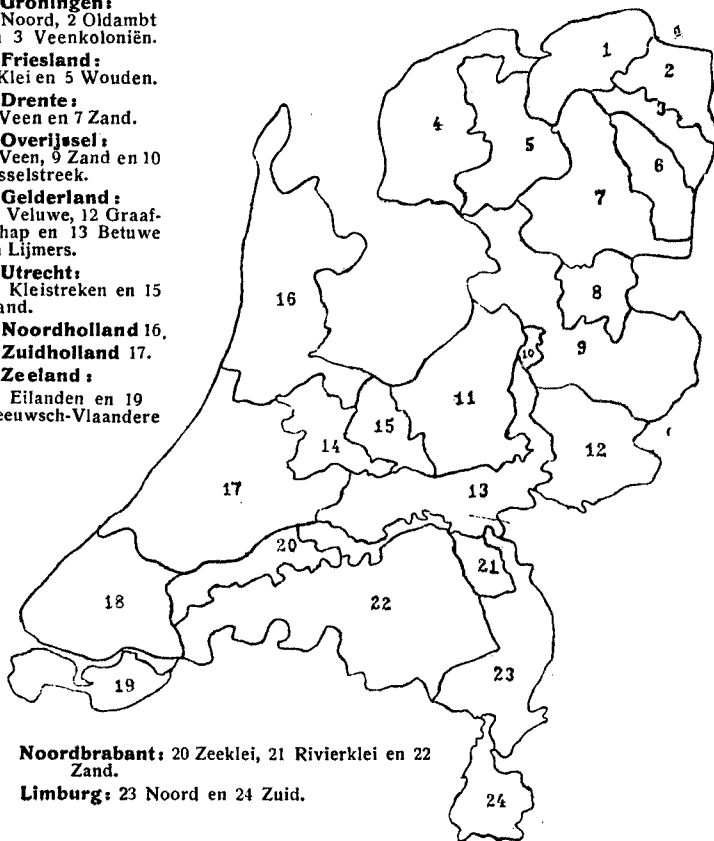
11 Veluwe, 12 Graaf-
schap en 13 Betuwe
en Lijmers.

Utrecht:

14 Kleistreken en 15
zand.

Noordholland 16.**Zuidholland 17.****Zeeland:**

18 Eilanden en 19
Zeeuwsch-Vlaandere

Noordbrabant: 20 Zeeklei, 21 Rivierklei en 22
Zand.

Limburg: 23 Noord en 24 Zuid.

Overzicht van de oppervlakte, in verschillende landbouwdistricten bezet met de ondergenoemde gewassen in 1936, afgerond in 100 ha. (Deze gegevens zijn verstrekt door de Directie van den Landbouw).

	Winter- tarwe	Zomer- tarwe	Rogge	Wintergerst	Zomergerst	Haver	Erwten	Vlas	Aardappels	Totaal bouw- land (zonder braakland)
Gron. Noord	127	20	21	57	17	62	41	27	18	526
„ Oldambt	80	26	55	23	25	65	27	3	30	451
„ Veenkoloniën	61	21	94	2	5	62	1	—	71	349
Friesland. Klei	52	8	2	10	7	10	7	13	97	259
„ Zand	* a	a	30	a	a	22	1	a	23	89
Drenthe. Veen	35	20	151	2	5	45	1	—	90	402
„ Zand	3	2	219	a	2	58	1	—	87	387
Overijssel. Veen	5	1	73	a	a	18	a	—	37	149
„ Zand	3	4	248	a	2	67	1	—	91	461
„ IJsselstreek	1	a	17	1	a	5	a	—	3	30
Geld. Veluwe	2	a	126	2	1	49	1	—	42	253
„ Graafschap	8	2	222	2	6	81	1	—	45	412
„ Bet. Lijmers enz.	71	5	87	15	22	71	28	a	80	478
Utrecht. Klei	6	a	4	1	2	6	2	—	5	37
„ Zand	1	1	27	a	a	14	1	—	8	59
Noordholland	125	24	10	5	50	53	48	7	57	554
Zuidholland	157	6	3	4	14	40	68	7	108	590
Zeeland. Eil.	150	2	2	1	29	13	35	25	98	549
„ Z.-Vlaand.	129	4	17	5	32	30	48	38	40	518
N.-Brab.. Zeeklei	72	4	9	2	9	21	29	9	36	285
„ Rivierklei	20	6	68	1	6	38	12	1	23	208
„ Zand	44	35	429	3	18	315	34	a	113	1237
Limburg. Noord	41	24	213	5	14	130	14	a	60	614
„ Zuid	82	3	77	11	3	66	a	—	34	350

* a beteekent = aanwezig, doch minder dan 50 ha.

Rassenstatistiek
in procent in de aan-
gegeven gebieden

	Blanka	Mansh. witte	Van Hoek	Diversen.	Oppervlakte in 1936, afgerond in 100 ha	Adelaar	Binder	Mansh. III	Ster	Zege.	Goud. regen	Orion II	Zw. President	Diversen	Oppervlakte in 1936, afgerond in 100 ha
1 Gron. Noord	40	12	46	2	20	29	35	2	2	9	s	17	4	2	62
2 " Oldambt	11	3	85	1	26	47	10	2	2	15	2	10	10	2	65
3 " Veenkol.	1	1	97	1	21	50	5	s	1	12	2	8	20	2	62
4 Friesl. klei	14	5	79	2	8	45	10	4	3	32	s	—	s	6	10
5 " zand	—	—	95	5	a	10	—	—	3	45	10	s	25	7	22
6 Drenthe veen	s	s	99	1	20	36	—	—	—	8	—	6	45	5	45
7 " zand	—	1	98	1	2	12	—	—	—	15	s	8	60	5	58
8 Overijssel veen	—	—	96	4	1	68	1	s	—	1	1	2	25	2	18
9 " zand	—	—	95	5	4	36	s	s	—	46	3	—	13	2	67
10 " IJsselstr.	—	5	90	5	a	30	5	—	s	50	10	—	3	2	5
11 Geld. Veluwe	—	8	80	12	a	16	s	—	—	70	5	2	5	2	49
12 " Graafsch.	1	4	93	2	2	38	—	1	—	38	12	2	5	4	81
13 " Bet. Lijm.	3	25	68	4	5	25	16	4	2	40	7	1	1	4	71
14 Utrecht klei	s	15	80	5	a	5	30	20	—	40	—	—	—	5	6
15 " zand	—	8	90	2	1	25	15	10	s	31	6	s	8	5	14
16 N.-Holland	4	54	40	2	24	13	40	15	1	27	s	1	s	3	53
17 Z.-Holland	20	32	43	5	6	12	29	29	2	26	s	—	s	2	40
18 Zeeland eil.	s	30	69	1	2	15	30	20	s	30	s	—	—	5	13
19 " Z.-Vlaand.	1	49	49	1	4	15	22	20	1	40	s	—	—	2	30
20 Brab. zeeklei	2	15	80	3	4	30	28	13	2	24	s	—	s	3	21
21 " riv.klei	s	4	94	2	6	17	10	5	1	40	20	—	3	4	38
22 " zand	s	8	90	2	35	13	3	3	1	31	33	1	10	5	315
23 Limb. Noord	—	1	93	6	24	16	2	1	s	8	54	5	9	5 ¹	130
24 " Zuid	1	5	88	6	3	21	7	4	s	35	24	s	1	8 ¹	66

¹) o.a. Troshaver en Fransche haver

	Imperiaal Ha	Invicta	Juliana	Prins Hendrik	Robusta	Trifolium	Wilhelmina	Wilobo	Benoist 40	Carsten V	Jonquois	Kruisingsangel	Siegerländer	Vilmorin 27 c.a.	Diversen	Oppervlakte in 1936, afgerond in 100 ha
1	1	4	64	—	s	2	4	2	s	20	s	—	s	1	2	127
2	11	7	27	—	1	10	3	3	s	35	s	—	—	s	3	80
3	3	3	15	—	1	60	3	5	—	7	—	—	—	s	3	61
4	s	1	46	—	10	s	5	s	1	8	5	s	—	21	3	52
5	—	—	60	—	2	16	7	—	—	4	—	10	—	—	1	a*
6	s	2	23	s	6	56	5	4	—	1	—	—	—	s	3	35
7	—	4	40	—	2	34	6	7	—	5	—	—	—	s	2	3
8	—	s	58	—	s	32	1	2	—	3	—	—	—	1	3	5
9	—	—	57	s	s	s	20	3	—	15	—	—	s	—	5	3
10	—	—	27	—	1	—	40	—	—	1	—	—	26	—	5	1
11	—	s	32	—	2	—	62	1	—	s	—	—	s	s	3	2
12	—	—	18	—	1	s	45	2	—	1	—	—	28	—	5	8
13	5	3	40	s	2	—	30	s	1	1	s	2	3	3	10 ¹	71
14	1	s	35	—	—	—	50	s	s	—	—	5	—	2	7 ¹	6
15	—	—	35	—	—	—	35	—	s	25	—	s	—	s	5	1
16	2	s	53	—	4	1	21	1	1	6	s	s	—	8	3	125
17	4	1	58	—	s	—	28	s	3	s	s	1	—	2	3	157
18	11	s	70	—	s	—	8	—	3	—	s	s	—	5	3	150
19	53	s	30	—	s	—	5	—	4	—	s	—	—	5	3	129
20	16	1	20	s	1	—	19	s	6	s	3	s	—	28	6	72
21	1	1	30	s	1	2	49	s	1	—	s	5	3	1	6 ¹	20
22	6	s	13	13	1	2	44	s	4	s	1	s	1	10	5	44
23	s	1	9	s	s	2	27	1	—	1	—	s	54	3	2 ¹	41
24	1	s	13	—	2	1	41	4	1	1	1	—	22	4	9 ¹	82

¹) vooral ristarwe. *a beteekent = aanwezig, doch minder dan 50 ha. s = sporadisch.

Rassenstatistiek
in procent in de aan-
gegeven gebieden.

		Bigo	Goudgerst	Kenia	Mansh. 2-rijige	Min. Ruys	Princesse	Spratt Archer	Zege	Diversen ¹⁾	Opervlakte in 1930, afgerond in 100 ha
1	Gron. Noord	6	31	15	31	—	7	—	7	3	17
2	„ Oldambt	7	40	10	35	—	s	1	5	2	25
3	„ Veenkol.	s	55	6	35	—	—	—	—	4	5
4	Friesl. klei	—	40	15	10	—	s	—	25	10	7
5	„ zand	—	75	—	—	—	—	—	5	20	a
6	Drenthe veen	s	88	10	—	—	—	—	—	2	5
7	„ zand	—	90	5	—	—	—	—	—	5	2
8	Overijssel veen	—	75	20	—	—	—	—	—	5	a
9	„ zand	—	90	4	s	—	—	—	—	6	2
10	„ IJsselstr.	—	70	—	—	—	s	—	20	10	a
11	Geld. Veluwe	1	75	11	—	—	2	—	6	5	1
12	„ Graafsch.	7	70	2	12	—	—	s	6	2	6
13	„ Bet. Lijm.	5	64	5	10	s	2	—	10	4	22
14	Utrecht klei	3	66	8	8	—	s	—	9	6	2
15	„ zand	s	75	10	10	—	—	—	3	2	a
16	N.-Holland	1	29	40	7	—	8	6	4	5	50
17	Z.-Holland	s	50	22	5	—	s	s	17	6	14
18	Zeeland eil.	8	45	12	4	—	8	s	20	3	29
19	„ Z.-Vlaand.	1	50	25	2	—	6	—	14	2	32
20	Brab. zeeklei	1	46	30	7	4	1	s	5	6	9
21	„ riv.klei	5	50	15	7	7	6	1	3	6	6
22	„ zand	11	75	s	5	—	s	—	3	6	18
23	Limb. Noord	s	81	6	2	—	2	—	s	9	14
24	„ Zuid	s	60	11	15	s	1	—	s	13	3

¹⁾ vooral ouderwetsche 4-rijige, 6-rijig landras, Saxonia en Maja.

ROGGE.

WINTERGERST.

171

	Ottersumsche	Petk. winter	Zeeuwsche	Petk. zomer	Diversen. ¹⁾	Oppervlakte in 1936, afgerond in 100 ha	Fletumer	Manholt's II	Vindicat	Vogel's Agaer	Diversen ²⁾	Oppervlakte in 1936, afgerond in 100 ha
1	—	93	4	2	1	21	13	4	65	10	8	57
2	—	99	s	—	1	55	14	3	65	8	10	23
3	—	99	—	s	1	94	4	5	75	s	16	2
4	—	95	—	—	5	2	20	—	55	10	15	10
5	—	95	—	—	5	30	—	—	—	—	—	a*
6	—	99	—	s	1	151	20	—	70	—	10	2
7	—	96	—	s	4	219	—	—	—	—	—	a
8	—	96	—	2	2	73	—	—	95	—	5	a
9	—	95	—	4	1	248	—	—	—	—	—	a
10	s	85	—	10	5	17	50	—	40	—	10	1
11	s	88	—	7	5	126	20	20	40	15	5	2
12	—	92	—	3	5	222	65	s	30	—	5	2
13	s	94	s	2	4	87	40	18	30	7	5	15
14	—	85	—	10	5	4	50	s	30	—	20	1
15	—	85	—	12	3	27	—	—	—	—	—	a
16	—	90	—	8	2	10	30	30	30	3	7	5
17	—	94	s	5	1	3	25	50	20	s	5	4
18	—	95	2	1	2	2	75	10	—	—	15	1
19	—	85	s	1	14	17	80	10	—	—	10	5
20	—	95	s	—	5	9	80	10	s	—	10	2
21	2	93	—	2	3	68	50	35	5	—	10	1
22	1	90	—	2	7	429	70	10	10	—	10	3
23	3	92	—	3	2	213	85	5	7	s	3	5
24	3	90	—	s	7	77	74	10	8	—	8	11

¹⁾ Vooral Poolische, Belgische, Sterrogge en landrassen. ²⁾ Hoofdzakelijk landrassen. * a beteekent = aanwezig, doch minder dan 50 ha.

Rassenstatistiek in
procent in de aan-
gegeven gebieden.

		Corona	Mansh. kortstr. ²	Mans. ext. kort	Plukerwt.	Unica	ERWTEN.	Mansh. Schokk.	Glory Schokker	Zelka Schokker	Halla cap.	Diversen.	Oppervlakte in 1936, afgerond in 100 ha.
1	Gron. Noord	2	6	19	16	52		s	—	—	2	3	41
2	„ Oldambt	4	12	34	18	25		s	—	—	3	4	27
3	„ Veenkol.	—	—	—	—	—		—	—	—	—	—	1
4	Friesl. klei	—	10	20	20	20		8	2	7	—	13 ²	7
5	„ zand	—	—	—	—	—		—	—	—	—	—	1
6	Drenthe veen	—	—	—	—	—		—	—	—	—	—	1
7	„ zand	—	—	—	—	—		—	—	—	—	—	1
8	Overijssel veen	—	—	—	—	—		—	—	—	—	—	a*
9	„ zand	—	—	—	—	—		—	—	—	—	—	1
10	„ IJsselstr.	—	—	—	—	—		—	—	—	—	—	a
11	Geld. Veluwe	—	—	—	—	—		—	—	—	—	—	1
12	„ Graafsch.	—	—	—	—	—		—	—	—	—	—	1
13	„ Bet. Lijm.	1	35	35	2	18		s	s	—	—	9 ³	28
14	Utrecht klei	s	5	45	—	18		4	3	s	—	25 ⁴	2
15	„ zand	s	10	57	—	18		s	—	—	—	15 ⁴	1
16	N.-Holland	s	15	19	6	19		1	s	s	10	30 ⁵	48
17	Z.-Holland	1	s	31	35	25		2	s	2	—	4	68
18	Zeeland eil.	s	5	35	10	15		12	2	20	—	1	35
19	„ Z.-Vlaand.	5	20	50	2	15		1	s	1	—	6	48
20	Brab. zeeklei	2	s	40	6	40		5	1	1	—	5	29
21	„ riv.klei	—	5	22	2	60		2	2	—	—	7	12
22	„ zand	s	20	36	5	33		s	—	—	—	6	34
23	Limb. Noord	—	4	22	9	54		1	—	—	—	10 ⁷	14
24	„ Zuid	—	5	24	22	30		9	s	s	—	10 ⁷	a

1. o.a. Blauwpeulen; 2. Schokkers Wiersma
Ipey; 3. Kroonerwten; 4. Voererwten;
5. Capuchijners; 7. Gele erwt.

a beteekent = aanwezig,
doch minder dan 50 ha.

	Eersteling	Present	Bevelander	Eigenheimer ¹	Noordeling	Populair	Robijn	R. Star ³⁾	Souvenir	Z. Blauwe ²⁾	Albion	Thorbecke	Alpha	Bintje	Ideaal	Industrie	Triumf	Diversen. ¹⁾	Oppervlakte in 1936, afgerond in 100 ha.
1	3	3	9	25	5	s	1	25	4	5	—	3	3	4	—	4	s	6	18
2	2	s	1	40	4	—	s	4	1	—	s	30	1	s	—	s	14	3	30
3	1	s	s	20	1	s	s	s	—	—	2	55	—	2	s	s	15	4	71
4	12	s	—	23	—	—	—	25	—	2	—	—	2	27	2	2	—	5	97
5	1	—	—	17	6	s	5	49	—	—	—	s	2	4	s	s	s	16	23
6	2	—	—	20	s	—	s	1	—	—	1	47	—	2	s	s	22	5	90
7	1	—	—	46	s	s	1	28	—	—	—	4	s	1	—	1	10	8	87
8	1	s	—	20	s	2	—	8	—	—	s	35	1	16	s	s	12	5	37*
9	s	—	1	23	s	3	2	62	—	—	—	—	s	1	—	1	2	5	91
10	s	—	25	25	12	8	s	22	2	—	—	—	—	—	—	s	s	6	3
11	1	—	2	19	2	s	s	67	—	—	—	—	s	1	—	3	s	5	42
12	1	—	2	9	2	4	1	43	—	s	—	—	s	2	—	27	1	8	45
13	1	—	50	17	2	s	s	16	3	—	—	—	—	3	—	2	s	5	80
14	3	—	45	20	s	1	—	5	10	8	—	—	s	3	—	—	—	5	5
15	2	—	3	20	—	2	s	65	—	—	—	—	—	3	—	3	—	2	8
16	32	—	18	25	s	s	s	6	—	8	—	—	s	4	s	s	—	7	57
17	3	s	5	70	s	s	—	15	s	2	—	—	1	1	—	s	—	3	108
18	2	—	6	11	—	—	—	3	—	67	—	—	s	8	s	s	—	3	98
19	4	—	4	10	—	—	—	6	—	1	—	—	1	30	s	40	—	4	40
20	6	—	21	25	s	—	—	15	—	6	—	—	1	15	2	6	—	3	36
21	4	—	30	20	—	—	—	10	—	—	—	—	s	1	s	25	—	10	23
22	3	s	10	10	—	—	s	35	—	s	—	—	—	4	s	30	2	6	113
23	9	—	1	5	—	—	s	11	s	1	—	—	—	8	s	63	s	2	60
24	8	—	1	10	—	—	s	21	s	s	—	—	1	7	—	50	s	2	34

¹⁾ Alberta, Hellena, Furore, Erdgold, export soorten e.a., ²⁾ inclusief blauwe bonte en Westeinder. ³⁾ inclusief bonte. ⁴⁾ inclusief blauwe en bonte.

In de Krim meer Thorbecke, in Vroomshoop vooral Eigenheimer, Bintje en Triumf.

VLAS.

Rassenstatistiek in
procent in de aange-
geven gebieden.

	Concurrent	Friesch landras	Blenda	Excello	Giganta	Russ. blauwbl.	Texala	Oppervlakte in 1936 afgerond in 100 ha.
1 Gron. Noord	86	3	8	s	1	1	1	27
4 Friesl. klei	98	1	—	—	—	1	—	13
16 N.-Holland	80	5	9	s	s	6	s	7
17 Z.-Holland	93	2	2	—	—	3	—	7
18 Zeeland ell.	98	2	—	—	—	s	—	25
19 „ Z. Vlaand.	95	5	—	—	—	s	—	38
20 N.-Brab. zeeklei	85	5	1	—	—	8	1	9

Statistiek van den verbouw der voornaamste rassen in Nederland
in % van de totale met het betreffende gewas bezette oppervlakte,
ontleend aan de rassenlijsten 1931—1937.

ZOMER-
TARWE.

VLAS.

Rassenlijst	Blanka	Mausholt witte	Heine's Kolben van Hoek	Sv. Kolben	Diversen	Totale oppervlakte zomertarwe, afgerond in 100 ha.	Alba	Concurrent	Friesch landras	Blenda	Excello	Giganta	Russisch blauwbloei	Texala	Diversen	Totale oppervlakte vlas, afgerond in 100 ha.
1934	s	3	3	90	1	3	209	3	41	23	2	7	2	12	6	45
1935	s	6	2	87	1	4	233	1	58	21	6	1	1	9	3	59
1936	2	7	s	89	s	2	245	s	76	13	3	1	s	3	2	94
1937	7	12	s	79	s	2	218	—	92	4	3	s	s	1	s	126

ROGGE.

ROGGE.									HAVER.										
Rassenlijst	Kirsche's Staal		Kroon	Ottersumsche	Petkuser winter	Zeeuwsche	Petkuser zomer	Diversen	Totale oppervlakte rogge, afget. in 100 ha.	Adelaar	Binder	Mansh. III	Ster	Zege	Goudenregen	Orion II.	President	Diversen	Totale oppervlakte haver, afget. in 100 ha.
1931	2	1	1	87	s	s	9	1974	s	s	7	s	52	15	2	13	11	1603	
1932	s	1	1	87	s	s	11	1925	2	s	5	s	54	17	2	13	7	1496	
1934	—	s	1	92	s	1	6	1643	3	1	5	1	49	17	2	15	7	1365	
1935	—	1	1	91	s	2	5	1820	7	4	6	2	42	19	2	13	5	1299	
1936	—	s	1	93	s	2	4	2032	14	6	5	2	36	18	2	12	5	1304	
1937	—	—	1	93	s	2	4	2204	23	9	4	1	28	17	3	11	4	1341	

WINTER-
GERST.

INTER- GERST.							ZOMER- GERST.										
Rassenlijst	Fletumer	Mansh. II	Vindicat	Vogels Agaer	Diversen	Totaal oppervlakte wintergerst afgerond in 100 ha.	Bigo	Goudgerst	Kenia	Mansh. 2-rijige	Min. Ruijs	Princessegerst	Spratt Archer	Zege	Diversen	Totale oppervlakte zomergerst, afgerond in 100 ha.	
1931	50	7	10	—	33	49	8	69	—	—	1	13	s	2	7	263	
1932	42	3	31	—	24	100	4	68	s	s	2	14	s	6	6	207	
1934	37	6	39	s	18	69	4	63	s	s	2	11	s	8	12	107	
1935	30	7	42	s	21	94	2	56	11	4	s	9	2	9	7	226	
1936	27	7	50	1	15	147	4	49	16	9	1	5	2	9	5	247	
1937	30	8	47	7	8	152	4	50	18	10	s	4	1	9	4	269	

Rassenlijst	Imperiaal IIA	Invicta	Jacob Cats	Juliana	Mansh. III	Prins Hendrik	Robusta	Trifolium	Wageningen	Wilhelmina	Wilobo	Benoist 40	Carsten V	Jouquois	Kruisingsangel	Stegerländer	Vilmorin 27 c.a.	Diversen	Totale oppervlakte winterarwe, afgerond in 100 ha
1931	4	—	4	2	4	—	2	s	2	67	—	—	—	—	1	3	—	11	455 ¹⁾
1932	4	—	4	9	2	—	3	1	2	61	s	—	s	—	s	5	s	9	576 ¹⁾
1934	6	s	2	17	2	—	5	4	s	50	s	—	3	—	1	5	s	5	1134
1935	7	s	1	31	1	s	3	4	—	36	s	s	5	—	1	5	s	6	1227
1936	9	2	s	40	s	s	2	5	—	24	s	s	4	s	1	5	3	5	1281
1937	10	2	—	41	—	s	1	6	—	17	1	2	6	s	s	4	6	4	1275

AARDAPPELS.

	Eersteling		Present		Bevelander		Eigenheimer ²⁾		Noordeling		Populair		Robijn		Roode Star ³⁾		Souvenir		Zeeuwsche Blauwe ⁴⁾		Albion		Thorbecke		Alpha		Binije		Ideaal		Industrie		Triumf		Diversen		Totale oppervlakte aardappels afge- rond in 100 ha.	
1931	6	s	3	25	1	s	s	18	—	4	s	10	1	3	s	14	3	12	1824																			
1932	7	s	3	22	1	s	s	19	s	4	3	8	s	6	s	13	5	9	1610																			
1934	7	s	5	22	s	s	s	22	s	5	1	5	1	7	s	12	4	9	1536																			
1935	5	s	6	23	1	s	s	21	s	5	1	10	1	5	s	10	4	8	1431																			
1936	5	s	7	23	1	s	s	19	s	6	1	11	s	5	s	10	5	7	1401																			
1937	5	s	8	24	1	s	s	22	s	6	s	8	1	6	s	10	4	5	1296																			

1) Totaal winter en zomertarwe 2) Inclusief blauwe en bonte 3) Inclusief bonte
4) Inclusief blauwe, bonte en Westeinder.

Rassenlijst	ERWTEN.										Totale oppervlakte erwten, afgerond in 100 ha.
	Corona	Mansh. kortstroo	Mansh. extra kort.	Plukerwt	Unica	Mansh. schokker	Glory schokker	Zelka schokker	Hala cap.	Diversen	
1931	s	28	31	3	16	10	2	—	—	10	490
1932	s	20	31	8	18	11	2	s	—	10	402
1934	s	16	30	8	22	9	4	s	s	11	429
1935	s	12	32	10	25	7	3	2	s	9	405
1936	1	12	30	12	26	5	2	4	s	8	421
1937	2	11	31	12	28	2	s	2	2	10	401